

Y.Z.

A NIT IFJÚSÁGSZAKMAI FOLYÓIRATA

AZ ÁLLAMPOLGÁRI RÉSZVÉTELISÉG KÉRDÉSEI A KÁRPÁT-MEDENCEI IFJÚSÁGI SZERVEZETEK KÖRÉBEN

Zsigó Zsanett, Darics Nóra,
Gyorgyovich Miklós

A POLITIKAI ÉRDEKLŐDÉS ÉS A DEMOKRÁCIÁHOZ VALÓ VISZONY ALAKULÁSA A MAGYAR NAPPALI TAGOZATOS EGYETEMISTÁK KÖRÉBEN, 2011–2024

Szabó Andrea

RÉSZLET A HÖÖK HALLGATÓI KÉPVISELŐK KÖRÉBEN VÉGZETT KUTATÁSÁBÓL

Sövegjártó Virág

NEMZETI
IFJÚSÁGI
TANÁCS

IV. évfolyam 2. szám

2024/ 2. szám

FELELŐS KIADÓ

Nemzeti Ifjúsági Tanács Szövetség
Kovács Péter

FELELŐS KIADÓ SZÉKHELYE

6726 Szeged, Fő fasor 11. I/6

FŐSZERKESZTŐ

Pillók Péter

SZERKESZTŐK:

Déri András
Gyorgyovich Miklós
Molnár Dániel
Sövegjártó Virág
Székely Levente
Vajda Árpád

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR:

Kolozsvári Krisztina

KORREKTÚRA:

Kocsis Anett

SZERZŐK:

Darics Nóra
Gyorgyovich Miklós
Kadlicskó Gréta
Sövegjártó Virág
Szabó Andrea
Zsigó Zsanett

DESIGN, TÖRDELÉS:

Szánthó Boglárka

*A folyóiratban felhasznált fotók
az elements.envato.com
oldalról származnak.*

Minden jog fenntartva.

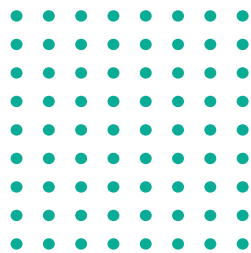
ISSN 2786-3069

NEMZETI
IFJÚSÁGI
TANÁCS

Szakmai együttműködő partnerünk
a folyóirat megvalósításában a:

Kedves Olvasó!

Örömmel mutatjuk be Önnek aktuális lapszámunkat, amely a fiatalok közélet és politika iránti érdeklődésének mélyreható vizsgálatára fókuszál. Ebben a kiadásban olyan cikkeket talál, amelyek nem csak hazai, de a szomszédos országok magyar fiataljainak részvételiségét és képviselőségét is feltárják, így átfogó képet nyújtanak a magyar ifjúság politikai és társadalmi szerepvállalásáról. Első cikkünk a Kárpát-medencei ifjúsági szervezetek szerepét és a politikai részvételre való felkészítésüket elemzi. A szerzők bemutatják, hogyan formálják ezek a szervezetek a fiatalok politikai elköteleződését és értékrendjét, valamint hogyan befolyásolják a családi háttér és közösségi szempontok a fiatalok társadalmi és politikai aktivitását.

A második tanulmány a magyar egyetemisták politikai érdeklődésének és demokráciához való viszonyának változásait vizsgálja az elmúlt évtizedekben. Az „Aktív Fiatalok” sorozat részeként készült kutatás rávilágít arra, hogyan hatottak a politikai szocializációra az Orbán-rezsim különböző időszakai, és milyen szocializációs mechanizmusok révén alakultak a fiatalok politikai attitűdjei. Egy hiánypótló kutatás a hallgatói önkormányzatok működését és a HÖÖK képviselői közösség jellemzőit tárja fel. A tanulmány betekintést nyújt a hallgatói önkormányzati képviselők demográfiai jellemzőibe, motivációiba és

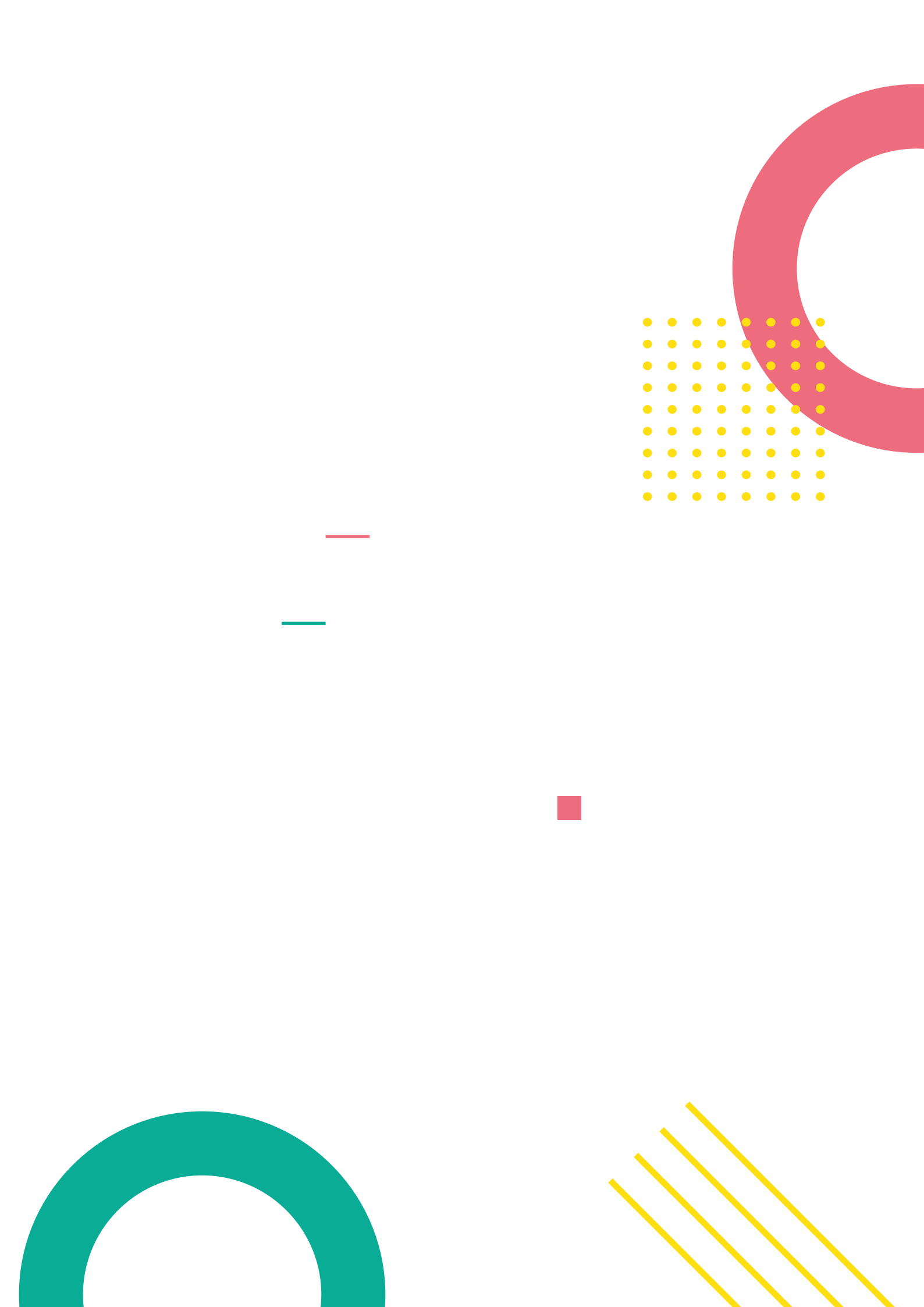
közéleti aktivitásuk formálódásába, különös figyelmet fordítva a HÖK-höz való csatlakozás háttérében álló személyes és társadalmi motivációkra.

Végül, lapszámunkat egy tanulmánnyal zárjuk, amely a romániai magyar fiatalok társadalmi helyzetét és jövőtervezését vizsgálja. A szerző mélyinterjúkon keresztül tárja fel, hogyan befolyásolja a származási háttér, a családi környezet és a társadalmi struktúra a fiatalok életútját és jövőbeli céljait.

Köszönjük, hogy velünk tart ezen az izgalmas utazáson, és jó olvasást kívánok!

Pillók Péter
főszerkesztő

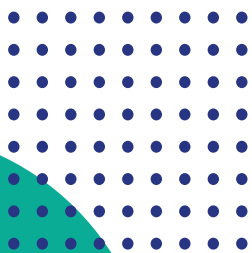
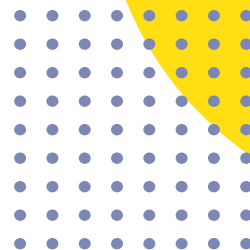
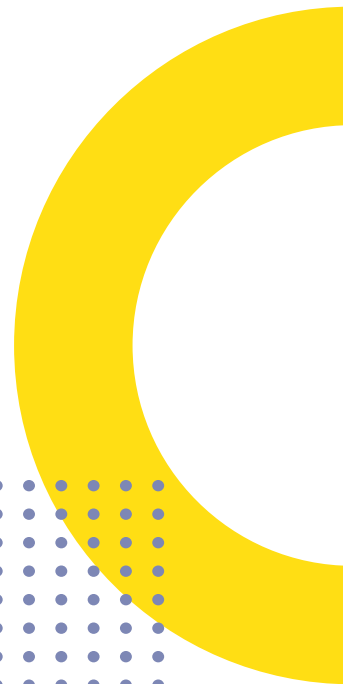

TARTALOMJEGYZÉK

01	AZ ÁLLAMPOLGÁRI RÉSZVÉTELISÉG KÉRDÉSEI A KÁRPÁT-MEDENCEI IFJÚSÁGI SZERVEZETEK KÖRÉBEN	
	Zsigó Zsanett – Darics Nóra – Gyorgyovich Miklós	5
02	A POLITIKAI ÉRDEKLŐDÉS ÉS A DEMOKRÁCIÁHOZ VALÓ VISZONY ALAKULÁSA A MAGYAR NAPPALI TAGOZATOS EGYETEMISTÁK KÖRÉBEN, 2011–2024	
	Szabó Andrea	18
03	RÉSZLET A HÖÖK HALLGATÓI KÉPVISELŐK KÖRÉBEN VÉGZETT KUTATÁSÁBÓL	
	Sövegjártó Virág	36
04	A TÁRSADALMI HELYZET ÉS A SZÁRMAZÁSI HÁTTÉR BEFOLYÁSA A ROMÁNIAI MAGYAR FIATALOK TOVÁBBTANULÁSÁRA, JÖVŐTERVEZÉSÉRE	
	Kadlicskó Gréta	56

AZ ÁLLAMPOLGÁRI RÉSZVÉTELISÉG KÉRDÉSEI A KÁRPÁT-MEDENCEI IFJÚSÁGI SZERVEZETEK KÖRÉBEN¹

– Zsigó Zsanett² – Darics Nóra³ – Gyorgyovich Miklós⁴ –

Absztrakt

Az ifjúsági szervezetek jelentős szerepet játszanak a fiatalok társadalmi integrációjában, lehetőséget biztosítanak a közösségépítésre, emellett bevezetik a fiatalokat az aktív állampolgársághoz és a politikai, közéleti részvételhez kapcsolódó tevékenységekbe is. Tekintve, hogy keveset tudunk a ma működő ifjúsági szervezetekről, kutatásunkban megvizsgáltuk, hogy a magyarországi és határon túli ifjúsági szervezetek hogyan képviselik az aktív állampolgárság eszményét, valamint, hogy saját- és szervezetük életébe hogyan tudják applikálni ezek különböző aspektusait. Értékközpontú világunk és az ifjúsági szervezetek közötti kapcsolat megvizsgálása érdekében arra is kíváncsiak voltunk, hogy a szervezetek hogyan érzékelik a konzervatív és liberális értékek megjelenését a fiataljaik körében. Kutatásunkhoz kvalitatív módszertant alkalmaztunk, amely során 6 db fókuszcsoporthoz interjút és további 12 db interjút készítettünk. Eredményeink alapján a magyar ifjúsági szervezetek kifejezetten sokat foglalkoznak az aktív állampolgárságra neveléssel és ösztönzik a fiatalokat arra, hogy minél aktívabban vegyenek részt a helyi közéletben. A határon túli ifjúsági szervezetek körében a magyarságtudat megőrzése is kulcsfontosságú kérdés, így több szervezet is különösen erősen ösztönzi a fiatalokat arra, hogy akár komolyabb közéleti szerepköröket is vállaljanak. Az elért fiatalok identitását a szervezetek szerint jelentősen meghatározza a családi háttérük és az is, hogy vidékről vagy városból származnak.

Kulcsszavak: részvételiség, ifjúsági szervezetek, külföldi szervezetek, értékrend

Bevezetés

Az ifjúsági szervezetek már hosszú évtizedek óta fontos szerepet játszanak a fiatalság közéletre és társadalmi életre való nevelésében. Az elmúlt évszázad során számos ilyen egyesület, alapítvány és szervezet alakult meg és/vagy fejezte be működését, ugyanakkor ma is szép számmal találkozhatunk hasonló közösségekkel. Ezen szervezetek szerepe elvitathatatlan abban, hogy az elért fiatalokat megismertessék az aktív állampolgárság és a részvételiség jelentőségével, hogy megmutassák nekik, hogyan tudják helyi közösségeiket segíteni, ezáltal fejleszteni. Kutatásunkban azokra a kérdésekre kerestük a választ, hogy a magyarországi és határon

túli magyar ifjúsági szervezetek hogyan képviselik az aktív állampolgárság eszményét, hogy saját életükben hogyan tudják applikálni ennek különböző aspektusait. Azt is megvizsgáltuk, hogy ezek a szervezetek hogyan érzékelik a konzervatív és liberális értékek megjelenését az általuk elért fiatalság körében.

Kutatásunkhoz kvalitatív módszertant alkalmaztunk; interjúkat és fókuszcsoporthoz készítettünk ifjúsági szervezeti vezetőkkel, a szervezetek székhelyei pedig Magyarországon, Erdélyben, a Vajdaságban és Kárpát-alján találhatók.

¹„Az ifjúsági szervezetek közötti párbeszéd előmozdítása az inkluzív demokratikus részvétel és a fiatalok európai szerepvállalásának támogatása érdekében” c. kutatási projekt az ERASMUS+ pályázat keretében valósult meg.

²Junior kutató, Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány – Doktorandusz, Budapesti Corvinus Egyetem

³Gyakornok, Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány – Egyetemi hallgató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

⁴Szakmai vezető, Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány, óraadó tanár, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

A részvételiség kérdései a szakirodalomban

A társadalmi, állampolgári részvételiség szakirodalmi feltárásához számos kapcsolódó fogalmat kell megvizsgálni, ugyanis ezek sokszor átfedik egymást, némely fogalmat pedig a köznyelv szinonimaként kezel, holott ezek jelentése árnyaltabb. Az egységes értelmezés érdekében ezeket az alapfogalmakat, valamint a részvételi szinteket, eszközöket tekintjük át röviden, illetve rátérünk magára az állampolgári részvételre, annak jelentésére, működésére is (Belényesi, 2012).

A közélet és a politikai aktivitás

A közélet fogalma ugyancsak fontos a társadalmi párbeszéd szempontjából, azonban tudományos körökben a felmérése, hogy mit jelent a terminus a politikailag aktív vagy passzív rétegnek, még gyerekcipőben jár. A magyar nyelv értelmező szótára szerint a közélet „azon emberi tevékenységek és folyamatok összessége, amelyek az egész népközösség állami, politikai életével, elsősorban az állami vezető szervek és hatóságok munkájával, működésével kapcsolatosak” (Arcanum [n.d.]). A politikai aktivitás már olyan tevékeny cselekvést jelöl, amely a kormányzat és a politikai pártok tevékenységének (mint például politikai döntéshozatal, választások, politikai pártok, kormánytisztviselők és kormányzati intézkedések) befolyásolására irányul (Budryte, 2014). Sidney Verba és Norman Nie szerzőpáros a politikai részvételnek egy hasonló, csaknem Budryte-tal megegyező fogalmát vezeti be. Szerintük a politikai részvétel arra az állampolgári cselekedetre irányul, mely a kormányzati munkában többé-kevésbé résztvevő emberek kiválasztását, valamint azok működését befolyásolja (Verba és Nie, 1987).

Állampolgári és társadalmi részvétel, aktív állampolgárság

Az állampolgári részvétel Skoric (2003) szerint az önkormányzattal való viszonyon alapul. Ebben a viszonyban a polgárok aktív szereplők mind a politikai ügyekben, mind a döntéshozatalban és feladatuk, hogy kijelöljék, mely célkitűzés kerüljön előtérbe az önkormányzatoknál (bár a legvégső döntés nem az ő kezükben van) (Skoric, 2003). Pateman (1970) szerint ez a kulcs, a demokrácia nélkül nem is létezhet az aktív állampolgári részvétel. Scruton (2014) azonban ezt a fajta részvételt a közösség iránti felelősségvállalásként értelmezi, így ez egyfajta állampolgári kötelességnek írható le. Russel Kirk szintén kötelességként értelmezi a jelenséget, mely az egyén

erkölcsi és közösségi felelősségéből fakad és hozzájárul a társadalom stabilitásához, továbbá a rend fenntartásához is (Kirk 1953). Szerinte a hagyományok tisztelete, a közösség iránti elkötelezettség és a társadalmi hierarchia elfogadása mind alapvető elemei annak, hogy az állampolgárok pozitív szerepet játszanak a társadalom fenntartásában (Kirk, 1953).

Az állampolgári részvétel támogatása kapcsán a legtöbb európai országban jogi keretek közé szorították a *„közérdekű információkhoz való hozzáférés érdekében”* (Belényesi, 2012). Azonban Belényesi Emese (2012) kiegészíti ezt azzal, hogy amíg a kormányzati információ mennyisége, illetve a konzultációra reagáló párbeszéd, azaz az állampolgári visszacsatolás növekszik és fejlődik, addig maga az aktív részvétel ritkaságnak számít.

A *társadalmi* részvétel lehetővé teszi a különböző helyi szereplők számára, mint a lakosság, érdekvédelmi csoportok és civil szervezetek, hogy közvetlenül részt vegyenek a helyi közügyek megvitatásában, valamint az önkormányzati tervezés és döntéshozatal folyamatában. Ez azt jelenti, hogy az önkormányzat vagy bármely más szereplő kezdeményezésére aktív kommunikáció indul a megválasztott önkormányzat és a többi helyi szereplő között egy adott közügy kapcsán (Pallai, 2010).

Az *aktív állampolgárság* fogalmán olyan részvételt értünk, amely a *„civil társadalomban, a közösségi és politikai életben, a kölcsönös tisztelet és erőszakmentesség jegyében, az emberi jogokkal és a demokráciával összhangban”* jelenik meg (Belényesi, 2012). Gyakorlatban az általános állampolgári tevékenységek mellett, olyan típusú tevékenységek is megjelentek, mint a környezetvédelem, a tudatos fogyasztás vagy az önkéntes tevékenység (Belényesi, 2012).

Az ifjúsági-közösségi politikai cselekvés elméletei Az életciklus- és a generációs elmélet

Az életciklus-elmélet azt vizsgálja, hogy a fiatalok miért maradnak távol a közéleti kérdésektől, illetve miért mutatnak közönyt irántuk. Abból indul ki, hogy a politika (különösen az aktuálpolitikai kérdések) a fiatalok számára érdektelen. Ezt a semleges hozzáállást a korosztályra jellemző sajátos tulajdonságokkal és azok mintázataival magyarázza. Az életciklust olyan kihívások határozzák meg, mint az identitás keresése, az egzisztencia megte-

remtése és a családalapítás, továbbá fontos tényezőként jelennek meg a mobilitás és a családról való leválás különböző dimenziói is (Kimberlee, 2022).

A generációs elméletek nem kizárólag a fiatalok életkori sajátosságaira összpontosítanak, hanem inkább arra a változó társadalmi és kulturális környezetre, amely a politikai szándékokat is jelentősen formálja. Azok a (kor)csoportok, amelyek közösen tapasztalnak meg mélyebb, radikális változásokat, gyakran politikai értelemben is szolidaritást vállalnak egymással. Ha pedig ezek a változások az előző generációkhoz képest lényegesen eltérő tapasztalatokat és élményeket eredményeznek, az az adott generáció (vagy kohorsz) politikai viselkedésében is tükröződik (Mannheim, 1972).

A közéleti részvétel alternatív formái

Ronald Inglehart a közéleti részvétel aktív formáiról alkotott véleményében meghatároz olyan vágyakat, melyek az egyének cselekvéseit alapján befolyásolják. Ezek főként olyan feltételek, értékek és materiák melyek nem állnak rendelkezésre (Inglehart 1990, 1997). Azoknak az embereknek, akik nélkülöznek az alapvető létfenntartáshoz szükséges javakból, értékrendjük inkább anyagi alapú lesz, mivel azokra az anyagi feltételekre törekednek, amelyek biztosítják a túlélésüket. Ezzel szemben, akiknek ezek az alapvető szükségletek már biztosítottak, a figyelmük inkább elvont, ún. posztmateriális értékek felé fordul (önkifejezés) (Inglehart 1990, 1997; Hallsworthy, 1994).

Olyan értékváltozás következett be, amellyel a politikai pártok nem voltak képesek lépést tartani. Ez az értékváltozás ahhoz vezetett, hogy a fiatalok még azelőtt eltávolodtak a pártpolitikától és a részvételiség klasszikus formáitól, mielőtt lehetőségük lett volna igazán belevetni magukat. Ehelyett a politika új, alternatív útjai felé mozdultak. Ezek már függetlenek a pártpolitika stratégiai cselekvésmódjától, inkább a kultúrát igyekeztek megváltoztatni, értékválasztások révén. A politikai magatartás hagyományos módjai így erodálódnak, és kiszorulnak a fiatalok értékrendjéből (Inglehart 1990, 1997; Hallsworthy 1994).

Politikai intézményrendszerekből kiinduló magyarázatok

A politikai intézményrendszerekből kiinduló magyarázatok javarészt ugyancsak a fiatalok hagyományos

politikai cselekvéstől való elfordulását vizsgálják. Ezen elmélet szerint maguk a pártok generálnak feszültséget a fiatalság értékei és a klasszikus részvételiség (ezzel együtt a pártpolitika) között.

Az elmélet képviselői Lisa Young és William Cross arra hívják fel a figyelmet, hogy *„Nagy-Britanniában a kötelező választási jegyzékben való regisztráció; a lehetséges voksleadó helyszínek szellőssége; a magas szavazási életkorhatár; valamint a specifikus pártokon belüli folyamatok (ilyen például a taglétszám csökkenése) mind oda vezetnek, hogy a fiatalok elveszítik érdeklődésüket a (párt)politika iránt”* (Cross, Young 2008).

Ifjúsági szervezetek

Az ifjúsági szervezetek elsősorban a fiatalságot elhivatottak felkarolni és bevonni őket olyan kompetenciát fejlesztő programokba, mint a különféle sport, vagy kulturális eseményekbe, környezetvédelmi akciókba, vagy magába a politikai szerepvállalásba (Nagy és Székely, 2008). Kárpáti Árpád szerint (2008) a különféle ifjúsági szolgáltatásokat mégis többnyire civil szervezetek végzik országszerte. Az önkormányzatok munkáját „kiszélesítve” katalizátor szerepet játszanak a különböző települések életében (Kárpáti, 2008). Nagy Ádám és Székely Levente (2008) kiegészítik ezt azzal, hogy maguk az ifjúsági szervezetek aktívan hozzájárulnak a *„fiatalok szocializációjához és társadalmi integrációjához”*, mindamelllett, hogy egyfajta közösségi élményt is biztosítanak (Nagy és Székely, 2008). Ebben a fejezetben először is szó lesz az ifjúsági szervezetek múltjáról, feladataikról, végül pedig a szerepükről, az állampolgári részvétel kapcsán.

Ifjúsági szervezetek, történelmi kitekintésben

Az ifjúsági szervezetek régmúlta tekinthetőek vissza. Kövesdi Lilla leírja (2020), hogy már a 18. században léteztek olyan német mintára épült olvasóköri Magyarországon, melyek helyszíne kávézók és fogadók voltak. A 19. századra pedig vélhetően az urbanizáció hatására, ami elérte az országot, egyre több egyesület, ifjúsági mozgalom alakult meg, melyek közül talán a legnagyobbak (Magyarországon) a cserkészszövetség számít(ott) (Kövesdi, 2020).

A Horthy-korszakban, ahol inkább a keresztény-konzervatív értékrend állt előtérben, intenzívebbek lettek az állami gondoskodás formái, majd a II. világháborút

követően az ifjúsági gondoskodás is átalakult. Az 1950-es évektől kezdve az ifjúságpolitika célja az ideológiai nevelés lett. „A korábbi ifjúsági önszerveződéseket felszámolták, sor került az Úttörőszövetség és a KISZ, mint az „egyetlen” ifjúsági szervezet megalapítására” (Domokos et al., 2007). Ezzel lényegében a szocialista társadalmi berendezkedés kisajátította magának az ifjúságpolitikát és magát az ifjúságot. Folyamatosan önfeloszlatásra kényszerítették az ifjúsági tömegszervezeteket, így például a cserkészet, a keresztény szervezeteket, vagy más párt ifjúsági tagozatait (Beluszky, 2000).

A KISZ, működése során az ifjúságpolitikai feladatok megvalósítására rendelt források felett is ők álltak. A tagoknak előadásokat kellett végig ülniük, kérdéseket feltenniük. Trencsényi László úgy fogalmaz (1997), hogy egyfajta „ismétlődő, procedurális-ritualizált keretek közti prezentációhoz hasonult” a cselekvésük, mintsem önálló érdekképviseléshez. (Trencsényi, 1997). Hatalmas vagyonuknak köszönhetően a KISZ vállalatokat (Ezermester Úttörő és Ifjúsági Kereskedelmi Vállalat, Expressz Utazási Iroda), alapított és ifjúsági táborokat kezelt (1988-ban 65 tábor és egyéb ingatlan volt a tulajdonában) (Domokos et al., 2007).

A Magyar Cserkészszövetség

Hazánkban a cserkészletnek igen régre húzódó hagyományai vannak, ezért a hazai ifjúsági szervezetek kialakulásának megértéséhez elengedhetetlen megvizsgálni a Magyar Cserkészszövetséget is. A cserkészlet hazánkban az 1910-es évektől datálható, amikor is megalakult a Magyar Cserkészszövetség, mely az „ifjúság, életkori sajátosságaihoz alkalmazkodó harmonikus test- és jellemnevelést” tűzte ki célul (Gergely, 1989; Gazsó, 2016). Magyarországon a cserkészlet helyzete, megítélése a társadalomban, a világháborúk idején változáson esett át. Míg a két világháború között állami szinten „támogatottnak” számított, addig a 2. világháborút követő időszakban már „tiltott” tevékenységek közé tartozott.

1924-ben megalakult a Magyar Leánycserekesz Szövetség (mely azonban nemzetközi sikerei ellenére sem tudott olyan mértékben elterjedni, mint a fiúcserekeszlet). Majd ugyanebben az időben a létrejöttek különböző kislánymozgalmak is, amelyek főként a 8 és 12 év közötti gyermekeket célozták (Gergely, 1989).

A Nemzeti Ifjúsági Tanács

Jelen kutatás részben a Nemzeti Ifjúsági Tanács partnerségében készült, a szervezet számára ugyanis különösen fontos a hasonló gondolkodású, az állampolgári aktivizmusban élen járó szervezetek körülményeinek, kihívásainak megismerése. A Nemzeti Ifjúsági Tanács (NIT) a magyarországi ifjúsági szervezetek ernyőszervezete, amely előzménye az 1970-es 1980-as hallgatói mozgalmak voltak. Maga a NIT 2012-ben alakult meg azzal a céllal, hogy fejlesszék az igazságügyet, és hogy felkeltsék a fiatalok figyelmét a közéleti témák iránt (Nemzeti Ifjúsági Tanács [n.d.]). Feladatuknak tekintik a „fiatalok és a tagszervezeteik képviselőit, az ifjúsági szektor képviselői közötti párbeszéd megteremtését, a fiatalsággal kapcsolatos ügyek közérthetővé és elérhetővé tételét, az ifjúsági szektor fejlesztését, a döntéshozókkal történő folyamatos párbeszéd megteremtését, a horizontális ifjúságpolitikai célok megvalósulásának elősegítését, illetve a tagszervezetek segítségével a fiatalok elérését, problémáinak feltárását és közvetítését a döntéshozók felé” (Nemzeti Ifjúsági Tanács [n.d.]).

Az állampolgári részvételiesség megjelenése az ifjúsági szervezetekben

Kárpáti leírása alapján (2008) főként az informális közösségi formák növekedésének időszakát éljük. A formális(abb) szerveződések mögül a fiatal generáció tagjai egyre bizalmatlanabbak a hagyományos intézményi formákkal szemben és „befogadóbbak az alternatív, kevésbé kötött aktivitásokat, kezdeményezéseket illetően” (Kárpáti, 2008). Azonban ezek az informális közösségek sem képesek országos szintű hatásra, hiszen az érdektelenség, mely a fiatalok irányából érkezik, elnyom minden más erényt. Ez az akadály már sokkal összetettebb és bonyolultabb állapotot feltételez, mint az például, hogy az információkhoz eddig nehezen lehetett hozzáférni (Kárpáti, 2008). Ugyanakkor szükség van arra, hogy a formális ifjúsági szervezetek fennmaradjanak ahhoz, hogy az államigazgatási szervek, önkormányzatok és a fiatalok közt fennmaradjon, vagy épp kialakuljon a megfelelő, értelmezhető kommunikáció (Kárpáti, 2008).

A közösségi részvételt, azaz akár ebben az esetben az állampolgári részvételt erősítő tevékenységek alapja az önkéntesség, ami az érintettek által önként vállalt aktivitásra épül.

Ezt a fajta részvételt nem lehet kikényszeríteni, azonban számos módon lehet kezdeményezni és motiválni. A fentebb említett érdektelenség problémája miatt az ifjúságsegítő szakma egyik fő feladata lett, hogy növeljék az ifjúsági aktivitást. Amíg ezt a célt nem sikerül elérni, vagy legalább közelebb kerülni hozzá, az ifjúság részéről passzivitás fog mutatkozni, az állampolgári tevékenységekkel kapcsolatban (Kárpáti 2008; Nagy és Székely 2008).

Módszertan

Tanulmányunk kvalitatív kutatáson alapul, amelynek során 2024 tavaszán 6 darab fókuszcsoporthoz tartozó interjút (a résztvevők száma 5-6 fő között mozgott) és 12 darab interjút készítettünk ifjúsági szervezetek vezetői és egyéb, az ifjúsági tevékenységekben járatos személyek részvételével. A beszélgetések általában egy-másfél órán keresztül zajlottak, egy interjú személyesen készült, a további interjúk és fókuszcsoporthoz tartozó pedig online formában kerültek megtartásra. A beszélgetések résztvevői mind magyar nemzetiségűek voltak; részben Magyarországról, részben a Felvidékről, Kárpátaljáról és a Vajdaságból származtak, a kutatásnak ugyanis kiemelt célja volt az is, hogy megszólítsa a határon túli magyar ifjúsági szervezeteket is. A kiválasztás során elsősorban interneten megtalálható elérhetőségeken keresztül kerestük meg azokat az ifjúsági szervezeteket, amelyek foglalkoznak valamilyen közéleti vagy a közélet kapcsán edukatív, esetleg önkéntességre építő tevékenységgel, viszont nem tartoznak közvetlenül valamelyik politikai párt szervezeti struktúrájába. A szervezeteket vezetői e-mail-en vagy a közösségi médián keresztül kerestük fel, majd hólabda módszert is alkalmazunk, hogy minél több releváns szervezethez eljussunk.

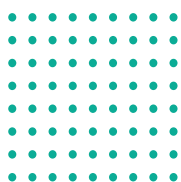
A kiválasztás legnagyobb nehézségét az jelentette, hogy számos, az interneten fellelhető ifjúsági szervezet már nem aktív, feltételezhetjük, hogy az utóbbi 10-20 évben jelentősen redukálódott a számuk. További nehézség volt, hogy több szervezetnek nem volt nyilvánosan elérhető vagy aktív elérhetősége, ezért számos aktívnak tűnő szervezetet ki kellett hagynunk a kutatásból.

Eredmények

A közélet, mint téma az ifjúsági vezetők életében

A politikai diskurzus és a közéletben való részvétel fontos témakör. A következőkben a célunk az, hogy feltérképezzük a fiatalok politikai beszélgetéseinek jellemzőit különböző társadalmi helyzetekben, mint például a munkahelyen, családi körben, baráti társaságokban, illetve ifjúsági szervezetekben. Magyarországon a résztvevők tapasztalatai alapján az látható, hogy mind a családban, mind a munkahelyen aktívan beszélgetnek politikai és közéleti témákról, ez ugyanakkor gyakran nézeteltéréseket szülhet, különösen, ha a kollégák vagy családtagok eltérő háttérrel rendelkeznek, vagy különböző médiumokat fogyasztanak. A generációs különbségek is hozzájárulhatnak az eltérő nézetek, látásmódok kialakulásához.

"Nálunk a családban szokott lenni konfliktus inkább, munkahelyen nem igazán. Nálunk ez azért érdekes történet, mert a bátyám külföldön dolgozik, és ő nagyon szereti a világpolitikát és sok külföldi sajtót is olvas, úgyhogy egy teljesen más perspektívába tudja helyezni nekünk ezeket az aktuális kérdéseket. Mi ilyen szempontból igen ritkán értünk egyet, de nagyon nagy beszélgetéseink szoktak lenni." (Résztevő 36, Magyarország)

A munkahelyi beszélgetések során is előfordulhatnak ellenvélemények, amelyek vitákhoz vezethetnek. Az elhangzottak alapján a munkahelyen inkább elemzői attitűdöt vesznek fel és különböző perspektívákat adnak át egymásnak, rávilágítva, hogy más szemüveggel is lehet tekinteni a dolgokra. Fontos elem, hogy a munkahelyen igyekeznek érveiket kulturált módon kifejezni, nem feltétlenül úgy, mint a családi vagy baráti körben.

A baráti társaságokon belül is megjelenhet a konfliktus, ami arra vezethető vissza, hogy mindenki más környezetben szocializálódott, mások a tapasztalatok, és könnyebben törhetünk pálcát egymás felett ahelyett, hogy megértenénk, miért gondolkodik így a másik fél.

"A korosztályon belül is gyakori a vita, ennek a családi háttere lehet az oka, és nem látunk bele bizonyos buborékokba."
(Résztevő 43, Magyarország)

A vajdasági magyar közösség nagy hangsúlyt fektet a politikai eredményekre és ezek hatásmechanizmusára az életfeltételeikkel kapcsolatban. A politikai diskurzus része a mindennapi életüknek, hiszen a közösség jóléte közvetlen kapcsolatban áll a politikai döntésekkel és eredményekkel.

"Fiatalokat mozgatunk meg, tehát kell beszéljessünk a politikáról is, mivel ki szoktuk emelni, hogy azért, mert nekünk Vajdaságban, mi magyaroknak ilyen jók az életfeltételeink, az a vajdasági magyar politikának az eredménye. Ha ez nem lenne, akkor sokkal nehezebb életet tudnánk élni. Ezért erre fel is szoktuk hívni a figyelmet, fontosnak is tartjuk."
(Résztevő 13, Vajdaság)

Az aktív állampolgársághoz fűződő percepciók

A kutatás során megkérdeztük a résztvevőktől, hogy mi jut eszükbe, ha azt hallják, hogy aktív állampolgárság. A résztvevők válaszai alapján kirajzolódik néhány mintázat, amelyek az aktív állampolgárság különböző aspektusait érintik.

A magyarországi résztvevők az aktív állampolgárság egyik kulcsfontosságú elemeként a tájékozottságot és a széleskörű információszerzést említették. Több válaszadó is kiemelte, hogy szerintük az aktív állampolgár több forrásból tájékozódik, és alaposan megismeri a különböző nézőpontokat:

"Olvasott az illető. És nem csak egy forrásból, hanem akár többől is. Aktív hírfogyasztó. (Érdeklődik) közélet iránt. Foglalkoztatja, gondolkodik róla." (Résztevő 31, Magyarország)

Az aktív állampolgárság fontos aspektusaként jelölték meg a segítségnyújtást és a közösségi tevékenységekben való aktív részvételt, amely többek között a civil szervezetekkel való együttműködést is magába foglalja, s nem korlátozódik csak az emberekkel kapcsolatos munkára. A válaszadók különféle formákban említették ezt; többben fontosnak tartják a karitatív munkát, az önkéntes szociális segítségnyújtást.

"Nekem a segítségnyújtás, hogy segítsük azokat, akik hátrányosabb helyzetben vannak, akár emberről, akár állatról, akár természetéről van szó. Például civil szervezetekben való aktív tevékenység." (Résztevő 32, Magyarország)

"Nekem például az adakozás. Kimondottan mondjuk ruha, élelmiszer, csomag, ételosztás, ilyen jellegű dolog. (...) Én ruhaneműben inkább. Szezonálisan, amit éppen megunk, de még teljesen hordható, azt szívesen ajándékozom el. Vagy állatok segítése." (Résztevő 37, Magyarország)

Több válaszadó hangsúlyozta a politikai aktivitás és a társadalmi eseményeken való részvétel fontosságát. Az aktív állampolgárság véleményük szerint nemcsak a választásokon való részvételt jelenti (ami ugyanakkor kulcsfontosságú), hanem az állampolgári jogok aktív gyakorlását is. Az egyik résztvevő itt megemlítette a kutatásokban való részvételt is, mint az aktív állampolgárság egyik ismervét.

"Az állampolgári jogunkkal aktívan élünk. És erről pont a választások jutottak eszembe, ha van valamilyen felmérés, akkor vesszük a fáradságot és akkor válaszolunk rá." (Résztevő 40, Magyarország)

A gazdasági hozzájárulás is az aktív állampolgárság része a magyarországi résztvevők szerint. Egyrészt ide tartozik a gazdasági híreket, ugyanakkor fontos szempont, hogy adót fizet ott, ahol él – ebben az esetben Magyarországon – ezzel pedig a helyi jóért, jólétért tesz, elősegíti a fejlődést. Az aktív állampolgárság része lehet a közvetlen demokrácia gyakorlása és a közösségi döntéshozatalban való részvétel is (azaz a részvételiség).

Az erdélyi résztvevők hangsúlyozták, hogy az aktív állampolgárság egyik legfontosabb eleme a közéleti és a közösségi részvétel; *"Mi arra biztatjuk a tagjainkat, hogy vegyenek részt a közéletben, hogy a helyi közösségekben vállaljanak aktívabb szerepet. (...) Fontos az, hogy a közéletben ott legyünk, fontos az, hogy a közigazgatásban, a politikai életben ott legyünk, illetve a tagjaink ott legyenek, mint aktív személyek, de nem úgy, mint cserkész, hanem mint magánember."* (Résztevő 5, Erdély). Ehhez tartozik az is, hogy az aktív állampolgárság magába foglalja a tájékozottságot és az állampolgári jogok aktív gyakorlását is.

Az erdélyi ifjúsági szervezeteknél tehát fontos szempont, hogy az általuk elért ifjúság a szervezet programjain kívül is részt vegyen a közéletben, amely nem feltétlenül politizálást jelent, de kövesse figyelemmel a közéleti történéseket, s legyen véleménye ezekről.

A következő fontos aspektus a tudatos jelenlét és a felelősségvállalás. Az erdélyi résztvevők hangsúlyozzák, hogy figyelni kell a környezetre és aktívan részt kell venni a közösségi eseményeken. Az aktív figyelemhez tartozik többek között az is, hogy az ember észreveszi, milyen kötelességei vannak, ezáltal pedig mit kell tennie, s észreveszi azokat a pontokat, eseményeket, amikor valahol, valakinek tud segíteni.

A legfontosabb közös szempont a felvidéki résztvevők körében az alapjogok gyakorlása, különösen a választásokon való részvétel, de ide tartozik a népszavazáson való részvétel is, egyesek pedig magát a közszereplést is az alapjogok közé sorolják. Az egyik résztvevő szigorúbb határt húz a választáson való részvételhez; szerinte arra

érdemes, „kell” szavazni, aki a helyi magyar érdekeket, magyar közösséget tudja képviselni. Az egyik szervezetenél a gyakorlatban is motiválják tagjaikat arra, hogy menjenek szavazni érzésük szerint, mert ez fontos.

A közösségi részvétel mellett a felvidéki résztvevők megemlézték a jövő generációk nevelését is, hangsúlyozták a közösségben való aktív szerepvállalást és a fiatalok tudatos állampolgárrá nevelését is; a cserkészszervezet például az utcán is aktivizálta magát, ott kérdeztek embereket arról, hogy részt vesznek-e az európai parlamenti választásokon. Az aktív állampolgári nevelés része lehet az is, hogy a fiatal *„maga dönti el, hogy miben vesz részt és miben nem”* (Résztevő 19, Felvidék).

Csakúgy, mint a többi vizsgált területen, itt is a leggyakoribb szempontok között található a tájékozottság kérdése; *„olyan fórumokra, edukatív előadásokra járok, amelyekkel arra ösztönözhetek másokat is, hogy aktívak legyenek a közösség életében”* (Résztevő 18, Felvidék).

Hasonlóan a többi vizsgált külhoni területhez, a közösségi részvétel és aktivitás a Vajdaságban is igen fontos szerepet tölt be az aktív állampolgársághoz kapcsolódóan. Az egyik válaszadó szerint ez az aktivitás többféle módon is megvalósulhat a választásokon való részvétel mellett; az introvertált inkább a közösségi médián kommentel, míg az extrovertált személyiség offline programokon vesz részt. Különösen fontos, hogy ha az ember nem is szervez ilyen programokat, de ha már ott van, akkor *„okoskodik, kritizál, beszél”* (Résztevő 12, Vajdaság). Az aktív állampolgárság egyik aspektusaként itt is megjelenik az, hogy az aktív állampolgár kifejti véleményét a közvéleménykutatások során és a nemzeti konzultációkon is.

Az aktív állampolgár fontos ismérvei, hogy felelősséget vállal és részt vesz a közösségépítésben, együtt tud működni másokkal; tehát nem csak a jogok gyakorlását tekinthetjük aktív állampolgárságnak, hanem a közösségért vállalt felelősséget és a közös célok eléréseért tett erőfeszítéseket is. Ide tartozhat a társadalmi megmozdulásokban való részvétel és az önkéntesség is; *„vegyen részt a társadalmi megmozdulásokon, például környezetvédelem, önkénteskedés”* (Résztevő 12, Vajdaság). Az aktív állampolgár tehát aktívan tesz a közösség kollektív jólétéért is.

Állampolgári részvételiség, mint fogalom értelmezése

Az Európai Bizottság meghatározása szerint az „aktív állampolgárság” azt jelenti, hogy az egyén társadalmi részvételen keresztül törekszik saját közösségének jobbítására annak érdekében, hogy a közösség összes tagjának élete jobb legyen. Ennek tükrében vizsgáltuk meg a magyar fiatalok, ifjúsági vezetők véleményét és tapasztalatait az aktív állampolgárság témájában.

A magyarországi résztvevők ismerik az aktív állampolgárság fogalmát, jelentőségét és társadalmi hasznosságát, sokan közülük gyakorlati példákon keresztül mutatják be részvételüket a közösségi tevékenységekben. Ugyanakkor jelentős kihívásokkal néznek szembe, gyakran szembesülnek a társadalmi apátiával és a fiatalok hangjának elnyomásával. Az ösztönző tényezők közé tartoznak a közösségi média ereje és a különböző pozitív példák; ilyen pozitív példának tartják például azt, hogy az érettségi feltétele a „közmunkán” (közösségi szolgálaton) való részvétel.

Az erdélyi fiatalok szintén egyetértenek az aktív állampolgárság meghatározásával, de politikai távolmaradás és csalódás jellemzi őket. Az ösztönző tényezők közé tartozhat a cserkészlet és a pozitív példák megjelenése, míg kihívások között szerepel a kommunikációs szokások megváltozása és az oktatási hiányosságok; *„sajnos az oktatás nem fektet erre hangsúlyt. Nincs erre nevelés.”* (Résztevő 24, Erdély).

A felvidéki résztvevők értik ugyan az Európai Bizottság definícióját, de eltérően értelmezik és élik meg azt. Ösztönző tényezőknek tartják az edukációs programokat és a közösségi identitást, míg a korlátozó tényezők közé sorolják a politikai távolmaradást és a generációk között húzódó különbségeket. Olyan vélemény is megjelenik, amely szerint az aktív állampolgárság csak egy vékony rétegre, az értelmiségiekre vonatkozik, csak rájuk jellemző. Egy másik résztvevő szerint a fiatalok mobilizálásának kulcsa, hogy identitást kell adni nekik.

A vajdasági résztvevők a megadott definíció alapján kreatívnak és rugalmasnak tartják a vajdasági magyar fiatalsgot; ösztönző tényezőként említik a megfelelő mintákat és kapcsolódási lehetőségeket, ugyanakkor korlátozó tényezőként ítélik meg az információhiányt és az elköteleződés hiányát.

Aktív állampolgárság és társadalmi részvételiség a gyakorlatban

A kutatásban résztvevő szervezetek a földrajzi elhelyezkedés, a célok, az elért célcsoport és a tevékenységet meghatározó ideológiai irányvonalak mentén is meglehetősen diverzifikált képet mutatnak. Számos szervezet vidéken – vagy a külhon vidéki területein – végzi tevékenységét, így találtunk kisebb, lokálpatrióta szervezeteket is (például a felvidéki kisvárosban működő ifjúsági szervezet vagy a hazai szintén kisvárosi ifjúsági önkormányzat háttérszervezete).

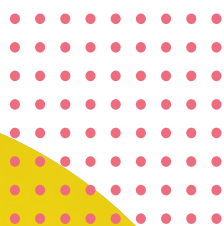
A kutatásba bevont szervezetek tevékenységi köre kifejezetten színes, de leginkább három kategóriába lehet őket sorolni; az első csoportba tartoznak azok, akik elsősorban lokálpatrióták és közösségépítők, azaz tevékenységük legjava arra a településre korlátozódik, ahol működnek. Ilyen például két hazai kisvárosban működő ifjúsági egyesület is; céljuk elsősorban a helyi közösség fejlesztése a fiatal generációkon keresztül, illetve a *„lehetőség teremtése, hogy a fiatalok értelmesen töltsék el a szabadidejüket”* (Résztevő 1, Magyarország). Az ilyen szabadidős tevékenységek közé tartoznak az olyan programok, amelyek a társas aktivitást fejlesztik, de a médiatudatosságot is kifejezetten fontosnak tartják, ezek mellett pedig szakmai programok is előfordulnak. Szintén a lokálpatrióta jellegű csoportok közé tartozik a Vajdaságban található ifjúsági egyesület is, ahol a megközelítőleg 10 000 lakost számláló városban 18 fő tesz aktívan a helyi fiatalok közösségi életének szervezéséért. A társasági események mellett gyakran végeznek különböző jótékonyági akciókat, foglalkoznak a szelektív hulladékgyűjtéssel, és kifejezetten fontosnak tartják a helyi hagyományok megőrzését is.

A második tevékenységi csoportba azok a szervezetek tartoznak, ahol egyértelműen fontos célkitűzés a fiatalok bevonása a közéletbe, a participációs folyamatok erősítése, s ezek nem csak a lokális közegben, hanem akár régiósan vagy országosan megjelenő célokat is jelentenek. Remek példa erre egy Romániában működő párt ifjúsági tagozata, akik nem csak, hogy folyamatos képzéseket tartanak fiatalok számára a politikai közéletéről, hanem számos tagjuk indul választásokon is. Tevékenységi körükbe tartozik a táborszervezés is; ezek során felkészítik tagjaikat a politikai szerepvállalásra és az érdekképviselőre (például az önkormányzati akadémiájukon keresztül), de foglalkoznak

vállalkozásfejlesztéssel (hogyan minél kevesebb fiatal hagyja el az országot), a zöld látásmód terjesztésével, újabban pedig – mivel igény mutatkozott rá – a fiatalok mentálhigiénés állapotának javításán is elkezdtek dolgozni. Tematikus rendezvényeikkel a fiatalok közösségépítését felelősségvállalását szeretnék erősíteni, elősegíteni; ezek szellemében szerveznek véradó kampányokat és önkéntes akciókat is (például az Ukrajnában zajló háború miatt). Határon innen egy másik alapítványnál is aktívan dolgoznak a fiatalok állampolgári neveléséért; programjaikkal megközelítőleg 250 olyan fiatalot érnek el, és bővülést terveznek Nógrád vármegye irányába is, ahol olyan hátrányos helyzetű fiatalokkal szeretnének foglalkozni, akiknek alapvetően nincsen lehetősége demokráciáról, részvételiségről tanulni. Egy másik magyarországi szervezet is kiemelt céljai, tevékenységei között tartja számon a fiatalok politikai aktivitását; egy nemzetközi projektjükben az ifjúság közéleti aktivitásának növeléséért dolgoznak. Egy vajdasági alapítványnál is szisztematikusan érintik a közéleti témákat, ennek szellemében gyakran szerveznek kerekasztal-beszélgetéseket, előadásokat, könyvbemutatókat (heti rendszerességgel). A közéleti programok mellett megjelennek a közösségsszervező események is, például a koncertek vagy a nyárhangoló fesztivál.

A harmadik csoportba azok a szervezetek tartoznak, amelyek szintén régiós vagy nagyobb területen működnek, ugyanakkor céljaik nem feltétlenül a részvételiség növelésére koncentrálnak. Egy magyarországi egyesület tevékenységi köre erős összhangban áll a szervezet ideológiai hátterével is; céljuk, hogy megszólítsák a *„vasfüggönytől keletre eső egykori szocialista- vagy jugoszláv birodalomba tartozó országok fiataljait közös programokkal”* (Résztevő 2, Magyarország). Programjaikkal ösztönzik a kelet-európai fiatalok közötti kapcsolatépítést, barátkozást *„azok számára, akik fogékonyak erre”* (Résztevő 2, Magyarország). Ennek érdekében fesztiválokat, csereprogramokat, konferenciákat és zárandókat is szerveznek – a vallás ugyanis ideológiai szempontból is meghatározó jelleggel jelenik meg a szervezet mindennapjaiban. Fontosnak tartják a hagyományápolást is, ennek érdekében együttműködnek a Hungarikum Bizottsággal is, azért, hogy a hungarikumokat minél több magyar fiatal megismerje. Egy másik egyesület ugyan szintén foglalkozik a fiatalok állampolgári nevelésével, emellett családokkal, hátrányos helyzetűekkel

és kisebbségi fiatalokkal is foglalkoznak, a tehetséges diákokat pedig csereprogramokkal támogatják. Ebbe a kategóriába tartoznak a cserkésszövetségek is; az egyiknél elsősorban az ifjúságneveléssel foglalkoznak (ahogy az minden cserkésszövetség elsődleges célja), ahol a szervezettől érkező résztvevő szerint *„éppenséggel a módszereket változtatjuk az adott kornak és kihívásoknak megfelelően és érdekében”*. Egy erdélyi, egyházi fenntartású szervezetnél is számos fiatallal állnak kapcsolatban, tevékenységük fő szervezőereje – ahogy a szervezet neve is sugallja – a római katolikus egyház, a kereszténység. A szervezet képviselője szerint *„a római katolikus fiatalokat hívjuk arra, hogy öntudatos, hitüket megélő és a társadalomban hivatásukat felelősségteljesen vállaló felnőttekké váljanak.”* Papoknak csoportvezető, ifjúságvezető képzéseket tartanak, a fiataloknak pedig számos programlehetőséget kínálnak, ezek közül legjelentősebb egy ifjúsági találkozó, amikor *„több száz fiatal gyűlik össze”*.

A konzervatív – liberális dichotómia az ifjúsági szervezetek körében

A magyarországi interjúalanyok véleménye szerint a konzervatív-liberális besorolás már nem szolgálja eredeti célját. Ezek a szavak erős politikai töltettel rendelkeznek, negatív jelzőkkel járnak együtt és inkább a személy megbélyegzését érik el általa, sokszor a társadalmi távolságot növelik; az egyik válaszadó szerint ezek a fogalmak ma már túlságosan átpolitizáltak, arra ösztönzik az embert, hogy mindenképpen beskatulyázza magát, s ezek a szavak ma már leginkább csak megbélyegzésre, támadásra és védekezésre valók. Egy másik válaszadó kifejezetten kiemelte, hogy a közösségszervezésnél szitokszó az, hogy liberális, ugyanakkor bár saját magát konzervatívnak gondolja, nem hiszi, hogy *„egy liberális embernek ne lennének értékei”*.

A kutatásban résztvevőket megkértük arra, hogy helyezték el magukat egy 1-7-ig terjedő skálán, ahol az 1-es a konzervatív, a 7-es pedig a liberális. A csoport viszonylag homogén politikai nézeteket képvisel, mivel az összes érték 2 és 5 között van. Nincs szélsőségesen konzervatív (1-es) vagy szélsőségesen liberális (7-es) résztvevő, többségük (4 fő) a 3-3,5 tartományban helyezkedik el, ami a mérsékelt konzervatív és középútas nézetekre utal.

A válaszokból az tűnik ki, hogy a szülői minta és nevelés befolyással van az alanyok világnézetére, mivel nagyobb eltérés nem tapasztalható a két generáció értékrendje között; *„Úgy érzem, hogy ahogy ők engem neveltek, én azt képviselem, és ezt szeretném majd tovább is adni.”* (Résztevő 34, Magyarország). Ugyanakkor az adott kornak a főbb, kívülről érkező eseményei szintén nagy hatást gyakorolnak az adott személy látásmódjára.

Mások rávilágítottak arra is, hogy mindkét nézetnek vannak pozitív és negatív komponensei, illetve az egyes emberben jelen lehet egyszerre a kettő kisebb-nagyobb arányban. A lényeg az, hogy a két oldal között, ha szélsőséges állásponton vannak is, létre tudjon jönni kommunikáció és együttműködés, mert konzervatívnak vagy liberálisnak lenni *„nem fekete-fehér kérdés”*.

„Sokkal több mindenben egyetértek a konzervatív baráttal, de én nyitott vagyok a világra és akkor nevezhetünk engem liberálisnak is” (Résztevő 40, Magyarország)

A magyarországi alanyok úgy ítélik meg, hogy a magyar, illetve az európai fiataloktól is eltérő, konzervatívabb álláspontot képviselnek, amely szakadék az életkor előrehaladtával erősödhet.

Az erdélyi magyarokkal készített interjúk alapján inkább a kettő közötti semleges, illetve konzervatív vonalat képviselnek. A válaszadók úgy ítélték meg, hogy a saját értékrendjük az erdélyi, illetve az európai fiatalokéhoz képest is konzervatívabbnak számít.

A konzervatív-liberális skálán a vajdasági magyarok körében legnagyobb a szóródás. A résztvevők véleménye szerint a mindkét álláspont jellemző az ott élő magyar nemzetiségekre. Ezt a tényezőt befolyásolja a településtípus is, miszerint a falusiakra a konzervativizmus, a városban élőkre pedig a liberalizmus a jellemzőbb. A kettő közül nagy általánosságban mégis inkább a liberális oldalt érzik erősebbnek körükben; „*Inkább open-minded a többség, liberális. Bár attól függ, miről van szó. Ha falusi, akkor inkább konzervatívabb, a hagyományokat illetően. A faluban inkább jellemző az, hogy tovább tartásuk azokat a régi dolgokat.*” (Résztevő 8, Vajdaság). Az egyik válaszadó szerint a fiatalságra inkább a liberális attitűd jellemző, amely látszódik a megjelenésen is – az öltözködési stíluson, a frizurán.

Összevetve, Magyarországon ezek a szavak a többi vizsgált területnél sokkal inkább átitatottak politikai jelentéstartalommal is, ennek eredményeként feszültségkeltőbbek és megosztóbbak. Az anyaország területén lévők egy sokkal inkább egy semlegesebb, esetleg mérsékelt konzervatív álláspontot igyekeznek képviselni. Erdélyben is hasonló mintázat fedezhető fel. A vajdasági magyarok állásfoglalásának megítélése alapján, esetükben jellemzőbb a szélsőségesebb állásfoglalás, azon belül is inkább a liberális vonalon.

Összefoglalás

Tanulmányunkban áttekintettük az állampolgári és társadalmi részvételiséghez és aktivizmushoz kapcsolódó legfontosabb fogalmakat, amelyekből látható, hogy ezek gyakran egymással igen összefüggő definíciók, és megvizsgáltuk a hazai ifjúsági szervezetek történeti előzményeit is, amely nagyrészt a Magyar Cserkészszövetséggel indult. A jelenlegi ifjúsági szervezetek tevékenységi köre alapvetően három csoportba sorolható; az első

csoportba tartoznak azok, akik elsősorban a lokálpatriotizmusra és a helyi közösség építésére helyezik a fókuszot, a második csoportba pedig azok, akik a participációs folyamatok ösztönzését nem csak lokális, hanem régiós és országos szinten is kiemelt jelentőségűnek tartják. A harmadik csoportba azok az ifjúsági szervezetek tartoznak, akik nem csak az állampolgári aktivizmus növelésével foglalkoznak, de tevékenységi körük akár több ország területére is kiterjed, illetve előtérbe helyezik a nemzetközi kapcsolataikat is. Az ifjúsági szervezetek vezetői szerint az állampolgári részvételiség fontos tényezői az önkéntesség, a tájékozódás, és az állampolgári jogok aktív használata (például részvétel a választásokon, népszavazásokon).

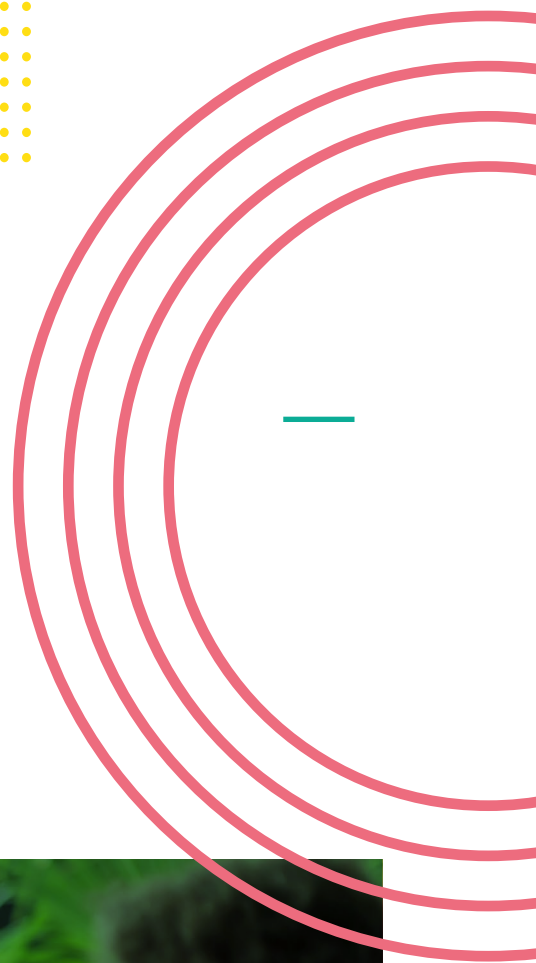
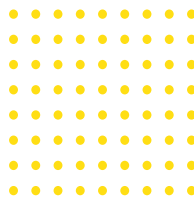
A résztvevő ifjúsági szervezetek ugyan sok esetben konzervatív értékeket képviselnek, az elért fiatalok értékrendjét igen színesnek találják. A szervezetek szerint a fiatalok értékrendjének meghatározásában jelentős szerepe van a családi háttérnek és a származásnak is; általában a vidéki fiatalokra konzervatívabb, míg a városiakra liberálisabb attitűd jellemző.

Kutatásunk alapján tehát az ifjúsági szervezetek jelentős szerepet játszanak a fiatalok társadalmi integrációjában, ugyanakkor nehézségekbe ütköznek az újabb generációk elérésében, részben az információs zaj hatására. A külföldi szervezetek emellett nagy hangsúlyt fektetnek arra is, hogy fiataljaikban megőrizték és erősítsék a magyarságtudatot, amelynek hatalmas jelentősége van

abban, hogy a nemzettudat ne csak hazánkban, hanem a határon túli magyarok következő generációi körében is nagy erejű maradjon.

Konklúzió

Az ifjúsági szervezetek fontos szerepet játszanak a fiatalok társadalmi integrációjában és állampolgári részvételük ösztönzésében, ugyanakkor kutatásunk rámutatott arra, hogy már kihívást jelent számukra az újabb generációk elérése, különösen az információs zaj miatt. A szervezeteket három fő csoportba soroltuk tevékenységeik alapján: a helyi közösségépítésre összpontosítók, a szélesebb régiós és országos participációt elősegítők, valamint a nemzetközi kapcsolatokra is kiterjedők. Bár sok szervezet konzervatív értékeket képvisel, a fiatalok értékrendje változatos, amit főként családi háttér és származás befolyásol. A külföldi szervezetek legfontosabb célja a magyarságtudat megőrzése, hogy a nemzettudat a határon túli magyar fiatalok körében is fennmaradjon.

Irodalomjegyzék

- Arcanum. [n.d.]. A magyar nyelv értelmező szótára. Utolsó hozzáférés: 2024. 09. 04. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/k-359B8/kozelet-39192/>
- Belényesi, E. (2012). Állampolgári részvétel a helyi önkormányzati munkában – a jó gyakorlat. *Új Magyar Közigazgatás*, 5(3), 21–26.
- Beluszky, T. (2000). Értékek, értékrendi változások Magyarországon 1945 és 1990 között. *Korall, Ősz*.
- Budryte, D. (2014). Political Activities. In A. C. Michalos (Ed.), *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research* (pp. 4862–4864). Dordrecht: Springer. Utolsó hozzáférés: 2024. 11. 21. https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_2191
- Cecil, H. (1912). *Conservatism*. Williams and Norgate.
- Cross, W., & Young, L. (2008). Factors influencing the decision of the young politically engaged to join a political party: An investigation of the Canadian case. *Party Politics*, 14(3), 345–369. Utolsó hozzáférés: 2024. 09. 04. <http://dx.doi.org/10.1177/1354068807088126>
- Domokos, T., et al. (2007). Az ifjúsági szolgáltatások tipológiája és működési jellemzőik Magyarországon. *Nyílt Lapok*, 2007(2).
- Gazsó, D. (2016). A magyar diaszpóra fejlődéstörténete. *Kisebbségi Szemle*, 1, 9–35. Utolsó hozzáférés: 2024. 11. 21. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=586937>
- Gergely, F. (1989). *A magyar cserkészlet története 1910–1948*. Göncöl Kiadó.
- Hallsworthy, S. (1994). Understanding new social movements. *Sociology Review*, 4(1), 7–15.
- Hoppál, B. (2019). Scruton konzervativizmusa: A szemantikai higiénia kívánalma. *Polgári Szemle*, 15(1–3), 271–283. Utolsó hozzáférés: 2024. 11. 21. <https://doi.org/10.24307/psz.2019.0917>
- Inglehart, R. (1990). *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Inglehart, R. (1997). *Modernization and Postmodernization*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Kárpáti, Á. (2008). Civil ifjúsági tevékenységek, ifjúságsszakmai struktúrák. *Új Ifjúsági Szemle*, 2008(2–3), 179–182.
- Kimberlee, R. H. (2002). Why don't British young people vote at general elections? *Journal of Youth Studies*, 5(1), 14–38. Utolsó hozzáférés: 2024. 11. 21. <https://doi.org/10.1080/13676260120111788>
- Kirk, R. (1953). *The conservative mind: From Burke to Eliot*. Regnery Publishing.
- Kövesdi, L. D. (2020). Az egyesületek szerepe a szabadidő eltöltésében az 1970-es és 1980-as években az Észti SZSZK-ban (különös tekintettel a fiatalokra). In Balogh P. G., Búza A., & Keszi T. (szerk.), *Az Intercisa Múzeum évkönyve 4*. (pp. 172–176). Intercisa Múzeum.
- Mannheim, K. (1972). The problem of generations. In P. G. Altbach & R. S. Laufer (Eds.), *The new pilgrims* (pp. 101–138). New York: David McKay.
- Nagy, Á., & Székely, L. (2008). Civil ifjúsági szervezetek. *Új Ifjúsági Szemle*, (2–3), 183–293.
- Nemzeti Ifjúsági Tanács. (n.d.). Történetünk. Utolsó hozzáférés: 2024. 09. 04. <https://ifjusagitanacs.hu/tortenetunk/>
- Pallai, K. (2010). *A társadalmi részvételről települési képviselőknek*. Polgármester Akadémia. Budapest: Corvinus Egyetem és Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége.
- Pateman, C. (1970). *Participation and democratic theory*. Cambridge University Press.
- Segesváry, V. (2006). *Dialogue of civilizations: An introduction to civilizational analysis*. University Press of America.
- Scruton, R. (2014). *How to be a conservative*. Bloomsbury Continuum.
- Skoric, V. (2003). *Tanulmányok a részvételi demokrácia gyakorlatáról*. Nonprofit szektor analízis. Állampolgári részvétel kutatás.
- Trencsényi, L. (1997). *Mozgalmak évada*. Új Pedagógiai Szemle, 11.
- Verba, S., & Nie, N. H. (1987). *Participation in America: Political democracy and social equality*. Chicago: University of Chicago Press.

A POLITIKAI ÉRDEKLŐDÉS ÉS A DEMOKRÁCIÁHOZ VALÓ VISZONY ALAKULÁSA A MAGYAR NAPPALI TAGOZATOS EGYETEMISTÁK KÖRÉBEN, 2011–2024

– Szabó Andrea¹ –

Absztrakt

2011-ben kezdődött el az a kutatássorozat, amely a nappali tagozatos egyetemisták politikai gondolkodását és attitűdjeit vizsgálja szociológiai módszerekkel. A 2013-ban, 2015-ben, 2019-ben és 2024-ben megismételt Aktív fiatalok kutatás alkalmas arra, hogy folyamatokat tárjunk fel, és megértsük a hallgatói réteg véleményének alakulását. Jelen cikk közelebbről azt vizsgálja, hogy a hallgatók politikai érdeklődése és demokráciával kapcsolatos álláspontja hogyan alakult 2011 óta. Abból a hipotézisből indul ki, hogy elég idő telt el ahhoz, hogy következtetéseket lehessen levonni az elmúlt 15 év felülről irányított, rendszerközpontú politikai szocializációs folyamatainak eredményéről. Az elemzés arra az eredményre jut, hogy az Orbán-rezsim hatalomra jutása óta eltelt 14 évben szocializálódott egyetemisták politikai érdeklődése mindig magasabb, mint az ifjúsági átlag, és folyamatosan növekszik a demokrácia iránti elköteleződésük is. A demokrácia magyarországi variánsával szemben azonban szélsőségesen elégedetlenek, amellyel kapcsolatos véleményüket a szűk referenciacsoportjukban osztják meg leginkább.

Kulcsszavak: nappali tagozatos egyetemisták, politikai érdeklődés, demokrácia versus diktatúra, pártos polarizáció, politikai szocializáció

Bevezetés

35 év telt el azóta, hogy elkezdődött Magyarországon a rendszerváltásnak, más értelmezésben rendszertárszformációnak nevezett folyamat. Felnőtt egy teljes generáció, amelynek tagjai már kapitalizmusban és demokratikus átalakulás keretei között szocializálódtak. A politikatudomány azonban úgy értelmezi, hogy a történelmi korszak nem egy egységes, egyenes vonalú változás, hanem legalább kettő, de egyes értelmezések szerint három szakaszra bontható (lásd Böcskei és Szabó, 2021; Benedek és Bozóki, 2024; Bozóki, 2024). Ezek a posztiszocializmus (1990–2006), az átmenet (2006–2010) és a 2010 utáni Orbán-rezsim. A posztiszocializmus ifjúsági megítélésével és annak szocializációs hatásaival kapcsolatban jelentősebb számú társadalomtudományi elemzés látott napvilágot (lásd pl. Gazsó és Szabó, 2002; Laki, 2007; Laki és Szabó, 2011; Szabó és Kern, 2011; Laki és Szabó, 2012a; Laki és Szabó, 2012b).

Az Orbán-rezsimmel kapcsolatban azonban – egyszerűen az idő relatív rövidege miatt – kevesebb az átfogó értékelés. Ezek közé tartozik (Szabó I., 2013, 2014; Szabó et al., 2015. Bognár és Szabó, 2017; Oross és Szabó, 2019). Az Aktív Fiatalok kutatássorozat 2011/2012 óta rendszeres időközönként vizsgálja a magyar, nappali tagozatos egyetemisták politikai gondolkodását, ideológiai kötődéseit és politikai aktivizmusát. A legutolsó, 2024 február–március folyamán elkészített 5. hullám alkalmas arra, hogy egy fontos, mintaadó ifjúsági társadalmi réteg véleményén keresztül jellemezze az Orbán-rezsim politikai szocializációs mechanizmusainak eredményeit. Láttassa azt, hogy egyrészt a hallgatók hogyan ítélik meg a rezsimet, másrészt milyenek is azok a fiatalok, akiknek a politikai szocializációja teljes egészében a 2010-ben hatalomra került, autokratikus fordulatot vett (Benedek–Bozóki, 2024; Benedek, 2024; Papada és Lindberg, 2023) hatalom időszakában történt.

¹Habilitált doktor, szociológus, politikatudós, a HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet főmunkatársa, az ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet egyetemi docense.

Az alábbi elemzésben arra törekszünk, hogy két szempontot figyelembe véve jellemezzük a nappali tagozatos egyetemisták politikai gondolkodásának alakulását. Az egyik szempont a politikai érdeklődés, amely bőven adatolt szakirodalmi hivatkozások szerint a politikai cselekvés alapja és amelynek egy bizonyos szintje alatt nehezen képzelhető el demokratikus gondolkodó és cselekvő állampolgár. A másik dimenzió pedig a demokráciával kapcsolatos attitűdök, amelyek szintén fontosak lehetnek a politikai rendszerekkel kapcsolatos attitűdök értelmezésekor. Az elemzés során az immár 5 hullámban rendelkezésre álló adatok folyamatát vizsgálom, tehát azt, hogy milyen változások figyelhetők meg ebben a különösen fontos ifjúsági rétegben. Úgy véljük, hogy a kapott eredmények alkalmasak lehetnek arra, hogy az Orbán-rezsim hatalomra jutása óta eltelt 14 év következményeit – még ha csak korlátozott mérőeszközök segítségével is – képes legyen bemutatni.

A politikai érdeklődés és a demokrácia megítélés jelentősége – szakirodalmi áttekintés

A politikai érdeklődés megmutatja, hogy az egyének milyen mértékben foglalkoznak politikai kérdésekkel, eseményekkel és folyamatokkal (Jan van Deth, 1990; Prior, 2019; Russo és Stattin, 2016). A magasabb szintű politikai érdeklődés magasabb szintű állampolgári elkötelezettséget és politikai részvételt vindikál, hozzájárul a demokratikus társadalmak általános önreflexív képességeinek javításához (Bimber et al., 2014; Russo és Stattin, 2016). Jan van Deth (1990) a politikai érdeklődést a társadalomtudományi vizsgálódás középpontjába helyező kutató szerint a politikai érdeklődés egy séma, egy ún. strukturáló, alapvető változó, ugyanis a politikai érdeklődés és a politikai orientációk együtt mozognak. Azt állítja, hogy nem önmagában a politikai érdeklődés, hanem annak változásának mértéke releváns a politikai orientációk (ideológiai azonosulás, értékorientációk) stabilitása szempontjából. Ez persze implicit módon azt is jelenti, hogy van Deth a politikai orientációk kialakulását a politikai érdeklődéshez köti. Állítása szerint a politikai érdektelenség a normál állapot, mert a politika bonyolult, elvont ideológiai fogalom, megoldhatatlan problémákkal foglalkozik, de pont ez a tulajdonsága az, ami miatt az embereknek érdeklődni kellene iránta és létre kellene jönnie a politikai kíváncsiságnak. Nem azt kell megmagyarázni tehát, hogy miért érdekli az embereket a politika, hanem azt, hogy miért nem érdekli.

A politika ugyanis a társadalmi élet egyik fontosabb, ha nem a legfontosabb megnyilvánulása, így a területre vonatkozó kíváncsiság nem igényel további magyarázatot. Az apatikus állampolgár a „deviáns eset”, amely kifejezett figyelmet érdemel.

Galais–Blais és Bowler (2014) úgy véli, hogy a politika iránti érdeklődés normatív és empirikus fogalom is lehet. A normatív módon való megközelítés összefügg, sőt része a demokratikus állampolgár definíciójának. A választóknak ugyanis bizonyos fokú részvételre van szükségük a politikai döntések folyamatában és valamikorra állampolgári felelősséget kell vállalniuk. Véleményük szerint a demokrácia meglehetősen erős és meglehetősen folyamatos érdeklődési szintet követel egy kisebbségtől, míg a társadalom nagy részétől egy mérsékelt vagy enyhe és megszakított érdeklődést vár el, de olyan szinten, hogy a választópolgár stabilan készen álljon a kritikus politikai helyzetekben való reagálásra. Markus Prior (2010; 2019) szintén normatív megközelítést alkalmaz, amikor azt jelzi, hogy *„A politikai érdeklődés jellemzően a legerősebb előre jelzője a demokrácia működését biztosító politikai magatartásnak. A politikailag érdeklődő emberek tájékozottabbak a politikáról, nagyobb valószínűséggel szavaznak, és nagyobb valószínűséggel vesznek részt a politikában más módon.”* (Prior, 2010: 747). Végül Joshua Robinson (2016) rámutat, hogy a politikai érdeklődés egy tevékenység (vagy tevékenységi terület) kíváncsisága, vagyis a politikai elkötelezettséggel kapcsolatos hozzáállást jelenti.

Karl Mannheim (1928[2000]) nevéhez kötődik az ún. performatív, más szerzőknél befolyásolható (impressionable) évek koncepciója. Az élet egy kitüntetett időszakában, Mannheimnél ez a 17–25 éves időszak, a fiatalok sokkal könnyebben fogadnak be új információkat. A tudat fejlődése szempontjából ez az időszak azért döntő, mert az első benyomások, az ifjúkori élmények – szemben a „kései” élményekkel, későbbi tapasztalatokkal – „természetes világképként” rögzülnek. Minden későbbi tapasztalás ehhez az élménycsoporthoz fog igazodni, erre fog ráépülni (Mannheim 1928[2000]: 226.). Szabó Ildikó (2014) és kutatócsoportja fontos munkái (lásd Szabó I., 2014b; Fényes és Szabó, 2014; Dusa et al., 2012) alapján tudjuk, hogy a performatív, befolyásolható évek, azaz a politikai szocializáció legintenzívebb időszaka nem fejeződik be Magyarországon

a középiskolában, hanem az egyetemi időszakban igen intenzíven tovább folytatódik.

A politikai érdeklődés kialakulásának alapja a témáról folytatott beszélgetés, vita. White, Bruce és Ritchie (2000) hat tényező-, ágensegyüttes, egymásra épülő hatásmechanizmusaként rajzolják fel a politikai érdeklődés kialakulásának folyamatát. Lefontosabb ebben a családi háttér, ugyanis úgy találják, hogy ahol van valamilyen politikai vita otthon, azaz a szülők motiválják a fiatalokat, hogy vállaljanak politikai tevékenységet, ott eredményesebb a politikai érdeklődés kialakulása. Andolina, Jenkins, Zukin és Keeter (2003) a fentiekkel összhangban arról írnak, hogy a fiatalok otthon tanulják meg, hogy fontos odafigyelni a körülöttünk lévő világra. A kortárs csoportok szocializációs szerepe azonban nem elhanyagolható, különösen, ha ott is zajlik a kiemelten fontos, és a politikai érdeklődés alapját képező vita White, Bruce és Ritchie (2000).

A politikai érdeklődés tehát ezen szerzők alapján elkülöníthetetlen a politikai részvétel és a demokratikus gondolkodás – egyszerűség kedvéért a demokráciához való viszony – fogalmától. Implicite kiolvasható a fenti rövid szakirodalmi összeállításból, hogy a szerzők szerint egy minimális politikai érdeklődési szint elengedhetetlen ahhoz, hogy az állampolgár, jelen esetben egy fiatal, részt vegyen a politikai élet működtetésében, azaz politikailag cselekvő legyen, és elkötelezetté váljon a demokrácia iránt. Susánszky–Szabó–Oross (2021) szakirodalmi összefoglalójuk alapján rámutat, hogy az alacsony szintű állampolgári támogatás veszélyt jelent a demokratikus rendszerre (lásd pl. Powell 1982). Ha az állampolgárok – jelen esetben a nappali tagozatos egyetemisták – pozitív véleménnyel vannak a demokrácia működéséről, akkor a demokrácia nagyobb eséllyel működhet jól, eredményesen (bármit is jelentsen a 'jó' ebben a kontextusban), mint ha elfordulnának tőle (Honohan 2002). Ahogy erre Kovács Tamás (2017) utalt „a demokrácia eszményétől való többségi elfordulás, a demokrácia működésével való intenzív elégedetlenség tartóssága mind-mind olyan jelenségek, amelyek kedvezőtlenül érintik a magyar demokrácia jövőjét.” (Kovács 2017, 80).

Elemzésünkben bemutatjuk a nappali tagozatos egyetemisták politikai érdeklődésének és demokráciával kapcsolatos véleményének alakulását az Aktív Fiatalok

kutatássorozat 2011 óta tartó különböző hullámaiban. Ezt követően megvizsgáljuk, hogy milyen összefüggés mutatható ki a politikai érdeklődés a demokrácia elfogadottsága és megítélése között. Végül pedig választ kívánunk adni a Bevezetőben jelzett alapvető kérdésre, milyen lenyomata látszik az Orbán-rezsim elmúlt 14–15 évének a magyar egyetemisták politikai szocializációjában.

Módszertan

Az Aktív Fiatalok kutatás 2024-es hullámának empirikus survey vizsgálata a 805 fős kvóta mintáján készült, amelyet szigorított véletlen sétához hasonló utasítások révén „véletlenített” a kutatói team (Szabó és Oross, 2024: 55). A 805 főt papír alapú kérdőív segítségével, személyesen kérdezték le a magyarországi egyetemek és főiskolák kampuszain. A kérdezést egyetemisták végezték, összesen 21 kérdezői csapatban 90 kérdező vett részt. A személyes kérdezésre 2024. február 20. és március 11. között került sor 148 mintavételi ponton (az Aktív Fiatalok korábbi hullámainak módszertanáról részletesen lásd Róna és Szabó, 2012, Szabó 2014.; Róna és Szabó, 2017; Szabó, 2019). A kvóta alapú minta egyetemi, kari, képzési szint (BA/BsC, MA/MsC, osztatlan és PhD/DLA), valamint nem szerint reprezentálja a magyarországi nappali tagozatos egyetemi hallgatókat. A kutatás ugyan kari szinten reprezentatív, de az egyes karok, adott esetben 1–2 fős mintája nem alkalmas arra, hogy azok mentén szegmentáljuk a hallgatókat. 95%-os valószínűségi szinten a 805 fős minta hibahatára 85%-os válaszolási arány mellett $\pm 2,8\%$.

Az eredményeket, ahol csak lehetséges összehasonlítjuk a Magyar Ifjúság Kutatás 2016, 2020 eredményeivel. A 2000 óta négyévente megszervezésre kerülő nagymintás, 8000 fős empirikus alapú kutatás, a 15–29 éves korosztály esetében reprezentatív (a kutatások adatfelvételeiről részletesen lásd Székely, 2024).

1. táblázat: Az elemzés során használt függő változók

Mennyire érdekel Téged a politika? Kérlek, válaszolj egy skálán, ahol az 1-es azt jelenti, egyáltalán nem érdekel, az 5-ös pedig azt, hogy nagyon érdekel.	1–5 skála, ahol 1=egyáltalán nem érdekel, 5= nagyon érdekel
Milyen gyakran szoktál mostanában közéleti kérdésekről, társadalmi problémákról beszélgetni a családdal?	1–3 skála, ahol 3= rendszeresen, 1=soha
Milyen gyakran szoktál mostanában közéleti kérdésekről, társadalmi problémákról beszélgetni a barátaiddal, ismerőseiddel?	1–3 skála, ahol 3= rendszeresen, 1=soha
És középiskolás korodban, milyen gyakran beszélgettetek közéleti kérdésekről, társadalmi problémákról otthon, a családdal?	1–3 skála, ahol 3= rendszeresen, 1=soha
És középiskolás korodban, milyen gyakran beszélgettetek közéleti kérdésekről, társadalmi problémákról az iskolában, pl. történelem, osztályfőnöki vagy más órákon?	1–3 skála, ahol 3= rendszeresen, 1=soha
És középiskolás korodban, milyen gyakran beszélgettetek közéleti kérdésekről, társadalmi problémákról az iskolában a barátaiddal, osztálytársaiddal tanórán kívül?	1–3 skála, ahol 3= rendszeresen, 1=soha
Mennyire vagy elégedett a demokrácia működésével Magyarországon?	1–4 skála, ahol 1=egyáltalán nem, 4= nagyon elégedett
A következő kijelentések közül melyik áll a legközelebb a Te véleményedhez?	A demokrácia minden más politikai rendszernél jobb. A hozzám hasonló emberek számára az egyik politikai rendszer olyan, mint bármelyik másik. Bizonyos körülmények között egy diktatúra jobb, mint egy demokratikus politikai rendszer.
Szerinted, ha egy skála egyik szélén a demokrácia, a másikon pedig a diktatúra található, akkor jelenleg Magyarország hol helyezkedik el ezen a skálán? Kérlek, válaszolj egy 0-tól 10-ig terjedő skálán úgy, hogy a 0 jelentse azt, hogy diktatúra, a 10 pedig, hogy demokrácia. Természetesen köztes értékeket adhatsz!	0–10-es skála, ahol 0=diktatúra, 10=demokrácia

Forrás: saját szerkesztés

A vizsgálatban három állítást teszünk, amelynek az értékelését a Konklúzióban tesszük meg.

1. A politikai érdeklődés – a szakirodalomnak megfelelően – alapvető fontosságú tényező a politikai gondolkodás és véleményalkotás vonatkozásában. A politikai érdeklődés és a demokráciával kapcsolatos attitűdök ezért erősen összefüggenek egymással, a politikailag érdeklődők inkább a demokrácia elkötelezettjei, az apolitikus fiatalok pedig hajlamosak a diktatúra nagyobb mértékű elfogadására.
2. A politikai érdeklődés egyenletesen magas szinten alakult a vizsgált 15 évben, hiszen felülszocializált családi és kortárs környezetből érkeznek. Olyan referenciacsoport környezetben élnek, ahol a politikáról való diskurzus természetesen zajlik. Részben ennek a következménye, hogy a demokráciával kapcsolatos véleményük is karakteres.
3. A 2010 óta eltelt 1,5 évtized alkalmas arra, hogy a demokrácia működése mentén, a fiatalok kialakítsák véleményüket a rezsim működéséről. Ezzel kapcsolatban állításunk, hogy az Orbán-rezsim megítélése kedvezőtlen ebben a szegmensben, mert az egyetemisták politikailag érdeklődőek, ezért kognitív alapon tudnak véleményt nyilvánítani a 2010 óta hatalmon lévő

kormányról. Ennek az ellenkezője is felvethető, miszerint a rezsim megítélése kedvező ebben a rétegben, mert a felsőoktatás társadalmilag szelektív jellege folytán, elsősorban középosztálybeli, felső középosztálybeli fiatalok lesznek egyetemi hallgatók² (erről lásd Szabó és Oross, 2024; Polónyi, 2022; Radó, 2022; Szabó, 2012; Csegény, Kákai és Szabó A. et al., 2001).

Eredmények

Politikai érdeklődés – kommunikációs tér

Az Aktív Fiatalok kutatás kezdetektől vizsgálja a magyar nappali tagozatos egyetemisták politikai érdeklődését és 2015 óta több kérdés erejéig a politikai szocializációs mechanizmusok működését is. 2011–2019 között kettős folyamatot regisztrált az Aktív Fiatalok kutatás politikai érdeklődés szempontjából. 2011/2012 és 2015 között inkább csökkent az érdeklődés, azonban 2019-ben jelentős emelkedés következett be. Míg 2015-ben 27 százaléknyi érdeklődő állt 45 százaléknyi nem érdeklődővel szemben, addig 2019-ben kétötödnyi érdeklődőt regisztrált a kutatás szemben az egyharmadnyi nem érdeklődővel.

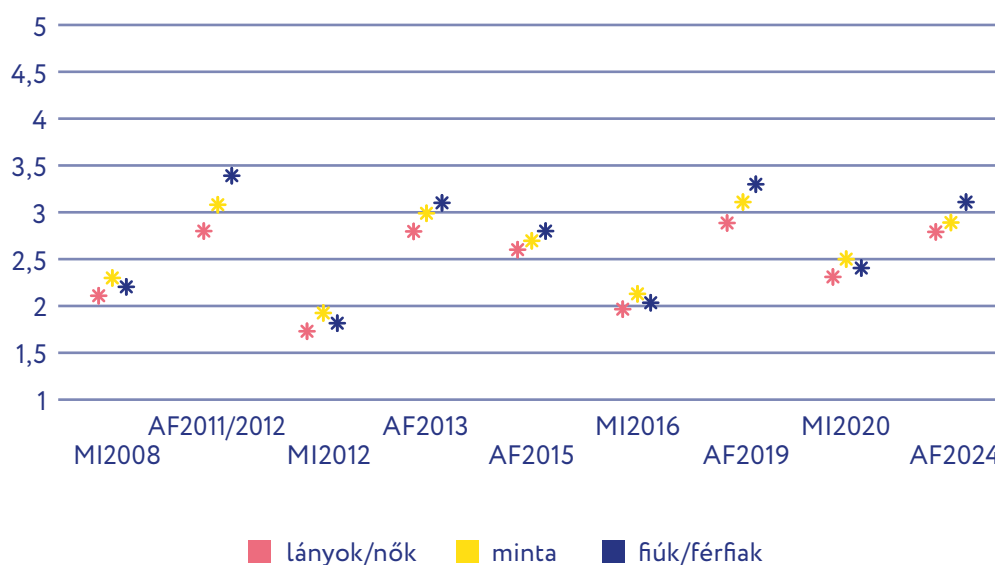
² Az egyetemisták társadalmi háttérét ebben a tanulmányban részletesen nem fejtjük ki.

2024-re visszarendeződtek az eredmények és némileg csökkent a hallgatói réteg politikai érdeklődése a 2010-es évek közepének szintjére.³

Az egyetemisták 34–35 százalékát érdekli, illetve nem érdekli a politika, azaz mind a két oldalon azonos arányban találhatók hallgatók. Középső értéket mintegy háromtizedük választott.

5 év alatt tehát kissé csökkent az érdeklődők, de nagyságrendileg nem emelkedett a politikát teljesen elutasítók aránya. Az ötfokú nonverbális skála átlaga 2024-ben 2,9 átlagpont, ami 0,2 átlagpontos csökkenést jelent.

1. ábra: Mennyire érdekel a politika? – nemek szerint
1-től 5-ig terjedő skála átlagai (1=egyáltalán nem érdekel, 5=nagyon érdekel)

Forrás:

MI: Ifjúság, 2008, N=8000; MI2012: Magyar Ifjúság, 2012, N=8000; MI2016: Magyar Ifjúság, 2016, N=8000; MI2020: Magyar Ifjúság, 2020, N=8000;

AF: Aktív Fiatalok, 2011/2012, 2013, 2015, 2019 és 2024. Aktív Fiatalok, 2011: N=1700; Aktív Fiatalok, 2013: N=1300; Aktív Fiatalok, 2015–2019: N=800; Aktív Fiatalok 2024: N=805.

³Fontos azonban emlékeztetni az olvasót az adatfelvétel idejére. A 2024. február–márciusi időszakban mély erkölcsi válság bontakozott ki Magyarországon, mert kiderült, hogy Novák Katalin köztársasági elnök kegyelemben részesítette a bicskei Kossuth Zsuzsa Gyerme-kotthon korábbi igazgatóhelyettesét, akit azért ítéltek el, mert segédkezett a felettese pedofil bűncselekményeinek eltussolásában. Az egyik sértettet a vallomása visszavonására kényszerítette. 2024. február 16-án több tízezres ún. influencer tüntetést tartottak a budapesti Hősök terén. A nagy visszhangot keltő botrány következtében a korábbi fideszes miniszter, majd köztársasági elnök és az akkori fideszes igazságügyi miniszter, Varga Judit lemondásához vezetett. Az adatfelvétel lezárulta után, 2024. március 15-én lépett a politika nyilvános színpadára Magyar Péter, a Tisztelet és Szabadság Párt későbbi elnöke.

Az Ifjúság 2000 – Magyar Ifjúság Kutatás 2020 nagymintás ifjúsági kutatások adatai, amelyek az egész, 15–29 éves korosztályra vonatkoznak, lényegesen alacsonyabb politikai érdeklődési átlagokat mutatnak (lásd 1. ábra, valamint Szabó és Oross, 2021). Az egyetemisták különösen a 2000-es évek végén, a 2010-es évek közepén különültek el a magyar fiatalok teljes spektrumától.

A politikai érdeklődés különböző szociodemográfiai és szociokulturális tényezőkkel áll kapcsolatban, mint az apa iskolai végzettsége (a diplomás apák gyermekei a lényegesen érdeklődőbbek a politikai kérdések iránt, ugyanakkor megjegyzendő, hogy az anya iskolai végzettsége kapcsán nincs ilyen statisztikai összefüggés) vagy a középiskola fenntartója).

A politikai érdeklődés eltérő a különböző képzési szinteken. Legalacsonyabb az alapképzésben résztvevők között (2,86 átlagpont), legmagasabb pedig a doktorandusz hallgatóknál (3,48 átlagpont). Nem az MA-képzésre járók, hanem az osztatlan szinten tanulók állnak közelebb a doktoranduszok véleményéhez. Az egyes képzési területek szerint vizsgálva a kérdést megállapítható, hogy a társadalomtudományi, a bölcsészettudományi, illetve az állam- és jogtudományi szakos hallgatók körében az átlagot lényegesen meghaladja a politikai kérdések iránti affinitás.

2019-hez képest jól körülírható rétegekben ugyanakkor csökkentek az érdeklődési átlagok. Ezek mindegyike inkább felső–felsőközép vagy alsóközép társadalmi rétegek, úgymint a mesterképzésre járók, a középiskolában speciális (pl. egyetemi fenntartású intézményekbe, vagy állami fenntartású 4 osztályos gimnáziumba járók, az apa iskolai végzettsége szerint szakmunkás vagy diplomás háttérrel rendelkezők, a jövedelmeikből nehezen vagy nagyon nehezen kijövők, a fővárosi állandó lakcímmel rendelkezők, valamint a férfiak).

Adataink szerint, ha a hallgató középiskolás korában gyakran beszélget az elsődleges referencia csoportjaikban a politikáról, mostani politikai érdeklődése annál magasabb lesz. Ráadásul kevésbé a beszélgetés kontextusa (pozitívan vagy negatívan beszélnek a politikáról) hat a politikai érdeklődés kialakulására, sokkal inkább maga a tény, van-e vagy nincs otthoni, illetve baráti beszélgetés a fiatal legfogékonyabb, szocializációs szempontból kitüntetett korszakában. A rendszeres középiskolai családi beszélgetés esetében a politikai érdeklődés átlaga 3,59, rendszeres baráti beszélgetés esetén pedig 3,60 átlagpontra emelkedik, míg, ha nem volt otthon semmilyen diskurzus, az átlag kevesebb mint 2,3 átlagpont.

2. táblázat: Politikai érdeklődés alakulása a középiskolás korban folytatott politikai beszélgetés gyakorisága alapján (1-től 5-ig terjedő skála átlagai)

	otthon a családban	az iskolában	a barátaiddal
rendszeresen	3,59	2,99	3,6
alkalmanként	2,90	2,95	2,89
soha	2,29	2,89	2,46

Forrás: Aktív Fiatalok, 2024. N=805.

A 2024-es Aktív Fiatalok kutatás egyik legmeglepőbb eredménye, hogy az iskolában zajló beszélgetések szinte semmilyen módon nem változtatják a politikai érdeklődés szintjét. Ennek hátterében az a változás állhat, hogy 2019-hez képest 2024-re statisztikailag szignifikáns

módon csökkent a rendszeres középiskolai (pl. történelem, osztályfőnöki órákon) közéleti diskurzusok aránya. Míg 2019-ben a hallgatók 21, addig 2024-ben 17 százaléka jelezte, hogy rendszeresen beszélgetett az órákon közéleti témákról, és ezzel párhuzamosan – és ez különösen

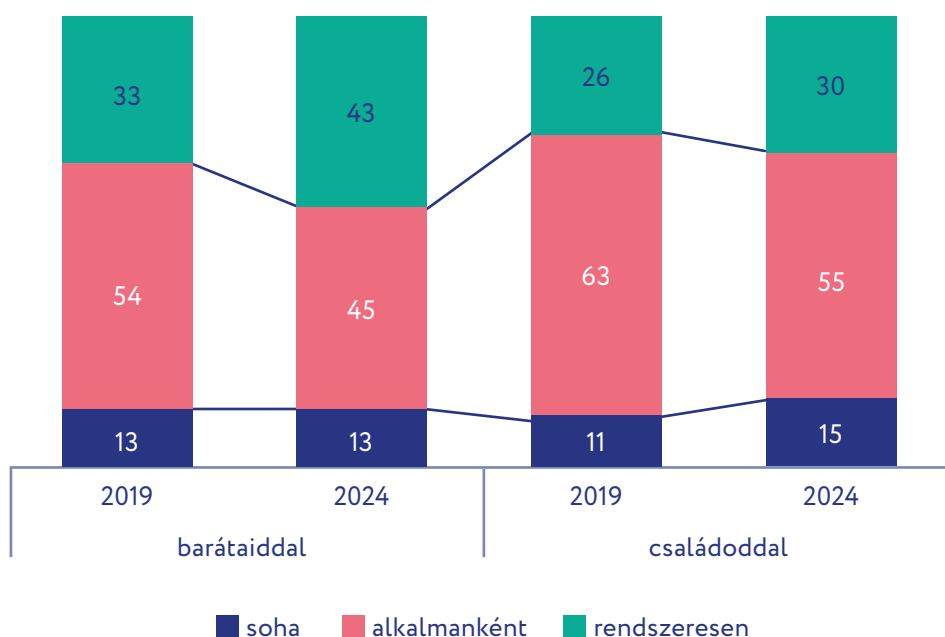
érdekes – 30 százalékról 37 százalékra növekedett a témát tabuként kezelők aránya. A középiskola fenntartója alapján egyébként nincs statisztikai eltérés ezen a téren.

Mindez azért figyelemre méltó, mert 2019-cel összehasonlítva 2024-re érdemben növekedett a középiskolás korukban barátokkal és a családdal rendszeresen beszélgetők aránya (17-ről 23, illetve 19-ről 24 százalékra). A 2024-ben egyetemre járó fiatalok tehát korábbi életszakaszukban már egy erősebb kommunikációs térben szocializálódtak, mint a 2019-ben felsőoktatási intézménybe tanulók. Az ágensstruktúra azonban a 2019-es évekhez képest átrendeződni látszik, még erősebbé válik a család és a barátok, és globálisan, összességében leértékelődik a középiskolai frontális oktatás. Ez persze nem jelenti azt, hogy ne lenne interakció a tanárok és a diákok között, sőt

azt sem, hogy informálisan ne lenne szó a középiskolában közéleti, politikai kérdésekről, de a hallgatók retrospektíve mindenképpen leértékelik azok jelentőségét.

Még jelentősebb változás történt 2019 és 2024 között a jelenlegi politikai beszéd gyakorisága tekintetében. A hallgatók 43 százaléka jelezte, hogy rendszeresen beszélget közéleti kérdésekről, társadalmi problémákról barátaival, ismerőseivel, míg 5 éve ez az arány egyharmados volt. A családok esetében 4 százalékos emelkedésről beszélhetünk. Megjegyzendő azonban, hogy ezzel párhuzamosan 11-ről 15 százalékra emelkedett azon hallgatók aránya, akik soha nem cserélnék eszmét otthon közéleti kérdésekről, tehát egyfajta polarizálódási folyamat indult be.⁴

2. ábra: Milyen gyakran szoktál beszélgetni közéleti kérdésekről, társadalmi problémákról? 1-től 5-ig terjedő skála átlagai (1=egyáltalán nem érdekel, 5=nagyon érdekel)

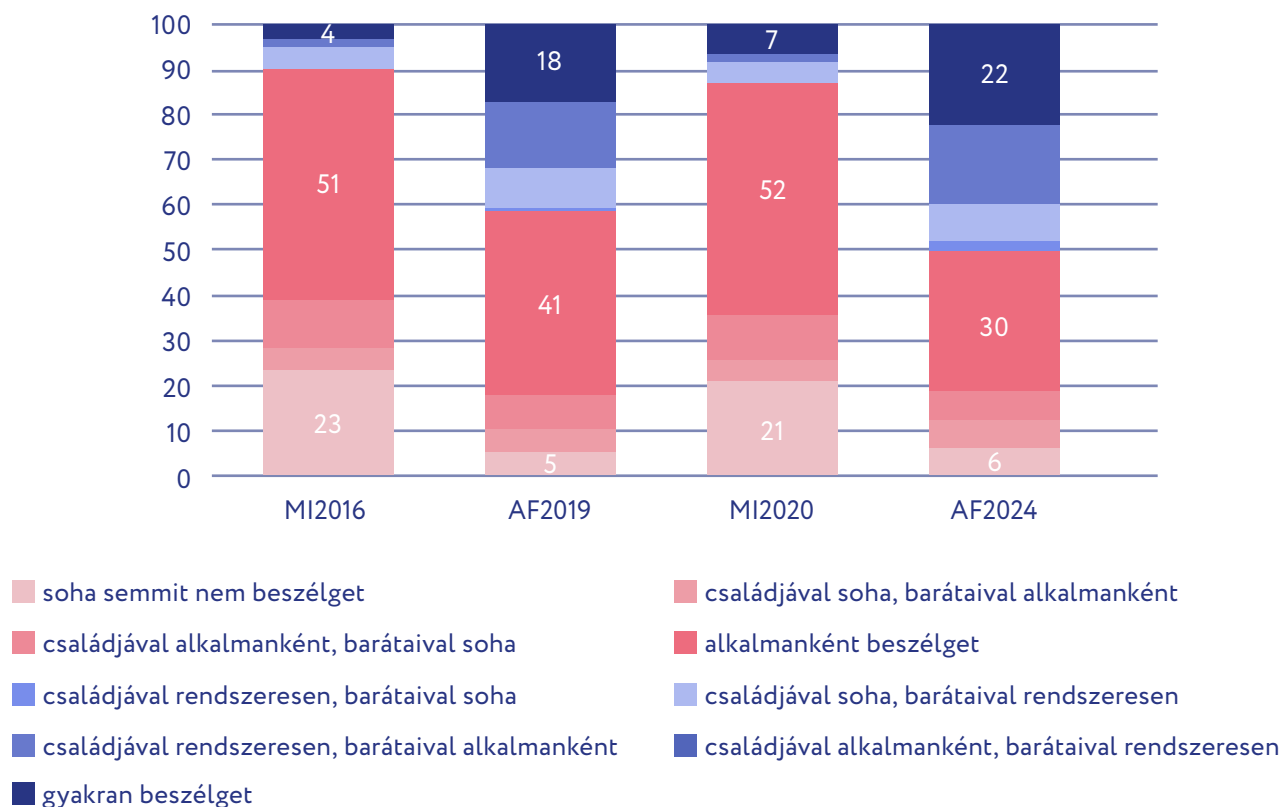
Forrás: Aktív Fiatalok, 2019 és 2024. Aktív Fiatalok, 2019: N=800; Aktív Fiatalok 2024: N=805.

Az elmúlt időszakban tehát a 2010-es évek elején megszokott politikai érdeklődési szint mellett egy élénkülő kommunikációs és interakciós tér alakult ki a magyar egyetemisták körében (lásd 3. ábra). A középiskola, mint szocializációs ágens leértékelődött, ugyanakkor a közvetlen,

elsődleges referenciacsoportokon belüli diskurzus jelentősége és szerepe jóval erőteljesebbé vált. Ez a jelenség tipikusan az ún. kettős szocializációs modellekben (lásd Szabó Ildikó, 2009-es alapművét a témáról) fordul elő.

⁴A hallgatók önreflexióiban „Mi volt az az esemény, történés, amely alapvetően határozta meg jelenlegi politikai nézeteid, értékeid, orientációid kialakulását?” az ún. kegyelmi botrány, Novák Katalin lemondása és a hírességek, közéleti személyiségek által megszervezett nagyszabású demonstráció is hangsúlyosan jelent meg.

3. ábra: Közéleti kérdésekről, társadalmi problémákról való beszélgetés a családokban és a barátok között a teljes ifjúsági népességben és az egyetemisták körében, %

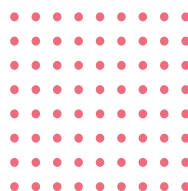
Forrás: MI2016: Magyar Ifjúság 2016, N=8000; MI2020: Magyar Ifjúság 2020, N=8000.
 AF 2019: Aktív Fiatalok, 2019, N=800; AF2024: Aktív Fiatalok, N=805.

Demokráciával kapcsolatos vélemények

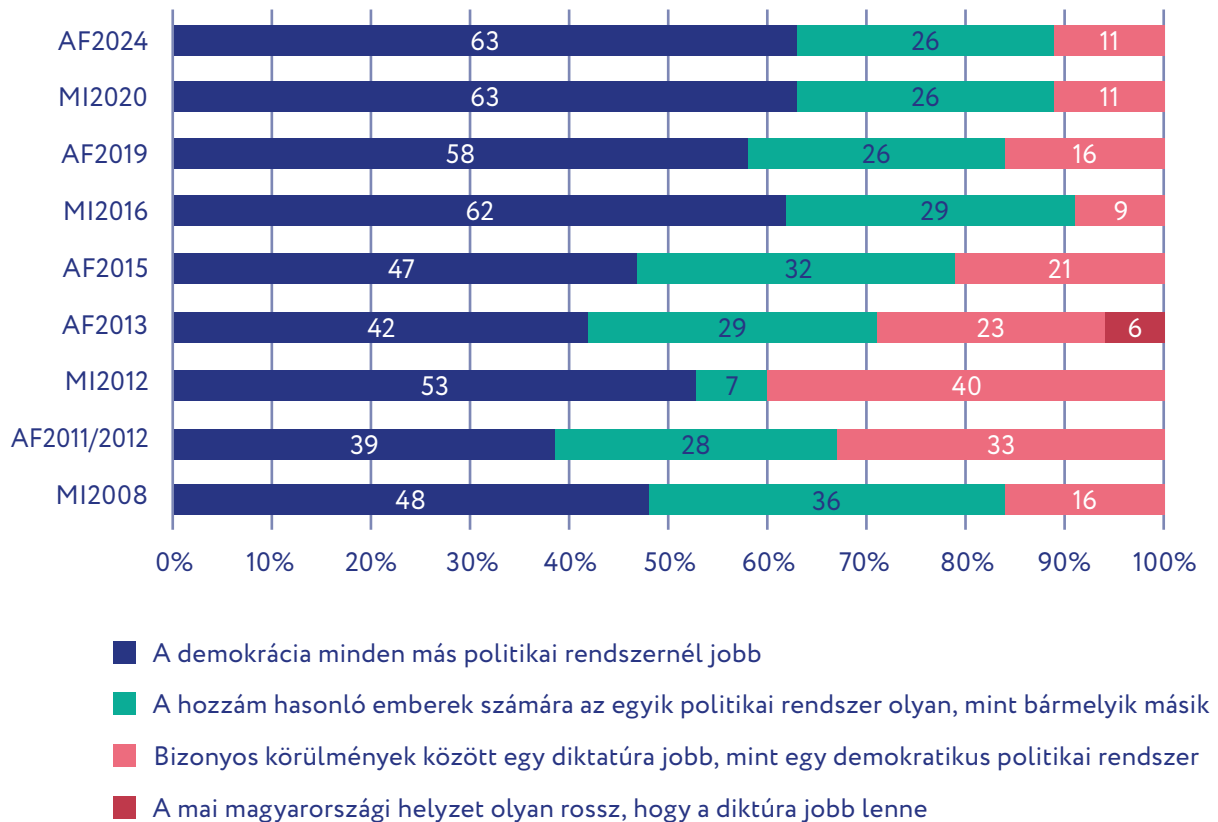
A magyar egyetemisták körében 2019-re vált egyértelművé az igen erős demokráciapárti attitűd. Míg a kutatásorozat első időszakában – a 2010-es évek elején, közepén – minden harmadik vagy közel minden harmadik hallgató elfogadhatónak tartotta a diktatúrát, igaz csak bizonyos körülmények között, addig 2019-re már dominánssá vált a demokrácia elfogadottsága. 2024-ben az eredmények még világosabb demokráciaelköteleződést jeleznek: a hallgatók 63 százaléka szerint a demokrácia minden más politikai rendszerhez képest a legjobb, ezzel szemben a diktatúrát bizonyos körülmények között elfogadhatónak tartó hallgatók aránya 16 százalékról 11 százalékra csökkent. Elvi szinten tehát nem kérdéses, hogy a nappali tagozatos egyetemisták demokráciahívek.

Nincs ez másként a teljes ifjúsági népességben sem, hiszen 2008-hoz, de a 2010-es évek közepéhez is,

a legutolsó, nagymintás ifjúsági vizsgálat (Magyar Ifjúság Kutatás 2020) jelezte, hogy a magyar fiatalok demokráciában gondolkodnak, de a demokrácia működésével kapcsolatos véleményük inkább kritikus.

4. ábra: A következő kijelentések közül melyik áll közelebb a véleményedhez?
(kérdésre választ adók százalékos megoszlása)

*Forrás: MI: Ifjúság2008, N=8000; MI2012: Magyar Ifjúság 2012, N=8000;
MI2016: Magyar Ifjúság 2016, N=8000; MI2020: Magyar Ifjúság 2020, N=8000;
AF: Aktív Fiatalok, 2011/2012, 2013, 2015, 2019 és 2024. Aktív Fiatalok, 2011: N=1700;
Aktív Fiatalok, 2013: N=1300; Aktív Fiatalok, 2015–2019: N=800; Aktív Fiatalok 2024: N=805.*

A politikai érdeklődés és a demokrácia – diktatúra közötti választás között van, ugyanakkor nem túl robusztus jellegű kapcsolat. Jól látszik a 3. táblázatból, hogy a politika iránt egyáltalán nem érdeklődők az átlagos megoszláshoz képest inkább választják azt az opciót, hogy „A hozzám hasonló emberek számára az egyik politikai rendszer olyan, mint bármelyik másik” és a diktatúra elfogadottsága is magasabb körökben. Talán még pontosabb, ha azt állítjuk, hogy az alacsony politikai érdeklődés mögött alacsonyabb demokrácia-elköteleződés húzódik meg.

Logikus lenne, ha ezzel szemben a magas politikai érdeklődés ennek ellenkező dinamikáját mutatná, de ez nem teljesen van így. Igaz ugyan, hogy a 4-es és 5-ös értéket választók demokráciaelköteleződése kifejezetten magas, ugyanakkor – és ez különösen érdekes eredmény – a politika iránt nagyon érdeklődők a legpolarizáltabbak, azaz a demokrácia mellett, az átlagosnál nagyobb arányban tudják elfogadni, hogy bizonyos körülmények a diktatúra is elfogadható.

3. táblázat: A politikai érdeklődés és a politikai rendszerek megítélése, 2024

	egyáltalán nem érdeklődik	2	3	4	nagyon érdeklődik	Összesen
A demokrácia minden más politikai rendszernél jobb	42	55	64	75	72	63
A hozzám hasonló emberek számára az egyik politikai rendszer olyan, mint bármelyik másik	43	37	24	15	12	26
Bizonyos körülmények között egy diktatúra jobb, mint egy demokratikus politikai rendszer	15	8	12	10	17	12
Összesen	15	19	31	25	10	100

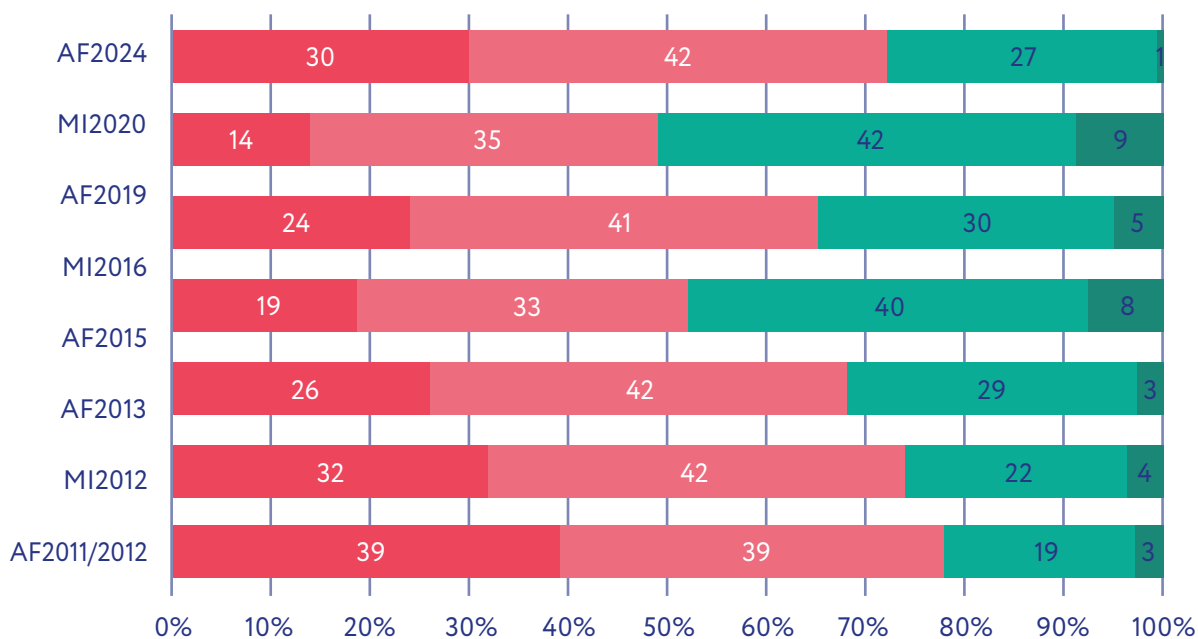
Pearson Chi2= 57.136, Sig=0,000; Cramer's V=,190; Sig=0,000;

Forrás: Aktív Fiatalok 2024: N=805.

A létező demokrácia működésével kapcsolatban határozott, negatív attitűd érvényesül az egyetemisták körében. 2024-ben a hallgatók közel háromnegyede vagy egyáltalán, vagy nem igazán elégedett azzal, amit ma Magyarországon demokráciának nevezünk. Érdeemes megjegyezni, hogy 2015-höz és 2019-hez képest is lényeges, nagyságrendi elmozdulás történt. Különösen emelkedett az egyáltalán nem elégedett hallgatók

aránya 26, illetve 24 százalékos szintről 30 százalékos szintre, és szinte alig-alig található maximálisan elégedett egyetemista. A hallgatói társadalom és a 15–29 évesek véleménye egyébként nem esik egybe, hiszen az egész ifjúsági réteg akár 2020-ban, akár 2016-ban jóval elégedettebb volt a kialakult demokratikus működéssel, mint a felsőoktatási intézménybe járók.

5. ábra: Mennyire vagy elégedett a demokrácia működésével az országban?
(kérdésre választ adók százalékos megoszlása, 1–4 skála)

Forrás: MI2016: Magyar Ifjúság 2016, N=8000; Aktív Fiatalok, 2011/2012, 2013, 2015, 2019 és 2024. Aktív Fiatalok, 2011: N=1700; Aktív Fiatalok, 2013: N=1300; Aktív Fiatalok, 2015–2019: N=800; Aktív Fiatalok 2024: N=805.

■ egyáltalán nem elégedett ■ nem igazán elégedett ■ többé-kevésbé elégedett ■ teljesen elégedett

Az adatok arra utalnak, hogy a hallgatói vélekedések most nagyságrendileg ott tartanak, mint 2013-ban. Az ábra jelzi, hogy a létező demokráciával való elégedettség 2019-ben érte el a maximumát, úgy, hogy 2011/2012-től hullámról hullámra volt egy emelkedő trend, ami 2024-ben egyértelműen megtört. Az egész ifjúsági társadalomban pedig 2020-ban nagyobb volt az elégedettség, mint 2016-ban. Talán nem túlzó azt állítani, hogy egy alapvetően demokráciában gondolkodó ifjúság – beleértve az egyetemistákat is – a 2010-es évek legvégén érezte legjobban magát az Orbán-rezsimben.

A demokratikus működés jellegét egy másik kérdéssel is tesztelte az Aktív Fiatalok kutatás. 2019-ben került bevezetésre egy kérdés, amelyben egy demokrácia – diktatúra tengelyen kellett a jelenlegi magyar helyzetet elhelyezni. A skála 0 pontján a diktatúra, 10-es pontján pedig a demokrácia áll. A skálának van közepe, az ötös érték. Ettől lefelé közelebb vagyunk a diktatúrához, felfelé pedig a demokráciához.

6. ábra: Szerinted, ha egy skála egyik szélén a demokrácia, a másikon pedig a diktatúra található, akkor jelenleg Magyarország hol helyezkedik el ezen a skálán? Kérlek, válaszolj egy 10-től 0-ig terjedő skálán úgy, hogy a 10 jelentse azt, hogy demokrácia, a 0 pedig, hogy diktatúra. Természetesen köztes értékeket adhatsz? (kérdésre választ adók százalékos megoszlása)

*2019 nem tudja: 2%, nem válaszol: 2%. 2024 nem tudja: 1,5%, nem válaszol: 2%, system: 1%.

Forrás: Aktív Fiatalok, 2019. N=800. Aktív Fiatalok, 2024. N=805.

A diktatúra–demokrácia skálán egy enyhe diktatúra irányába történő elmozdulás történt öt év alatt. A hallgatók relatív többsége, 23 százaléka a 0–10-es skálán 3-as, 20 százaléka pedig 4-es értékelést adott, amelyek a középérték alatt helyezkednek el. Trendszerű csökkenés következett ugyanakkor be a demokrácia oldalon, ahol a 7–10-es osztályzatok tökéletesen megfelelőzték. A 7-es értéknél 12% helyett 6, a 8-as értéknél 8% helyett 4,

a 9-esnél 4% helyett 2, végül pedig a tökéletes demokrácia, azaz a 10-es grádicsnál 2% helyett 1% regisztrálható 2024-ben. A skálák átlagértékei is jelzik az enyhe, de trendszerű elmozdulást: 2019-ben nagyon közel állt az ötös, azaz átlagos értékhez a demokrácia–diktatúra megítélése (4,81 átlagpont), 2024-re viszont 4,25 átlagpontra csökkent, azaz némileg a diktatúra irányába változott.

A politikai érdeklődés szintje alapján vizsgálva a demokrácia–diktatúra skálán való pozíciókat megállapítható, hogy sem 2019-ben, sem 2024-ben ($p \leq 0,05$ szinten) az F-próba nem szignifikáns, azaz alapvető, statisztikailag releváns eltérések nincsenek az egyes politikai érdeklődő és nem érdeklődő csoportok között. 2019-ben egyébként a legpozitívabb véleményen a 2-es, azaz politikailag kevésbé érdeklődők adtak (5,08 átlagpont az 1–10-es skálán), míg a legkritikusabbak a 4-es értéket választók voltak (4,46 átlagpont).

2024-ben szintén a politikai iránt kevésbé érdeklődők értékelése volt a legmagasabb, de ahogy erre a 4. táblázat utal a változás iránya itt is egyértelmű. Az is igaz továbbá, hogy a legkritikusabbak a 4-es értéket adók (4,01 átlagpont), viszont a politikai iránt nagyon érdeklődők véleménye 2024-ben lényegében hasonlóan kritikus.

Pont a politikailag kiemelkedően érdeklődők és a közepesen érdeklődők véleménye, értékelése változott a legnagyobb mértékben 0,7, illetve 0,77 átlagponttal. Megállapítható továbbá, hogy nincs olyan politikai érdeklődő szegmens, ahol javult volna a rendszer megítélése, és ennek megfelelően 2024-ben már nincs olyan csoport, ahol elérte volna, vagy esetleg meghaladta volna az öt egységet az 1–10 skála átlaga.

4. táblázat: A demokrácia és diktatúra megítélése politikai érdeklődés alapján (ANOVA, skálaátlagok)

	AF2019	AF2024	Változás 2024-2019
egyáltalán nem érdekl	4,83	4,48	-0,36
2	5,08	4,52	-0,56
3	4,98	4,21	-0,77
4	4,46	4,01	-0,45
nagyon érdekl	4,76	4,07	-0,70
minta	4,81	4,25	-0,57
F	2,097	1,979	
Sig.	,079	,096	

Forrás: Aktív Fiatalok, 2019. N=800. Aktív Fiatalok, 2024. N=805.

Konklúzió

Ebben a tanulmányban a magyar nappali tagozatos egyetemisták véleményét vizsgáltuk alapvetően két témakörben. Egyrészt elemeztük a politikai érdeklődésük szintjének változását, másrészt megvizsgáltuk, hogy milyen véleménnyel vannak a demokráciáról, illetve annak létező, magyarországi változatáról.

Három állítást tettünk a két témakörrel kapcsolatban. Egyrészt azt állítottuk, hogy a politikai érdeklődés alapvető fontosságú tényező a politikai gondolkodás és véleményalkotás vonatkozásában. A politikai érdeklődés és a demokráciával kapcsolatos attitűdök ezért erősen összefüggnek egymással. Másodszor arra utaltunk, hogy a politikai érdeklődés egyenletesen magas szinten alakul a vizsgált időszakban az egyetemistáknál, hiszen felül-szocializált családi és kortárs környezetből érkeznek. Olyan referenciacsoport környezetben élnek tehát, ahol a politikáról való diskurzus természetes módon zajlik. Részből ennek a következménye, hogy a demokráciával kapcsolatos véleményük is határozott, relatíve alacsony a bizonytalan válaszok aránya.

Végül arra utaltunk, hogy a 2010 óta eltelt 1,5 évtized alkalmas arra, hogy az Orbán-rezsimmel kapcsolatos vélekedések kikristályosodjanak. Úgy véltük, hogy a rendszer megítélése kedvezőtlen ebben a szegmensben,

mert az egyetemisták politikailag érdeklődőek, ezért kognitív alapon tudnak véleményt nyilvánítani a 2010 óta hatalmon lévő kormányról. Ugyanakkor jeleztük, hogy a hipotézis fordítottan is megállja a helyét, mert a felsőoktatás társadalmilag szelektív jellege folytán, elsősorban középosztálybeli, felső középosztálybeli fiatalok lesznek egyetemi hallgatók, akik érezhetik önmagukat a rezsim nyerteseinek.

A szakirodalmi összefoglaló alapján a politikai érdeklődés megmutatja, hogy az egyének milyen mértékben foglalkoznak politikai kérdésekkel, eseményekkel és folyamatokkal. A magasabb szintű politikai érdeklődés magasabb szintű állampolgári elkötelezettséget és politikai részvételt vindikál, hozzájárul a demokratikus társadalmak általános önreflexív képességeinek javításához (Bimber et al., 2014; Russo és Stattin, 2016). A fogalom különböző dimenziókat foglal magában, beleértve a politikai ügyek megértésére irányuló belső motivációt, a politikai tevékenységekben való részvételi hajlandóságot és a politikai eredmények befolyásolásának képességét. Különösen hangsúlyos a politikai érdeklődés a fiatalok körében, ahol a politikai érdeklődés a kortársakkal és a családdal való fokozott interakciókhoz vezethet a politikai témákkal kapcsolatban, ezáltal erősítve a politikai elkötelezettséget (Stattin és Russo, 2022).

A magyar egyetemisták többsége felülszocializált családból érkezik, ahol relatíve magas a politikáról szóló beszélgetések aránya, illetve ezzel párhuzamosan barátaikkal is gyakran beszélgetnek politikáról akár a középiskolás időszakban, akár az adatfelvétel idején. Az ún. kettős szocializációs folyamat beindulását jelezheti azonban, hogy a referenciacsoportokban való diskurzusok gyakoriságának emelkedése mellett csökkent a középiskolai tanórákon folytatott közéleti viták aránya. Az azonban ebből a kutatásból nem tudható meg, hogy eltérő-e a két ágens által átadásra kerülő ismeret, tudásanyag, valamint gondolkodási és értékstuktúra.

A vártak megfelelően a magyar fiatalok, benne a nappali tagozatos egyetemisták az időben előre haladva egyre inkább váltak dominánsan demokratává, és engedik el az „egyik rendszer olyan, mint a másik” gondolkodási sémát. Ez kétségtelenül eltér az 1990-es évek végének, de még a 2010-es évek elejének beállítódásához képest is. Nem igazolódott azonban az a felvetés, hogy minél inkább érdeklődik valaki a politikai iránt – és ezzel együtt, ahogy erre a szakirodalom feltételezi – egyre több ismerettel rendelkezik a témáról, feltétlenül és kizárólagosan demokráciában gondolkodna. Sőt, az adatok arra utaltak, hogy a magas politikai érdeklődésű egyetemisták körében egy polarizálódási folyamat zajlik le, ugyanis nem jelentéktelen részük demokrácián túli politikai rendszerben gondolkodik.

Feltehetően ez az eredmény összefüggésben állhat azzal, hogy minél magasabb a hallgató politikai érdeklődése, annál negatívabb a jelenlegi magyarországi demokrácia-variánssal való elégedetlensége. A politikailag nagyon érdeklődők több mint a fele egyáltalán nem elégedett, további közel kétötödük pedig nem igazán elégedett azzal, ahogy Magyarországon a demokrácia működik. Ezzel szemben viszont a politikailag érdektelenek körében a legmagasabb (44%) a demokrácia működésével elégedettek, vagy nagyon elégedettek aránya. A rendszer számára tehát megéri, ha olyan fiatalok szocializálódnak az iskolarendszerben, akik nem különösebben érdeklődnek a közéleti és politikai ügyek iránt.

Az Orbán-rezsim megítélése ugyanis nem különösebben kedvező a nappali tagozatos egyetemisták körében. Míg 2019-ben 37 százalékuk gondolta azt, hogy Magyarországon demokrácia, 50 százalékuk szerint viszont diktatúra van, 2024-re kis mértékben, de szisztematikusan változott a szakirodalom szerint egyre inkább autokratikus irányba mozduló rezsim megítélése. 2024 tavaszán 10 egyetemistából 6 azt állította, hogy Magyarországon diktatúra van, igaz, 0–1-es értékelést csak 6 százalékuk adott, viszont a demokráciát érzékelők aránya egynegyedre csökkent. Az elemzés rámutatott, hogy a politikai iránt leginkább érdeklődők körében volt az egyik legnagyobb csökkenés és pont ők, akik legkritikusabbak a rezsimmel szemben.

Irodalomjegyzék

Andolina, Molly W.–Jenkins, Krista–Zukin, Cliff–Keeter, Scott (2003): Habits from Home, Lessons from School: Influences on Youth Civic Engagement. *Political Science & Politics*, Volume 36, Issue 2, April 2003, 275–280. <https://doi.org/10.1017/S104909650300221X>.

Benedek, István (2024) Populist autocratization and populist electoral autocracies: towards a unified conceptual framework COMPARATIVE EUROPEAN POLITICS 2024 p. on-line (2024)

Bimber, Bruce– Cunill, Marta C.–Copeland, Lauren– Gibson, Rachel (2014). Digital Media and Political Participation: The Moderating Role of Political Interest Across Acts and Over Time. *Social Science Computer Review*, 33 (1), 21-42. <https://doi.org/10.1177/0894439314526559>

Böcskei Balázs–Szabó Andrea (2021) Rendszerváltás 30.: Elvárások – fontosságok – érvényesülések: a rendszertranszformáció és 30 évének lakossági megítélése. Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet (2021), 118 p.

Bognár Adrienn–Szabó Andrea (2017) Politikai szocializációs modellek Magyarországon, 1990-2016. In: Szabó, Andrea; Oross, Dániel (szerk.) *Csendesek vagy lázadók?: A hallgatók politikai orientációi Magyarországon (2011–2015)* Budapest, Magyarország, Szeged, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet, *Belvedere Meridionale* (2017) pp. 14-34.

Bozóki András (2024): Töréspontok. Tanulmányok az autokrácia kialakulásáról. Budapest, Gondolat Kiadó.

Bozóki, András ; Benedek, István (2024): Politics in Hungary: Two critical junctures In: Ramet, Sabrina P.; Kürti, László *Civic and Uncivic Values in Hungary : Value Transformation, Politics, and Religion* London, Routledge pp. 17-42.

Bruce, Sara– Ritchie, Jane– White, Clarissa (2000): Young people's politics Political interest and engagement amongst 14–24-year-olds. Joseph Rowntree Foundation, 1–42.

Csegény Péter – Kákai László – Kern Tamás – Kucsera Tamás Gergely – Szabó Andrea (2001): *Sikerágazat?! Az állami felsőoktatás Magyarországon.* Budapest–Pécs, HÖÖK a Hallgatókért Alapítvány.

Dusa Ágnes – Kovács Klára – Márkus, Zsuzsanna – Nyüsti, Szilvia – Sörös, Anett (szerk.) (2012): *Egyetemi élethelyzetek I– II.: Ifjúság-szociológiai tanulmányok.* Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó

Fényes Hajnalka – Szabó Ildikó (szerk.) (2014) *Campus-lét a Debreceni Egyetemen. Ifjúság-szociológiai tanulmányok* Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó (2014) 306 p.

Galais, Carolina–Blais, André –Bowler, Shaun (2014): Is Political Interest Absolute or Relative? APSA 2014 Annual Meeting Paper, 24. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2455573.

Honohan, I. (2002): *Civic republicanism.* London: Routledge.

van Deth, Jan W. (1990): Interest in Politics. In: Jennings, M. Kent–van Deth, Jan W. (eds): *Continuities in political action: a longitudinal study of political orientations in three western democracies.* Berlin, Walter de Gruyter, 275–312.

Robison, Joshua (2016): The Social Rewards of Engagement: Appealing to Social Motivations to Stimulate Political Interest at High and Low Levels of External Efficacy. *Political Studies*. 1–18. <https://doi.org/10.1177/0032321715619431> psx.sagepub.com.

Mannheim, Karl (2000[1928]: A nemzedékek problémája [1928] In: Szántó Zoltán–Wessely Anna (szerk.): *Tudásszociológiai tanulmányok,* Budapest, Osiris.

Kovács Tamás (2017) Támogatás, közöny és kritika: látkép a hallgatók demokráciához fűződő viszonyáról. In: Szabó Andrea – Oross Dániel (szerk.) *Csendesek vagy lázadók? – A hallgatók politikai orientációi Magyarországon (2011–2015)* Budapest–Szeged, MTA TK PTI, *Belvedere Meridionale*, pp. 77–98.

Laki László–Szabó Andrea (2011): Szempontok az ifjúsági folyamatok értelmezéséhez. In: Bauer, Béla; Szabó, Andrea (szerk.) *Arctalan (?) nemzedék: Ifjúság 2000–2010* Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet (NCSSZI) pp. 13-24.

Laki László–Szabó Andrea (2012a): Fiatalok, demokrácia, jelen és múlt 1. *EGYENLITŐ* 10: 4 pp. 24-29.

Laki László–Szabó Andrea (2012b): The Hungarian world according to the young... In: Bódi, Ferenc; Fábián, Gergely; Lawson, R. Thomas Local Organization of Social Services in Hungary: Crises, Reactions, Changes Bremen, Europäischer Hochschulverlag GmbH (2012) 476 p. pp. 337-357.

Laki Mihály (2007) The strata of young entrepreneurs in post-socialist Hungary: Chance or illusion? In: Paul Blokker and Bruno Dallago (eds.) Youth entrepreneurship and local development in Central and Eastern Europe Routledge pp. 121-137

Prior, Markus (2010): You've Either Got It or You Don't? The Stability of Political Interest over the Life Cycle. The Journal of Politics, Vol. 72, No. 3 (Jul.), 747–766. <https://www.jstor.org/stable/10.1017/s0022381610000149>.

Prior, Markus (2019): Hooked: How Politics Captures People's Interest. Cambridge University Press.

Oross Dániel–Szabó Andrea (2021) Változó világ – állandó értékek: Az ifjúság politikai érdeklődésének és politikai értékrendjének változása In: Székely, Levente (szerk.) Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején: Tanulmánykötet a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 eredményeiről Budapest, Enigma 2001 pp. 185-209.

Oross, Dániel–Szabó, Andrea (2019): A politika és a magyar fiatalok. Budapest, Noran Libro Kiadó, 109 p.

Papada, Evie– Lindberg, Staffan I. (2023). Democracy report 2023. Defiance in the Face of Autocratization. V-Dem Institute, University of Gothenburg.

Polónyi István (2022): Felsőoktatás-politikai tévelygések. Educatio 31(1), 70-84. <https://doi.org/10.1556/2063.31.2022.1.6>

Radó Péter (2022): Közoktatás és politika: Magyarország 2010–2022. Budapest, Noran Libro.

Róna Dániel– Szabó Andrea (2012): A kutatás módszertana. In: Szabó Andrea (szerk.) (2012): Racionálisan lázadó hallgatók 2012: Apátia – Radikalizmus – Posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében I. Szeged, Belvedere Meridionale, 2012. pp. 15–24.

Róna Dániel, Szabó Andrea (2017): A 2015-ös adatfelvétel módszertana. In: Szabó Andrea, Oross Dániel (szerk.): Csenedesek vagy lázadók? A hallgatók politikai orientációi Magyarországon (2011–2015). Szeged–Budapest, Belvedere Meridionale, MTA TK PTI, 208–210. p.

Stattin, Håkan– Russo, Silvia. (2022). Youth's own political interest can explain their political interactions with important others. International Journal of Behavioral Development, 46(4), 297-307. <https://doi.org/10.1177/01650254221095843>

Szabó Andrea – Oross Dániel (2024) A magyar egyetemisták politikai gondolkodása és integrációja 2024-ben: Political thinking and integration of university students in Hungary, 2024. Budapest, Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája (HÖÖK), Nemzeti Ifjúsági Tanács, 119 p.

Szabó Andrea (2012): A magyar egyetemisták és főiskolások társadalmi helyzete. In: Szabó Andrea (szerk.): Racionálisan Lázadó Hallgatók, 2012. Apátia – Radikalizmus – Posztmaterializmus. A Magyar Egyetemisták és Főiskolások körében I. Szeged, Corvinus Egyetem – Belvedere Meridionale, 25–49.

Szabó Andrea (2014): A kutatás módszerata. In: Szabó Andrea (szerk.): Racionálisan lázadó hallgatók II. Apátia – Radikalizmus – Posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében. Budapest–Szeged, Belvedere–MTA TK PTI.

Szabó Andrea (2019): A hallgatók politikai integrációja, 2019: Political integration of Hungarian students, 2019 Prague, Csehország, Heinrich Böll Stiftung.

Szabó Andrea– Kern Tamás (2011) A magyar fiatalok politikai aktivitása. In: Bauer, Béla; Szabó, Andrea (szerk.) Arcatlan (?) nemzedék: Ifjúság 2000–2010 Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet (NCSSZI) (2011) pp. 37-80.

Szabó Andrea–Gázsó Tibor (2002): Társadalmi közérzet, politikához való viszony. In: Szabó Andrea; Bauer Béla; Laki László (szerk.) Ifjúság2000: Tanulmányok I. Budapest, Nemzeti Ifjúságkutató Intézet pp. 240–261.

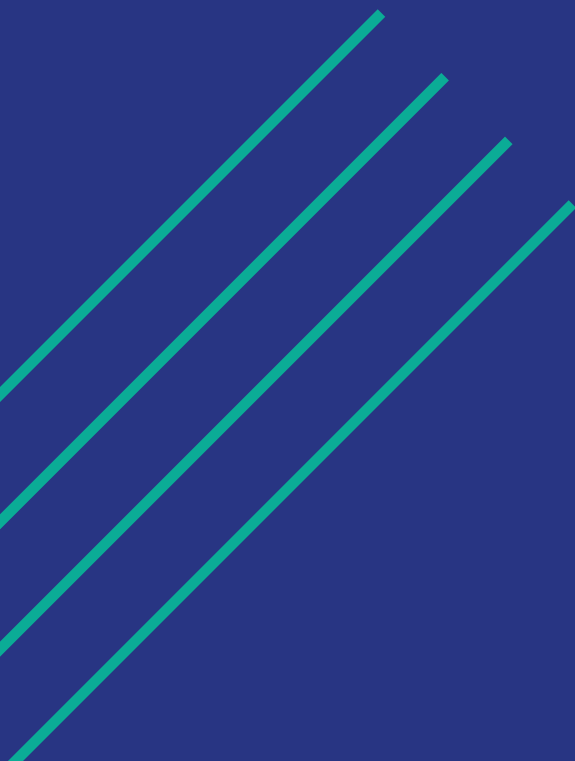
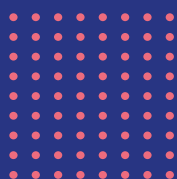
Szabó Andrea–Oross Dániel–Kovács Tamás–Róna Dániel (2015): Exit, Voice, Loyalty and Neglect – political attitudes of Hungarian university and college students. Prague, Heinrich Böll Stiftung (2015), 115 p.

Szabó Ildikó (2013) Folyamatosságok a változásban: kontinuitások a rendszerváltás utáni politikai szocializáció mintáiban. METSZETEK - TÁRSADALOMTUDOMÁNYI FOLYÓIRAT 2-3 pp. 22-39.

Szabó Ildikó (2014a): Embereszmények és identitáspolitikák a rendszerváltás utáni politikai szocializációban. KULTÚRA ÉS KÖZÖSSÉG 4 pp. 5-32.

Szabó Ildikó (2014b) Állampolgári szocializáció a felsőoktatásban. In: Fényes, Hajnalka; Szabó, Ildikó (szerk.) Campus-lét a Debreceni Egyetemen. Ifjúságszociológiai tanulmányok Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó (2014) 306 p. pp. 293-304.

Székely Levente (2024): The History of the Hungarian Large Sample Youth Survey. SZOCIOLÓGIAI SZEMLE 2 pp. 6-23., 18 p.

RÉSZLET A HÖÖK HALLGATÓI KÉPVISELŐK KÖRÉBEN VÉGZETT KUTATÁSÁBÓL¹

– Sövegjártó Virág² –

Absztrakt

A Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája (HÖÖK) által végzett kutatás célja, hogy feltárja, kik a hallgatói önkormányzati képviselők, milyen motivációk vezérlik őket és milyen tényezők befolyásolják közösségi szerepvállalásukat, valamint a HÖK-höz való csatlakozásukat. Az exploratív jellegű kutatás keretei között készült kérdőív és fókuszcsoporthoz tartozó interjúk segítségével kiderült, hogy a jelenlegi képviselők többsége a 2000-es évek elején született és főleg a COVID-19 időszaka alatt csatlakozott a HÖK munkájához. A legfontosabb motivációk között szerepel a közösséghez való tartozás, az érdekképviselet, valamint a személyes fejlődés. A kutatás rávilágított arra, hogy a gólyatáborok és a középiskolai diákönkormányzati tevékenységek meghatározó szerepet játszanak a hallgatói önkormányzatba való bevonódásban. A hallgatói képviselők nagy része munka mellett végzi a HÖK-ben vállalt feladatokat. Az eredmények alapján a HÖK munkája szorosan összefonódik a közösségi részvétellel és a hallgatók jelentős mértékben altruista célok által motiváltak.

Kulcsszavak: HÖÖK, HÖK, hallgatói képviselet, közösségi részvétel, érdekképviselet

Bevezetés

A hallgatói önkormányzatok meghatározó szerepet játszanak az egyetemisták közösségi életében és érdekeik képviseletében. Azonban keveset tudunk arról, kik is pontosan azok a hallgatói képviselők, akik ezt a fontos munkát végzik és mi motiválja őket arra, hogy részt vegyenek a közösségi szerepvállalásban. A Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája (HÖÖK) többek között ezek megismerése érdekében végezte el az első átfogó kutatást a HÖK képviselők körében.

Az exploratív jellegű kutatás célja többek között az volt, hogy megismerjük, milyen tényezők játszanak szerepet a hallgatók HÖK-höz való csatlakozásában és hogyan gondolkodnak a hallgatói önkormányzati képviselők az érdekképviseleti munka jelentőségéről. Fontos ismernünk saját közösségünket és azokat, akikkel nap mint nap együtt

dolgozunk. Azok, akik szorosabb munkakapcsolatban állnak egymással, valószínűleg tudják a másiktól, hogy miért és hogyan került a HÖK-höz, vagy akár azt, hogy dolgozik-e az egyetem mellett. Az viszont már kevésbé ismert számkra, hogy összességében, milyenek a „hökösök” – ez a felismerés vezetett el oda, hogy szükséges egy „önvizsgálatot” tartanunk. Az eredmények által sikerült közelebb kerülnünk a hallgatói képviselők megértéséhez: láthatjuk, hogy milyen igényeik, céljaik vannak. Ezek azonban idővel változnak, átalakulnak – ezért terveink szerint a felmérést két évente szeretnénk megismételni.

A cikk célja, hogy rövid betekintést nyújtson a HÖÖK által végzett kutatás főbb eredményeibe. A teljes tanulmány elérhető a HÖÖK weboldalán.

¹Ezúton szeretnék köszönetet mondani Varga Levente Tamásnak, aki nélkül a fókuszcsoporthoz tartozó interjúk nem készülhettek volna el. Továbbá, szeretnék köszönetet mondani minden hallgatói képviselőnek, aki kérdőíves vagy fókuszcsoporthoz tartozó interjúján adott válaszaival hozzájárult a kutatás megvalósulásához!

²szociológus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem; e-mail cím: sovegjarto.virag@hook.hu

Módszertan és hipotézisek

A kutatás két pillérre épült: egy kvantitatív és egy kvalitatív megközelítésre. A kvantitatív adatgyűjtést CAWI kérdőív segítségével végeztük, míg a kvalitatív rész fókuszcsoportos interjúkra épült.

Az önkitöltős kérdőív 2023. október 14. és december 10. között volt kitölthető a LimeSurvey platformján keresztül. Az összegyűjtött adatokat IBM SPSS Statistics 24 programmal elemeztük. A kérdőívre összesen 611 válasz érkezett. Az adattisztítás során megfigyeltük, hogy a válaszadók vagy teljes egészében kitöltötték a kérdőívet (tehát, azokra a kérdésekre is hajlandóak voltak válaszolni, amelyekre nem volt kötelező a válaszadás), vagy egy adott ponton megszakították a kitöltést, és ezt követően már nem adtak választ a fennmaradó kérdésekre.

A kérdőívet a legnagyobb arányban az Eötvös Loránd Tudományegyetem hallgatói képviselői töltötték ki (20,5 százalék), őket követték a Széchenyi István Egyetem (11,3 százalék), a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (10,5 százalék) és az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem képviselői (8,7 százalék). A szakok tekintetében viszonylag széleskörű eloszlást figyeltünk meg. Összesen 102 különböző szak képviselői töltötték ki a kérdőívet. Az adatok áttekinthetősége érdekében a szakokat tudományterületenként kategorizáltuk a felvi.hu „Összes szak” listája alapján. Az eredmények azt mutatják, hogy a kitöltők közül a legtöbben a gazdaságtudományok területéről érkeztek (19,8 százalék), őket követték a pedagógusképzésben részt vevők (13,1 százalék) és a műszaki tanulmányokat folytatók (11,2 százalék).

1. ábra: A szakok tudományterületi megoszlása (%)

■ Gazdaságtudományok

■ Informatika

■ Társadalomtudomány

■ Természettudomány

■ Sporttudomány

■ Pedagógusképzés

■ Bölcsészettudomány

■ Orvos- és egészségtudomány

■ Államtudományi

■ Művészetközvetítés

■ Műszaki

■ Agrár

■ Jogi

■ Művészet

Forrás: saját szerkesztés, N=572

A fókuszcsoportos interjúk 2024 februárjában készültek el, online, összesen három csoporttal, csoportonként 2-5 fő részvételével. Bár további csoportokkal még részletesebb képet kaphattunk volna a háttér folyamatokról, a meglévő beszélgetések is jelentős mértékben hozzájárultak a kutatás eredményeihez. Az interjúk során kiderült, hogy a képviselők igényt tartanak arra, hogy kevésbé kézzelfogható, de a hallgatói önkormányzati munkához kapcsolódó témákról beszélgessenek. A moderált környezet lehetőséget adott számukra, hogy megosszák saját történeteiket és tapasztalataikat olyanokkal, akik hasonló helyzetben vannak. A csoportok összetétele a következőképpen alakult:

- a kari elnökök csoportja (1. csoport)
- a HÖK-höz frissen csatlakozók csoportja (2. csoport)
- a több éve vezető képviselők/EHÖK elnökök csoportja (3. csoport)

Az előzetesen megfogalmazott hipotéziseink a következők voltak:

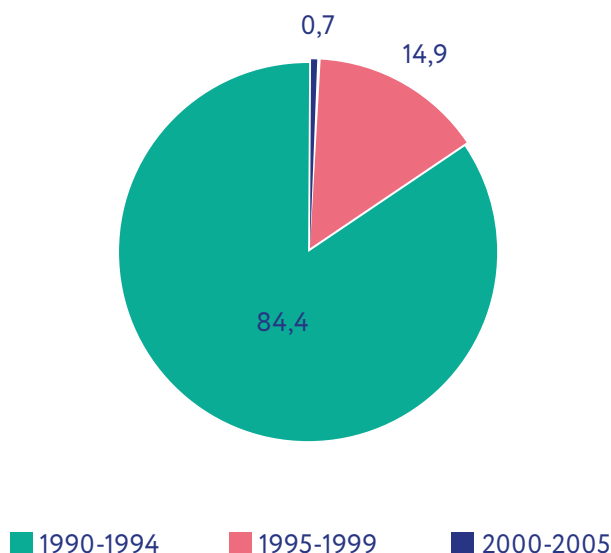
- Korcsoportok között eltérés mutatkozik a HÖK-ösök motivációi mögött, mely különbségekhez nagyban hozzájárult a COVID-19 időszakában kibontakozódó bezártság és a társas élet leépülése. Mások lehetnek a motivációik azoknak, akik 2020 előtt és akik 2020 után kezdték az egyetemet.

- A HÖK-ösök jelentős része már középiskolás korában aktív volt a diákképviseletben, azaz részt vett a Diákönkormányzat (DÖK) munkájában. A DÖK a középiskolákban működő szervezet, amelynek célja, hogy a diákok érdekeit képviselje az iskola vezetése és a tanárok felé.
- A HÖK-be való bevonódás fontos lépcsője a gólyatábor/gólyahét és az utánpótlás programban való részvétel.
- A HÖK-ös képviselők többsége dolgozik.

A HÖK demográfiai összetétele

A demográfiai adatok azt mutatják, hogy a HÖK képviselők többsége a 2000-es évek elején született, átlagosan 2001-ben. Az egyik legfiatalabb válaszadó 2005-ben született, míg a legidősebb képviselő 1990-ben látta meg a napvilágot.

2. ábra: „Melyik évben születél?” (%)

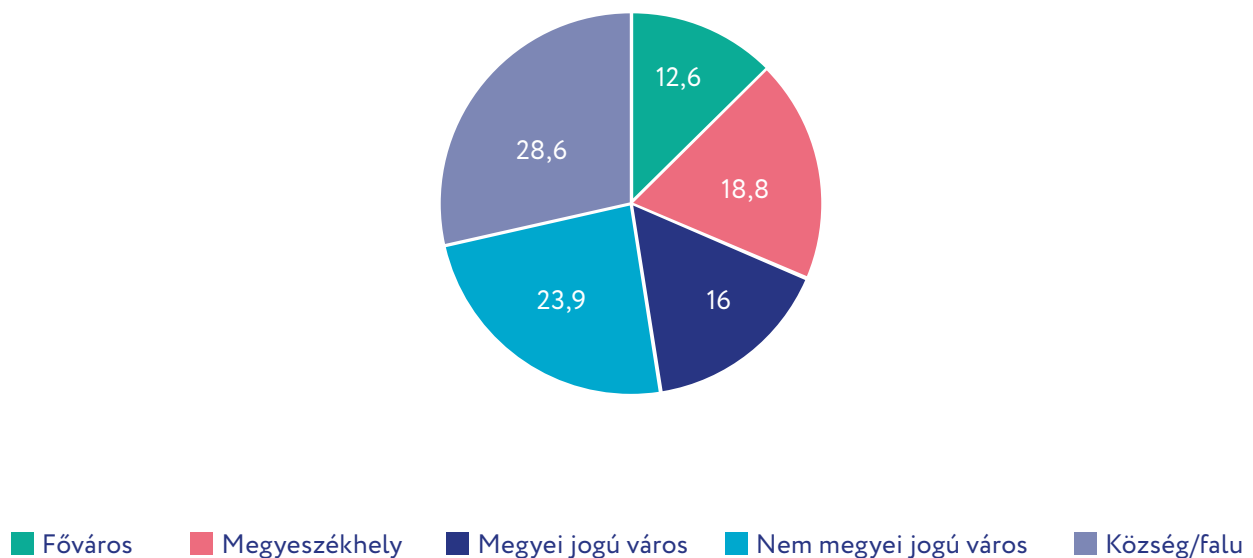

Forrás: saját szerkesztés, N=611

A válaszadók túlnyomó többsége (91,5 százaléka) a COVID-19 hazai megjelenése óta kezdett el aktívan részt venni a HÖK munkájában. Bár akadnak olyanok, akik már több mint egy évtizede tagjai a szervezetnek, a képviselők nagy része az utóbbi években csatlakozott. A válaszadók harmada (33,5 százaléka) 2023-ban kezdte meg a képviseleti tevékenységet, míg csaknem a fele (49,8 százaléka) 2021-ben vagy 2022-ben kapcsolódott be a munkába.

A HÖK képviselők földrajzi háttere változatos képet mutat. A válaszadók nagy része faluból vagy kisebb településről származik, míg a legkisebb arányban a fővárosból érkeztek a képviselők.

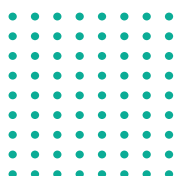
3. ábra: „Hol nevelkedtél? Azt a településtípust válaszd ki, ahol életed legnagyobb részét töltötted.” (%)

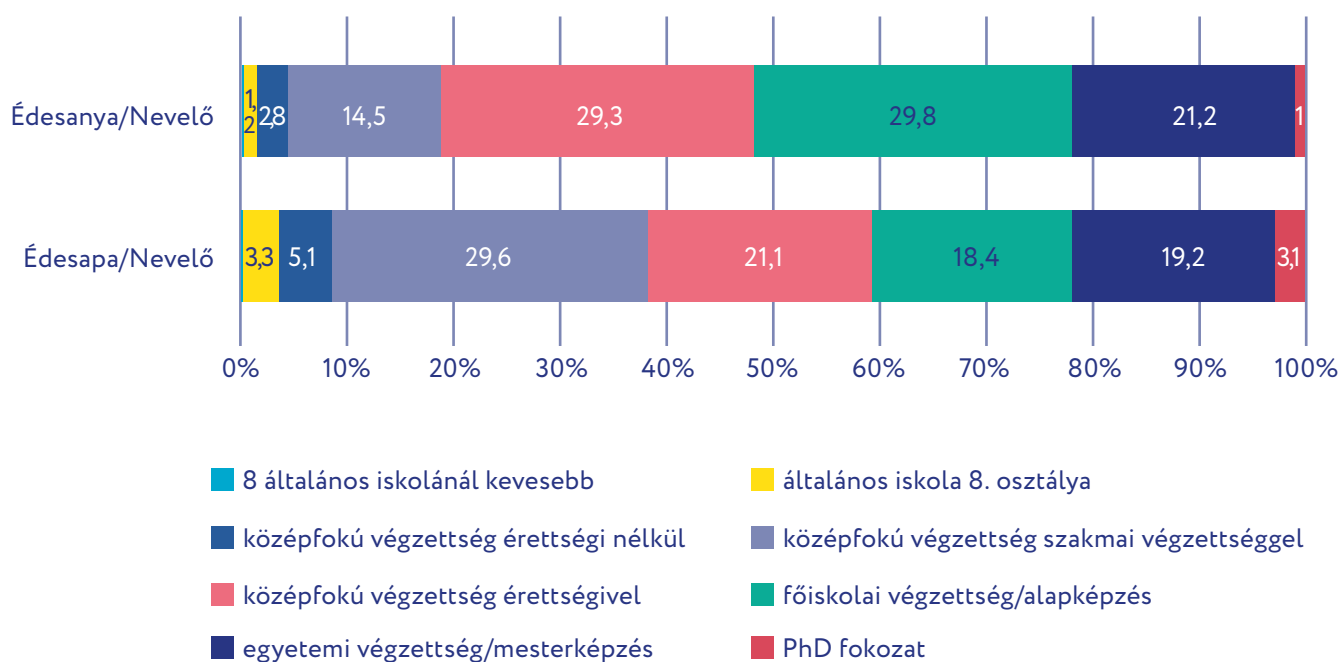
Forrás: saját szerkesztés, N=611

A szociodemográfiai háttér feltérképezésekor a képviselők szüleinek legmagasabb iskolai végzettségére is rákérdeztünk. A válaszok alapján a résztvevők felének (52 százalékanak) édesanyja vagy nevelője rendelkezik felsőfokú végzettséggel, míg édesapjuk vagy nevelőjük esetében ez az arány 40,7 százalék.

Figyelemre méltó továbbá, hogy a válaszadók édesanyjának vagy nevelőjének 29,3 százaléka érettségivel rendelkezik, ami szinte pontosan megegyezik az édesapák vagy nevelők esetében megfigyelhető középfokú végzettséggel, szakmai képzettséggel.

4. ábra: „Mi édesanyád/édesapád/nevelőd legmagasabb iskolai végzettsége?” (%)

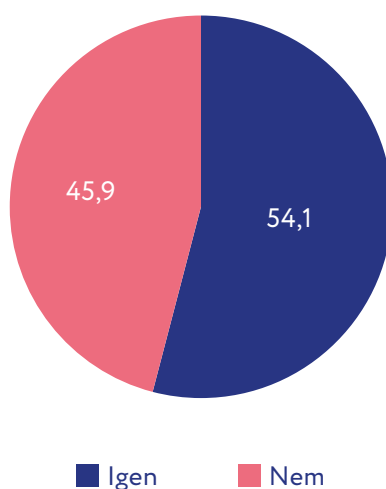
Forrás: saját szerkesztés, N=608

Dolgoznak-e a HÖK-ösök?

Az egyik hipotézisünk, miszerint a HÖK képviselők többsége dolgozik, a kérdőíves kutatásunk során megerősítést nyert.

A válaszadók 54,1 százaléka a hallgatói önkormányzatban végzett tevékenysége mellett munkaviszonnyal is rendelkezik.

5. ábra: „Vállalsz a HÖK mellett munkát?” (%)

Forrás: saját szerkesztés, N=580

A válaszok alapján kiderült, hogy a legrelevánsabb motiváció a munkavállalás tekintetében az önellátás és az anyagi függetlenség.

Négy olyan tényezőt adtunk meg a válaszadóknak, amelyek jellemzően a munkavállalás motivációs okai közé tartoznak. A kitöltők feladata az volt, hogy ezeket

rangsorolják, az általuk leginkább jellemzőnek tartott indoktól a legkevésbé relevánsig. A válaszadók 71 százaléka jelölte az önellátást és az anyagi függetlenséget elsőként a rangsorban. Ezt követi a karrierépítés és a szakmai gyakorlat, amelyet a válaszadók 33,8 százaléka rangsorolta a második helyre. Ez azonban csak kis mértékben előzi meg az egyéni célokat.

6. ábra: „Leginkább miért vállalsz munkát?”

	1. a rangsorban	2. a rangsorban	3. a rangsorban	4. a rangsorban
Önellátás és anyagi függetlenség miatt	71%	14%	6,7%	8,3%
Karrierépítés és szakmai gyakorlat miatt	15,3%	33,8%	26,5%	24,3%
Kapcsolatok építése miatt	3,5%	20,1%	39%	37,4%
Egyéni céljaim, motivációim miatt	10,2%	32,2%	27,8%	30%

Forrás: saját szerkesztés, N=314

Azok, akik dolgoznak, gyakran részmunkaidőben vagy alkalmi munkát végeznek, de vannak, akik teljes munkaidős állást is vállalnak.

A HÖK-ös szerepvállalás asszociációi

Megkérdeztük a hallgatói képviselőket, mire asszociálnak, amikor a hallgatói önkormányzati munkájukra gondolnak. A válaszok alapján kiderült, hogy számukra a HÖK leginkább a felelősségvállalással, a pontossággal és a precizitással kapcsolódik össze. A válaszadók egy jelentős része a segítségnyújtást és a problémamegoldást emelte ki, mint a HÖK egyik legfontosabb szerepe.

Egy másik fontos aspektus a közösségi részvétel és a kapcsolati háló építése volt. Sokan úgy vélik, hogy

a HÖK-ben végzett munka segít nekik abban, hogy új kötetlekeket építsenek ki és szorosabb kapcsolatba kerüljenek a többi hallgatóval. Ez különösen fontos azok számára, akik vidékről vagy kisebb településekről érkeztek és az egyetemi közösség révén szeretnének beilleszkedni az új környezetükbe.

Ha megvizsgáljuk a hét leggyakoribb választ, láthatjuk, hogy a közösségelvűséghez kapcsolódó kifejezések dominálnak a személyes célokat kifejező, individualizmushoz köthető gondolatokkal szemben. A fejlődés, lehetőségek és karrier hívószavakat inkább az egyéni beteljesüléshez sorolhatjuk.

7. ábra: „Mi az első szó, ami eszedbe jut, ha a HÖK-ös szerepvállalásodra gondolsz?” (%)

Forrás: saját szerkesztés, N=470

A nyitott kérdésre érkezett hét leggyakoribb válasz mellett jelentős arányban találhatók más válaszok is: a válaszok több mint ötöde (22,9 százalék) az egyéb kategóriába került. Mesterséges intelligencia-alapú nyelvi modell segítségével a válaszokból nagyobb kategóriákat alakítottunk ki.

8. ábra: A nyitott kérdésre érkezett kódolt válaszok kategorizációja

Kapcsolatok és közösség	Munka és kötelesség	Személyes fejlődés és identitás	Kommunikáció és szervezés
Kapcsolati tőke, közösség, hallgatók	Felelősség, precizitás	Tapasztalat	Kommunikáció, megbeszélések
Család, csapat, összetartás, barátok	Szorgalom	Identitás	Értéktéremtés, szervezés
Külföldiek, Erasmus	Naprakészség	Fejlődés, lehetőségek, karrier	Rendezvények
Kollégium	Kötelesség, munka	Szereplésvágy	Instagram
	Megbízhatóság	Tanulmányok	Sport
	Intenzív		Kreativitás
	Maximalizmus		
	Szociális támogatás		

Pozitív érzelmek, affektív viszonyulás	Érdekképviselő és vezetés	Negatív asszociációk
Élet	Érdekképviselő	Alulfizetett, ingyenmunka
Izgalmas	Problémamegoldás, segítségnyújtás, altruizmus	Átlagos, unalmas, fárasztó
Fontos	Vezetés	Semmi
Jókedv	Utánpótlásképzés	Rossz megítélés
Háttér	Felügyelet	Felesleges, teher, papírmunka
Empátia	Testület, HÖK	Elnyomott
Büszkeség	Támogatás	
Alap		
Motiváció		

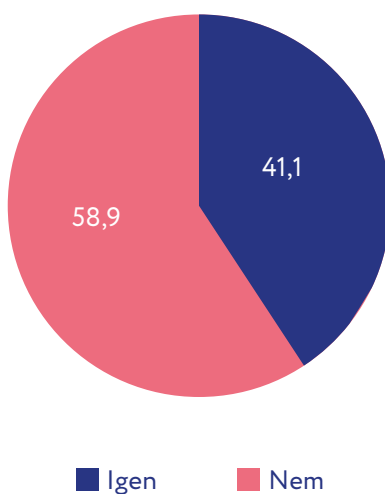
Forrás: saját szerkesztés

A hallgatói képviselők szervezeti motivációi

A közösségi részvétel és a társadalmi felelősségvállalás fontos tényezők a hökös munkába való csatlakozásnál. Sokan azért csatlakoztak a HÖK-höz, mert szerettek volna valamit visszaadni az egyetemi közösségnek, vagy segíteni a többi hallgatónak. Ez a fajta altruizmus különösen erős azoknál, akik már középiskolás korukban is aktívak voltak a diákönkormányzatban.

A diákönkormányzatiságról megfogalmazott hipotézisünk, miszerint a HÖK-ös képviselők jelentős része már középiskolás korában is részt vett a diákönkormányzatban, beigazolódt: a válaszadó hallgatói képviselők 41,1 százaléka részt vett saját középiskolai DÖK-jének munkájában. Ez arra utal, hogy számukra az önkormányzatiság, illetve a különféle egyeztetések – legyen szó diák-diák vagy oktató-diák közötti kommunikációról – nem jelentenek ismeretlen feladatot.

9. ábra: „Középiskolás korodban vállaltál szerepet a DÖK-ben?” (%)

Forrás: saját szerkesztés, N=589

A diákönkormányzat szerepe a fókuszcsoporthoz tartozók beszélgetése során is előkerült. Több résztvevőnél a korábbi tapasztalatok motivációként szolgáltak arra, hogy egyetemistaként csatlakozzanak a hallgatói önkormányzathoz. Volt, aki annak ellenére, hogy középiskolásként aktív volt a DÖK-ben, kezdetben úgy tervezte, egyetemi éve alatt nem fog érdekképviselői tevékenységekkel foglalkozni. Azonban megszólalásából kiderült, hogy ennek ellenére gyorsan megtalálta a helyét a HÖK-ben. Ez az elkötelezettség mellett a közösséghez való tartozás iránti igényt is jelzi – aki egyszer belekezd az érdekképviselői munkába, gyakran nehezebben mond nemet a hasonló további lehetőségekre.

„(...) én előtte középiskolában DÖK-ös voltam, úgy voltam, hogy kicsit kiszállok a dolgokból, egy kicsit ilyen hétköznapi

egyetemistát játszok, de aztán nagyon hamar, '19-ben kezdtem és '19 szeptemberében csatlakoztam a hallgatói önkormányzathoz.” (Cs1F)

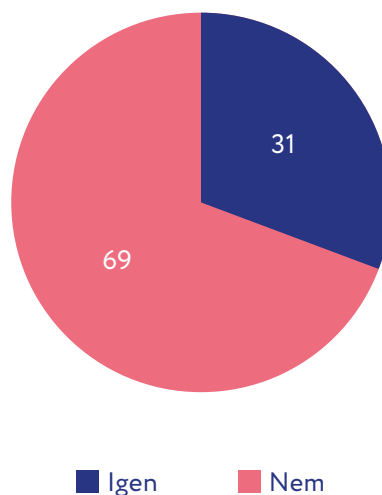
„Én szerintem már gimiben elkezdtem ezen gondolkodni, mert már akkor is tevékenykedtem a diákéletben, úgyhogy ahogy én ezt láttam social media felületeken, kicsit képbe is kerültem, hogy hogyan is működik, úgyhogy én már akkor eldöntöttem, hogy ha tetszik, szívesen csatlakoznék.” (Cs3F)

„Én szerintem ötödikes korom óta diákönkormányzat tagja vagyok. Elnök az nem voltam, nem éreztem még olyan fontosnak, mert tudtam azt, hogy ha egyetemre megyek, akkor ott majd több lehetőségem lesz és nem az lesz, hogy valamire azt mondják, hogy nem, ezért meg ezért. Mint amire általában a középiskolákban szokták.” (Cs2N)

A kérdőíves felmérés során megkérdeztük azokat a válaszadókat, akik részt vettek diákönkormányzati munkában, hogy csatlakoztak-e nagyobb egyeztető fórumokhoz, például a Diákparlamenthez, a Nemzeti Ifjúsági Tanácshoz, vagy városi diákönkormányzati platformok által szervezett projektekhez, egyeztetésekhez. A válaszadók közel harmada (31 százalék) jelezte, hogy volt lehetősége

ilyen típusú érdekképviselési tevékenységekbe bekapcsolódni. Számukra az intézmények és szervezetek közötti érdekképviselés fogalma nem volt ismeretlen, amikor csatlakoztak a hallgatói önkormányzathoz, mivel már rendelkeztek némi tapasztalattal, benyomással, és esetlegesen intézményeken vagy régiókon átívelő kapcsolati hálóval.

10. ábra: „A DÖK-ön keresztül részt vettél nagyobb egyeztető fórumok munkájában? (pl. Diákparlament, NIT, egyéb városi DÖK fórumok)” (azok körében akik korábban DÖK-öztek) (%)

Forrás: saját szerkesztés, N=242

A válaszadók 86 százaléka vett részt gólyatáborban vagy gólyahéten, és sokan úgy vélik, hogy ezek az események meghatározóak voltak abban, hogy később csatlakoztak a HÖK-höz. Ez összhangban áll azzal, hogy ezek az alkalmak erősítik a közösségi érzést és a hallgatói összetartozást, amelyek a HÖK-ösök számára – akik éppen a közösség építéséért és fenntartásáért tevékenykednek – kiemelt jelentőségűek.

Az utánpótlásképző programok szintén kulcsfontosságú szerepet játszanak a hallgatók bevonásában. Ezek a programok lehetőséget teremtenek arra, hogy a hallgatók közelebbről megismerjék a HÖK működését, betekintést nyerjenek a szervezeti munkába, és elsajátítsák azokat a készségeket, amelyekkel hatékonyan képviselhetik társaik érdekeit.

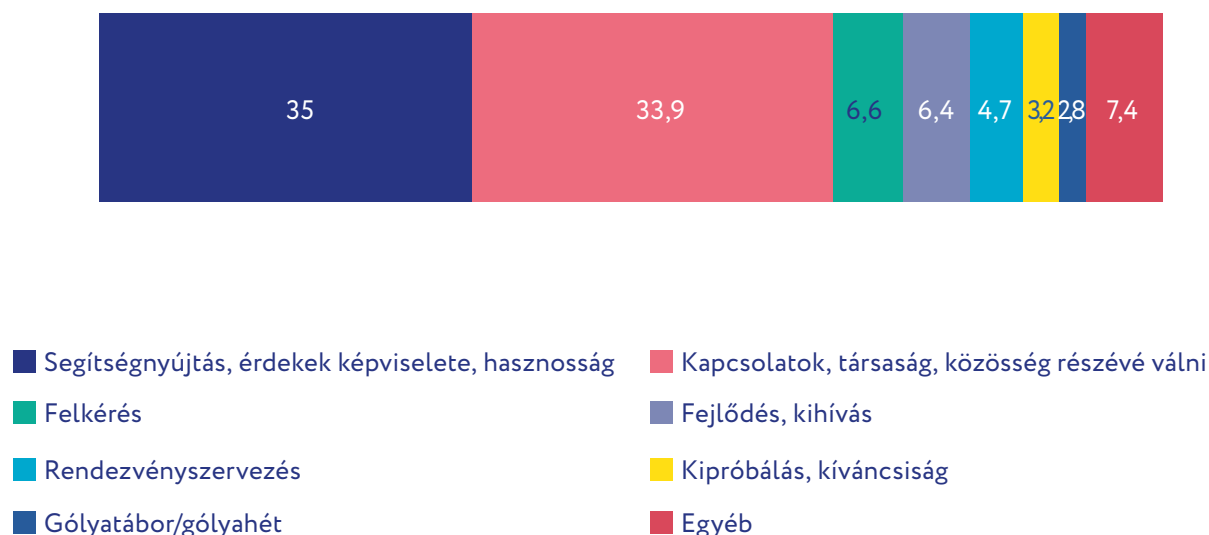
Személyes motivációk a képviseleti munka kezdeti és tapasztaltabb szakaszaiban

Kérdőívünkben azt is megvizsgáltuk, mi motiválta a válaszadókat arra, hogy jelentkezzenek a hallgatói önkormányzatba.

A résztvevők 35 százaléka a segítségnyújtást és az érdekképviselést nevezte meg fő okként, míg harmaduk

(33,9 százaléka) egy közösség, társaság tagjává szeretett volna válni. A válaszadók 6,6 százaléka felkérés alapján csatlakozott a hallgatói önkormányzathoz, míg 6,4 százalékukat a személyes fejlődés és a kihívás vonzotta. A hallgatói önkormányzat egyik leglátványosabb tevékenysége, a rendezvényszervezés szintén motivációt jelent (4,7 százalék), emellett a gólyatáborok és gólyahetek szerepe is említésre méltó (2,8 százalék).

11. ábra: „Visszaemlékezve, mi motivált arra, hogy jelentkez a hallgatói önkormányzatba?” (%)

Forrás: saját szerkesztés, N=469

Mivel ebben az esetben nyitott kérdésről volt szó, a 7,4 százalékos "egyéb" kategória azt jelzi, hogy további kategóriákat is létrehoztunk a válaszok alapján. Annak érdekében, hogy a ritkább válaszok is részei lehessenek

az elemzésnek, mesterséges intelligencia-alapú nyelvi modell segítségével csoportosítottuk a válaszokat főbb kategóriákba.

—

—

12. ábra: A nyitott kérdésre érkezett kódolt válaszok kategorizációja

Közösségi részvétel és kapcsolatok	Feladatok és felelősség	Személyes fejlődés és motiváció
Ismertség	Felkérés	Fejlődés, kihívás
Kapcsolatok, társaság, a közösség részévé válni	Segítségnyújtás, érdekek képviselése, hasznosság	Kipróbálni magát, kíváncsiság
Gólyatábor/gó-lyahét	Vezető pozícióban való dolgozás, szerepvállalás	Egyetemi működés megismerése
DÖK-ös múlt miatt	Rendezvény-szervezés	

Pénzügyek, anyagiak	Céltalanság, pótcselekvés
Pénz	Pótcselekvés, nem volt jobb dolga
Kollégiumi férőhely	

Forrás: saját szerkesztés

A fókuszcsoportos beszélgetések alátámasztják a kérdőíves eredményeket: voltak olyanok, akik személyes fejlődés és motiváció miatt csatlakoztak a hallgatói önkormányzathoz.

„Személyemből fakad, ahogy idekerültem az egyetemre, kb. mindenhez csatlakoztam, amihez lehet, rendezényszervezés, mentorkodás, stb., stb. (...) és ez szerintem olyan dolog, amit középiskolából hoztam. Nem kellett nagyon erőltetnie magát a HÖK-nek.” (Cs1F)

Többen a közösségi részvétel és a kapcsolatok kialakítása miatt csatlakoztak a HÖK munkájához. A szociodemográfiai leírás során is megfigyelhető volt, hogy a képviselők jelentős része kisebb községben vagy faluban nőtt fel, így sokuknál a felsőoktatási intézménybe való átlépés következtében a korábban kialakított kapcsolati háló háttérbe szorul, emiatt abban bíznak, hogy új barátságokat köthetnek és valamilyen közösséghez tartozhatnak az egyetemen.

„Nekem elsődlegesen az volt az indokom, hogy szeretnék valamilyen közösséghez tartozni és ez volt az, amit láttam működni.” (Cs1N)

„A csatlakozás alapja szerintem a társaság volt.” (Cs3F)

„Viszonylag hamar, ilyen szeptember végén kezdődött meg a hőkös utánpótlásképzésre a toborzás és már így a nyár folyamán megfogalmazódott így ez bennem, hogy mindenképpen szeretném csinálni, úgyhogy nem is volt kérdés, hogy jelentkezek-e erre, vagy nem és igazából összefoglalva nekem is a társaság volt, ami egy ilyen hovatartozás és a segítségnek a visszaadása.” (Cs3N)

„Nekem a közösségnek nagyon nagy szerepe volt ebben. Én úgy jöttem fel egy másik városba, hogy nem volt kiépített kapcsolati hálóm (...) mindenképpen kerestem egy olyan lehetőséget, ahol új embereket ismerhetek meg, meg szerintem ez is az egyetem lényege, hogy a felnőttkori kapcsolati hálót segít azért kiépíteni.” (Cs2N)

A korcsoportok közötti összehasonlítás kulcsfontosságú a tanulmányunk egyik hipotézise szempontjából. Feltételezzük, hogy a koronavírus-járvány következtében érzékelhető eltérések vannak a szervezethez való csatlakozási motiváció és szándék terén. Ugyanakkor statisztikailag szignifikáns eltéréseket nem tapasztalunk a csoportok között, inkább azt figyelhetjük meg, hogy bizonyos szempontok különböző mértékben jelennek meg a 2020 előtt és után csatlakozó tagok esetében. A 2019-ig csatlakozókhöz viszonyítva a koronavírus-járvány után belépő hallgatói képviselők körében nagyobb arányban találhatók olyanok, akik a közösségi részvétel és kapcsolatok miatt jelentkeztek a hallgatói önkormányzatba. Ezzel szemben a COVID-19 előtt csatlakozók között a feladatok és felelősség iránt motiváltak aránya magasabb: a válaszadók több mint fele ehhez kapcsolódó okot említett. A 2020-2023 között csatlakozók körében a személyes motiváció és fejlődésvágy is megjelenik, tízedük emiatt döntött a HÖK-be való belépés mellett, ami nagyobb arány, mint a korábban csatlakozók esetében.

A fókuszcsoportos beszélgetések során lehetőségünk volt megkérdezni a résztvevőket arról, hogy jelenleg mi motiválja őket a HÖK-ben végzett munkájuk során. Megfigyelhető, hogy azok a válaszadók, akik nemrég csatlakoztak a szervezethez, gyakrabban találkoznak

a hallgatók benyomásaival és visszajelzéseivel, így elsősorban a tőlük érkező visszajelzés motiválja őket a mindennapi hőkös munkában.

„Szerintem már csak az is bőven elég motivációs erő, hogy segíthetünk a szaktársaknak meg a csoporttársaknak (...) az a hála azért visszajön.” (Cs2N)

„Nem is a motiváció, hanem egy az, hogy nem szeretek unatkozni és így ezért is jó nekem a HÖK, mert tényleg így ilyen, jó dolgot is csinálok meg közben nem is unatkozok, lefoglalom magamat. (...) Azok a visszajelzések, amikor megköszönik (...) nem is kell, hogy nekem mondják, csak hallom, hogy »ú, ez milyen jó volt« (...) ez szerintem minden fáradalmas éjszakát elfeledtet az emberrel.” (Cs2N)

A kari elnökök esetében a mindennapi motiváció szempontjából már kevésbé hangsúlyos a közvetlen hallgatói visszajelzés. Ennek oka lehet, hogy a feladatok során ritkábban találkoznak közvetlenül a hallgatókkal. Mint a kar vezető hallgatói képviselői, őket leginkább a vitás helyzetek kezelése, azok megoldása, a szervezet fejlesztése, valamint az újonnan csatlakozó tagok fejlődése, fejlesztése motiválja.

„Szerintem a mindennapokban leginkább az szokott motiválni, hogy az egyes érdekütköztetésekkor segítsen a hallgatói érdekeket érvényesíteni és igazából a leginkább mindig is az igazságérzetem motivált, szóval, ha igazságtalannak érzek egy szituációt, akkor ugye képes vagyok fellépni.” (Cs1N)

„Szerintem, ami engem motivál leginkább, megint csak így a posztból adódik, hogy sokkal nagyobb hangsúly van azon, hogy a szervezetet támogatni tudjuk meg fejleszteni, ha már így egészen úgy tud működni, mint egy kis cég, vagy csapat. Hát engem motivál amikor látom, hogy a többiek azok egyre tudatosabban, főleg a kicsik, egyre tudatosabban hoznak döntést, egy-egy projektnek úgy állnak neki, hogy annak adnak egy vázat, egy felépítést és erre azért próbálunk is rámenteni, hogy ezeket akár, hogy amiket HÖÖK-os vezképzőikön tanulunk, azokat valahogy így beleépítsük, úgyhogy nekem ez a fejlődés, meg csapatszinten is, ami napról-napra visz.” (Cs1F)

„Hát engem így a végefele a motiváció nagyon bele kellett nyúlnom a fejembe, hogy mi az, ami motivál. Igazából a csapatom, az, aki minden nap, egy kicsit így rájuk nézek,

beszélgetek, értük még kell (...) láttam a kicsiket felnőni, tényleg egyre önállóbbak (...) és az, hogy valamit hagytam rájuk.” (Cs1F)

Azok a hallgatói képviselők, akik több éve töltenek be vezető szerepet az egyetemi hallgatói önkormányzatban, egyértelműen kifejezték, hogy nem látják a hétköznapiakban, milyen közvetlen hatást gyakorol tevékenységük a hallgatókra. Ők már makroszinten gondolkodnak a szervezetről, nem az egyes hallgatók ügyeire fókuszálnak, hanem a hallgatók összességében eltöltött egyetemi éveire.

„Az, hogy minél több hallgatón segítsünk - nyilván EHÖK szinten - ez már egy sokkal globálisabb feladat és sokkal kevesebbet találkozom konkrétan hallgatókkal.” (Cs3N)

„Az motivál, hogy látom az eredményét, hogy fejlődünk, annak, hogy átmentek szabályzatok, a hallgatóknak több ösztöndíja lesz, jobban fel tudjuk használni őket, látom, hogy szervezeti szinten fejlődünk és amit elgondoltunk, az már a mi ciklusunk alatt megvalósult.” (Cs3F)

A szervezet fejlődése és fejlesztése mellett a több éve vezetői szerepet betöltőknél fontos motivációs tényezőt jelent az érdekképviselési munkában részt vevő kollégák hatása, valamint a velük folytatott diskurzus és vita.

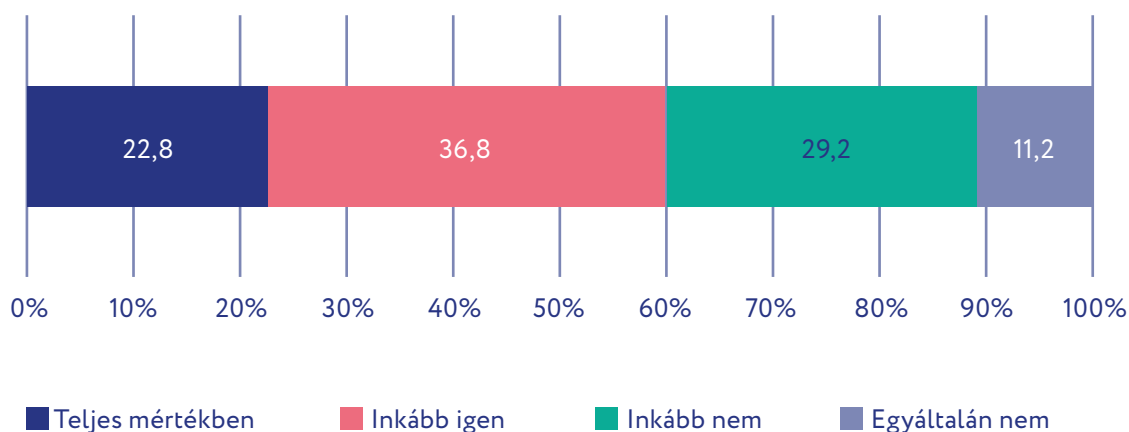
„Inkább a társaságért (...) engem nagyon motivál az, hogy értelmes emberekkel tudok az egyetem részéről beszélni, akik hasonló meglátásokkal rendelkeznek, mint én, úgy az oktatás területén és tök jó akár érveket ütköztetni, akár ezeket összezsírozni.” (Cs3F)

„Mondanám, hogy az motivál, hogy a hallgatók jólétét látjuk és az, hogy nap mint nap tehetünk értük, de sajnos már mi sem tudjuk feltétlen minden nap látni azt, hogy ami mondjuk szabályzatmódosítás vagy amilyen ötletünk jön, az közvetlen a hallgatókra mennyire hat. Sokkal inkább az motivál, hogy olyan személyekkel és olyan emberekkel találkozhatok nap mint nap, akiknek van beleszólása a felsőoktatásba (...) és hogy közösen tehetünk azért együtt, hogy így formálni tudjuk ezt a közösséget és hogy akik itt végeznek hallgatók, egy értékesebb tudással és mellette egy olyan hallgatói élettel távozhassanak, ami megalapozza az életük hátralevő részét.” (Cs3F)

Elköteleződési, vezetői ambíciók

A vezetői ambíciók szintén fontos szerepet játszanak a hallgatói önkormányzati munkában. A kutatásból kiderült, hogy a válaszadók több mint fele motivált volt arra, hogy ilyen jellegű szerepet töltsön be a HÖK-ben.

13. ábra: „Mennyire motivál/t az, hogy a HÖK-ön belül vezetői pozíciót tölts be?” (%)

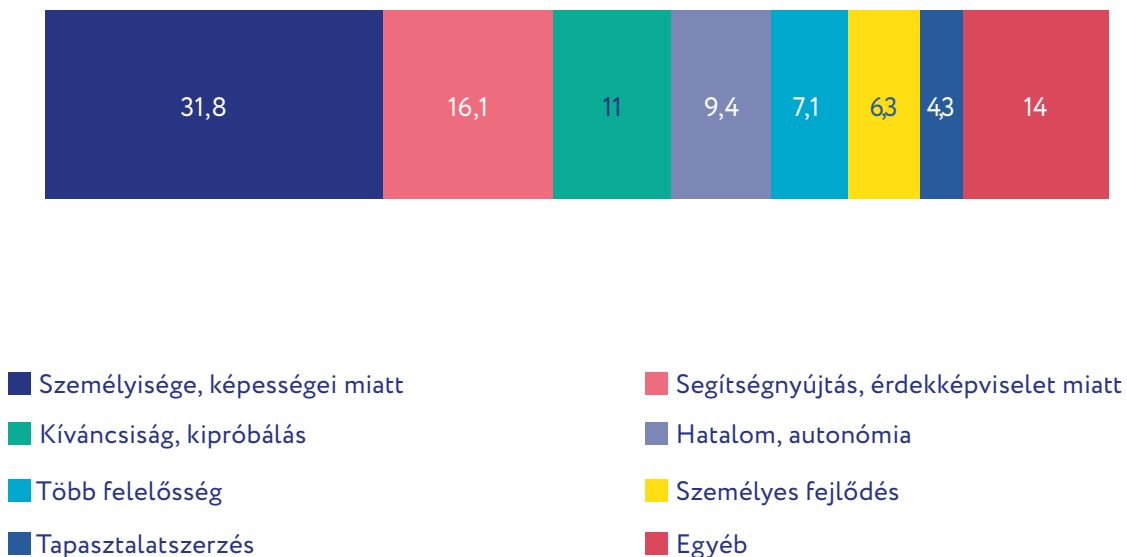
Forrás: saját szerkesztés, N=456

A vezetés iránti vágy mögött többféle motiváció húzódik meg, melyek leginkább a személyes fejlődés iránti igény, a vezetői készségek kipróbálása, valamint az érdekképviselő iránti elkötelezettség.

Azok a hallgatók, akiket motivált a vezetői pozíció elérése, úgy vélik, hogy ez lehetőséget ad számukra arra, hogy

kipróbálják magukat egy új szerepben és fontos tapasztalatokat szerezhessenek a vezetés terén. A válaszadók egy része kifejezetten a hatalom és az autonómia iránti vágy miatt törekszik vezetői pozícióra, míg mások a közösségért és az érdekképviselőért vállalt felelősség miatt.

14. ábra: „Miért szeretnél/szerettél volna vezetői pozícióba kerülni?” (%)

Forrás: saját szerkesztés, N=254

A nyitott kérdésre érkezett hét leggyakoribb válasz mellett a további kódolt változók a válaszok 14 százalékát teszik ki. Annak érdekében, hogy az alacsonyabb gyakoriságú, de mégis releváns válaszkategóriák ne maradjanak

ki az elemzésből és a kapott adatok értelmezhetőek legyenek, mesterséges intelligencia-alapú nyelvi modell segítségével nagyobb kategóriákat alakítottunk ki.

15. ábra: A nyitott kérdésre érkezett kódolt válaszok kategorizációja

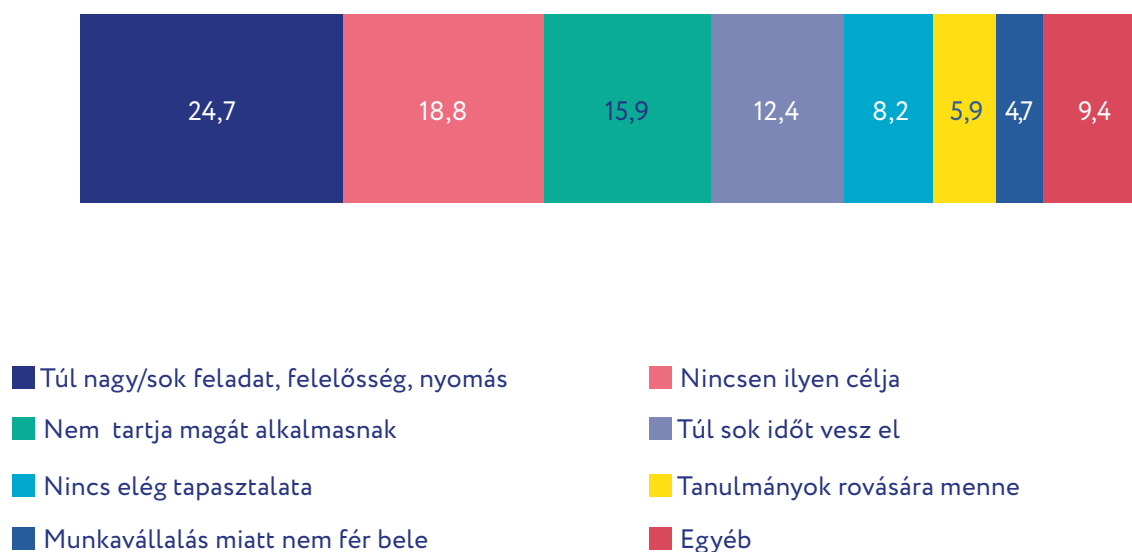
Személyes jellegű motiváció	Készségek átadása és szerzése	Közösségi és társadalmi szerepvállalás	Anyagi és karrier szempontok
Személyisége, képességei miatt Több felelősség Fejlődés miatt Maximalizmus miatt Kihívás Elismerés Kíváncsiság, kipróbálná magát	Tudásátadás miatt Tapasztalatszerzés DÖK-öt vezetett és ezért	Hagyományok megőrzése miatt Segítségnyújtás, tenniakarás másokért, érdekképviselő Kapcsolatok miatt Szeret HÖK-özni Maradandót akar hagyni maga után	Karrierlehetőség Hatalom, autonómia Pénz

Forrás: saját szerkesztés

A vezetői ambícióval rendelkezők mellett azonban vannak olyan hallgatók is, akik nem érzik magukat alkalmasnak a vezetői szerepre. Legnagyobb arányban úgy vélték, hogy a vezetői pozíció túl sok felelősséggel jár (24,7 százalék), de volt olyan is, aki úgy gondolja, hogy még

nem rendelkezik elegendő tapasztalattal ahhoz, hogy vezetői pozíciót töltsön be (8,2 százalék). Egyesek arra is hivatkoztak, hogy a tanulmányaik (5,9 százalék) vagy a munka (4,7 százalék) miatt nem tudnának elegendő időt szentelni a vezetői feladatok ellátására.

16. ábra: „Miért szeretnél/szeretted volna vezetői pozícióba kerülni?” (%)

Forrás: saját szerkesztés, N=170

A nyitott kérdésre adott válaszokat a kódolás után három nagyobb kategóriába soroltuk, ugyancsak mesterséges intelligencia-alapú nyelvi modell segítségével: motiváció és érdeklődés hiánya, a szükséges készségek és tapasztalatok feltételezett³ hiánya, valamint időhiány és más tényezők prioritizálása.

17. ábra: A nyitott kérdésre érkezett kódolt válaszok kategorizációja

Motiváció és érdeklődés hiánya	Készségek és tapasztalat feltételezett hiánya	Idő hiánya és más jellegű prioritások
Nem tartja fontosnak	Csapatjátékosnak tartja magát	Tanulás rovására menne
Nincs ilyen jellegű motivációja, célja	Túl nagy/sok feladat, felelősség, nyomás	Magánélet miatt
	Nem ilyen a személyisége, nem tartja magát alkalmasnak	Túl sok időt vesz el
	Nincs elég tapasztalata	Munka miatt nem
	Korábbi rossz tapasztalat miatt nem	
	Később kezdett HÖK-özni	

Forrás: saját szerkesztés

Két kívánság: jobb megítélés és nagyobb felelősségérzet

A fókuszcsoportos interjúk során megkérdeztük a résztvevőket, hogy mit változtatnának a HÖK-özés kapcsán. A válaszok alapján két fő irányt tudtunk meghatározni: az egyik a társadalom felé, a másik pedig a hallgatói képviselők irányába mutat.

Kifelé a hallgatói önkormányzatiság negatív társadalmi (és hallgatói) megítélése az, amin, ha lehetne, változtatnának. Bár kutatásunk nem a hallgatói önkormányzat megítélésére összpontosított, figyelemre méltó, hogy

a fókuszcsoportos beszélgetések során ez többször is felmerült a válaszadók részéről.

A válaszadók tapasztalatai szerint, amikor úgy döntöttek, hogy csatlakoznak a szervezethez, környezetük nem a legpozitívabb módon fogadta ezt a döntést.

„Amikor először beszélgettem barátnőimmal, hogy HÖK-özni fogok, akkor mind a ketten nagyon megvetően néztek rám.” (nevet) (Cs1N)

A negatív előítélet származhat olyanoktól is, akik nem feltétlenül kapcsolódnak szorosan a HÖK-höz, de adott

³ Az, hogy a felsorolt készségek és az elégséges tapasztalat hiányzik az egyénből, szubjektív. Emellett a válaszadó saját magáról állítja a benne levő hiányt, így egy személyes, feltételezett benyomásról beszélhetünk.

személy számára releváns véleményformálónak számítanak, ilyenek például a családtagok vagy barátok.

„Szerintem nagyon sokszor az történik, hogy mielőtt egy jövődöbeli hallgató eljön az egyetemre, akkor a nővér vagy a báty, vagy bárki, aki ezt anno megélte, azt mondja neki, hogy figyelj már, ezek a HÖK-ösök, ezek gázak. És hogy még meg sem tapasztalja ezeket a dolgokat, amikor már vannak neki valamilyen előítéletei a HÖK-kel szemben.” (Cs1N)

A válaszadók általában arról számoltak be, hogy a HÖK-nek összetársadalmi szinten negatív a megítélése, ami jó lenne, ha megváltozhatna. Ugyanakkor úgy érzik, hogy nehéz átalakítani ezt a kialakult vélekedést.

„Talán a legnegatívabb dolog az egész HÖK-rendszerben a megítélésbeli problémák, sőt, ugye nem is csak az egy-egy HÖK-nek a munkája, hanem van egy ilyen teljes negatív felhang, így országszerte az egészben, úgyhogy ezen jó lenne változtatni, hát amely részén lehet, azon meg próbálunk igazából. De nehéz.” (Cs1N)

„Társadalmi megítélése a hallgatói önkormányzatoknak (...) a hallgatók tisztában legyenek azzal, meg nem csak a hallgatók igazából, hanem az ország, hogy mit csinál egy-egy hallgatói önkormányzat. Meg milyen munkát végez.” (Cs3F)

A hallgatói érdekképviselési munka leglátványosabb része a rendezvényszervezés, de emellett a hőkösök számos olyan ügyet is intéznek, amelyek inkább háttérmunkának tekinthetők. Ezek a feladatok azonban a hallgatók és a szervezet szempontjából ugyanannyira fontosak, csupán a jellegükben térnek el. A csoportos beszélgetések során felmerült, hogy érdemes lenne átgondolni, hogyan használhatná a hallgatói önkormányzat a különböző kommunikációs eszközöket, hogy közhírhely és érdekes módon tájékoztassa a hallgatókat a tevékenységeiről, döntéseiről és feladatairól. Ezzel a szervezeti tevékenység láthatóságát és kézzelfoghatóságát is növelhetné.

„Szeretném megváltoztatni a negatív hozzáállást a HÖK-ökhöz, de ez nem a HÖK-ökből ered, szerintem ez lenne a legfontosabb, hogy valahogy talán jobban nyitni a hallgatók a felé, vagy jobban megértetni velük

a HÖK struktúráját, de hogy ez tők nehéz (...) és valahogy talán közelebb kéne kerülni hozzájuk, hogy érezzék, hogy mennyi mindent teszünk értük. És talán szerintem azon kéne elsődlegesen változtatni a HÖK-öknek, hogy sokkal jobban tudják a saját eredményeiket kommunikálni, mert szerintem ebben borzasztóak vagyunk, rengeteg dolgot csinálunk a háttérben, amit nem teszünk láthatóvá és sokszor nem értik a hallgatók, hogy igen, tők jó, hogy ez a program megoldódott, de hogy amúgy a HÖK csinálta és hónapokat dolgozott rajta, szóval szerintem ezt változtatnám meg.” (Cs1F)

Az egyik kulcsfogalom a megítélés szempontjából az, hogy a hallgatói önkormányzat jól működőnek tekinthető, ha nincsenek vele problémák, és „csendben”, gördülékenyen végzi a mindennapi feladatait – ez a „természetes” állapot. Ennek következményeként azonban bizonyos tevékenységek a hallgatók számára láthatatlanná válhatnak.

„Ez egy tipikus dolog, hogy egy HÖK akkor működik jól, hogy ha nincsenek problémák és csendben tud dolgozni. Viszont az az igazság, hogy ezeket mi nem tudjuk jól közvetíteni és ezért soha nem fog megváltozni pozitív irányba, hacsak mi nem teszünk azért, hogy ez láthatóvá váljon, hogy amúgy igen, tők jó, hogy egy ideje nem szídjátok a HÖK-öt, meg hogy nincsenek problémáitok a tanulmányaitokkal, de hogy thank memert hogy én voltam az, aki ezt megcsinálta. Szóval, hogy szerintem ilyen szempontból viszont ugyanez, hogy el kéne gondolkodni azon, hogy hogyan tudjuk magunkat láthatóvá tenni.” (Cs1N)

„Azt viszont ugye tudjuk, hogy ha a folyamatok jól haladnak, akkor az emberek azt veszik természetesnek. Hogyha pedig hibázik a HÖK, akkor az mindig sokkal-sokkal hangosabb lesz. De ez szerintem ilyen a néplélek.” (Cs1F)

A másik tényező, amely inkább a szervezetre vonatkozik, a hallgatói képviselők attitűdjével kapcsolatos kritika, miszerint a képviselőknek komolyabban kellene venniük a munkájukat.

„Ez egy munka. (...) Amin egy kicsit változtatnék, hogy a HÖK képviselők tudatában egy kicsit így próbáljam kiépíteni azt, hogy tényleg fontos amit csinálunk és nem csak az a része van, hogy akkor elmegyünk rendezvényt szervezni és akkor csinálunk valamit, aztán utána leisszuk magunkat és ökörködünk. Hanem ott meg kell jelenni (...) egy vállalható szintet hozunk,

ez így a minimum. (...) Mert azért tényleg, szocotám van, pályázatok elbírálása, tehát vannak olyan fontos dolgok, amik tényleg úgy, életüket menthet meg és tehetnek is tönkre. Például egy elrontott szocotám, amit nem javítottunk ki rendesen és nem kapja meg a hallgató azt az összeget, amiből mondjuk kifizeti a vonatjegyét, vagy megveszi az utolsó héten a kajáját.” (Cs2N)

„(...) ennek van egy ilyen felelősségtudat része, amit néha úgy érzek, hogy így elmarad.” (Cs2N)

„Minden hallgatói érdekképviselő tényleg úgy álljon hozzá ehhez a munkához, hogy ez tényleg kicsit priorizálja az életében, hogy ha lehet, tehát ne az utolsó helyen legyen, hanem tényleg csak akkor csinálja, ha szívesen csinálja és tényleg azért a célért, hogy érdekérvényesítés és a hallgatói képviselet.” (Cs3F)

Összegzés

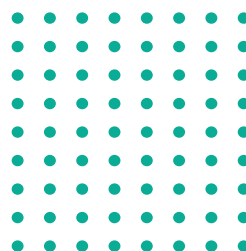
A HÖÖK által végzett kutatás betekintést nyújtott a hallgatói önkormányzati munka hátterébe és a hallgatói képviselők motivációiba. A vizsgálat eredményei rámutatnak arra, hogy a hallgatói önkormányzatok számára fontos lenne nagyobb figyelmet fordítani az utánpótlásképzésre és a hallgatói közösségek erősítésére, hogy hosszú távon is fenntartható legyen a szervezet működése. A vezetői motivációk és ambíciók vizsgálata segíthet abban, hogy az önkormányzatok megtalálják a megfelelő vezetőket, akik továbbviszik a szervezet értékeit és céljait.

Láthatóak bizonyos irányok a személyes motivációk és célok terén, valamint a képviselők megítélése is a hallgatói önkormányzatiságról. Megállapítható, hogy a koronavírus-járvány Magyarországon való megjelenése után négy évvel a közösségek relevanciája felértékelődött a képviselők számára. Ugyanakkor továbbra is nehézségekbe ütközik az utánpótlásképzés és az újonnan érkező egyetemisták bevonása, amit az általánossá váló munkavállalási tendencia is nehezít. A hallgatói képviselők többsége az egyetemi tanulmányok mellett dolgozik, jelentős részük teljes munkaidőben.

A megkérdezett hallgatói képviselők nagy része már középiskolás korában is részt vett diákönkormányzati munkában és sokan közülük aktívan részt vettek nagyobb egyeztető fórumokon.

Hipotézisünk, miszerint a gólyatábor és gólyahét fontos lépcsői a bevonódásnak, részben megerősítést nyert. A hallgatói képviselők többsége gólyaként részt vett a gólyatáborban vagy a gólyahéten, amely az első jelentős esemény, ahol a frissen felvételt nyert hallgatók találkozhatnak a HÖK tagjaival. Fontos, hogy a HÖK jó benyomást keltsen a gólyákban, és a képviselők nyissanak az új hallgatók felé.

Az inkluzivitást még inkább erősíti, ha a hallgatóknak lehetőségük van szervezett keretek között csatlakozni a hallgatói önkormányzathoz és egy képzés keretein belül sajátíthatják el a képviseleti munkához szükséges tudást. A toborzó és utánpótlásra építő rendezvények, képzések elengedhetetlenek a magas szintű fluktuáció és a hallgatói önkormányzat képviseleti állományának fenntartása miatt.

A TÁRSADALMI HELYZET ÉS A SZÁRMAZÁSI HÁTTÉR BEFOLYÁSA A ROMÁNIAI MAGYAR FIATALOK TOVÁBBTANULÁSÁRA, JÖVŐTERVEZÉSÉRE

— Kadlicskó Gréta¹ —

Absztrakt

A romániai magyar fiatalok iskolázottsági helyzetének vizsgálatakor fontos és meghatározó szempont a fiatalok társadalmi strukturális helyzetét és jövőtervezését meghatározó tényezőinek a feltérképezése. Jelen tanulmány a romániai magyar fiatalok társadalmi strukturális helyzetét és jövőtervezését meghatározó aspektusait vizsgálja, melynek segítségével azokra az aspektusokra kíván rávilágítani, amely a romániai magyar fiatalok továbbtanulásának esélyegyenlőtlenségének a hátterében állhat. Az esettanulmány azt vizsgálja, hogy különbözik-e, és ha igen, akkor miben a magyar fiatalok társadalmi rendszerben betöltött helyzete a román fiatalokétól. Vizsgálandó az is, hogy milyen célok és trendek befolyásolják a romániai magyar diákok továbbtanulásának alakulását. Felvetődik a kérdés, hogy befolyással van-e a származási háttér a romániai magyar fiatalok életútjának alakulására, tapasztalható-e iskolázottsági esélyegyenlőtlenség a romániai magyarok fiatalokra nézve. A romániai magyar fiatalok életmódbeli jellemzőit a szakirodalom több szempontból tárgyalja, amelyet többek között Veres Valér és Csata Zsombor tárt fel alaposan. Kutatásaikban a romániai fiatalok társadalmi helyzetének alakulását, valamint az iskolázottsági esélyek társadalmi meghatározottságát vizsgálták a romániai magyar fiatalok körében. A tanulmány következtetései Csata Zsombor és Veres Valér kutatásain túl a szerző egy 2022-2024 között végzett vizsgálatán alapul, mely során a tanulmány szerzője tizenegy mélyinterjút készített a témában, többek között a Babeş-Bolyai Tudományegyetem, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem és a Partiumi Keresztény Egyetem oktatóival, valamint a témában jártas szakemberekkel. Az interjúkban a szerző egyebek mellett a romániai magyar fiatalok intézményválasztási szempontjainak feltárását és az arra gyakorolt hatásokat tudakolta az interjúalanyoktól. Összesen tizenegy interjú, beszélgetés hanganyaga készült el, amelyek több, mint tizenkét órányi felvételt és mintegy 140 oldal legépelt szöveges anyagot tesznek ki. A kutatás néhány interjúalanyának kifejezett kérése volt, hogy az általuk elmondott információk tartalma ne legyen beazonosítható, ezért az anonimitást tiszteletben tartva (és a homogenitás kedvéért) a tanulmány elsődlegesen sorszámokkal jelöli és hivatkozik az elkészült interjúkra.

A primer források összegyűjtéséhez és elemzéséhez kvalitatív empirikus módszereket alkalmazott: a szerző megfigyeléseket, interjúkat készített, valamint egyéb társadalomtudományi vizsgálódással, kapcsolati háló elemzéssel is kiegészítette a módszertani tárházat. A különböző romániai magyar oktatáspolitikai szakértőkkel, valamint az egyetemek oktatóival készített interjúkat megelőzte a szakértők, oktatók kapcsolati hálójának a feltérképezése. A terepkutatás a társadalomtudományok egyik gyakran használt módszere, amelynek segítségével a különböző jelenségek finom részleteit (például a családi háttér és a pályaválasztás relációját), valamint az egyes folyamatokat (így az egyetemválasztás) és ezek változásait is alaposabban meg lehet ismerni, vagyis sokkal árnyaltabb és összetettebb vizsgálatot tesz lehetővé. Annak okán, hogy a terepkutatás nem ad nagy populációt leíró eredményeket,

¹Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Interdiszciplináris Doktori Iskola, Politikatudományi Doktori Program PhD hallgatója, kadlicsko.greta@gmail.com

olyan területeket tanulmányozhatunk, amelyeket kvantitatív módszerekkel nem, vagy sokkal kevésbé lehet feltérképezni, így például a romániai magyar középiskolai diákok pályaválasztását befolyásoló tényezőket. Ahogy Babbie is megemlíti, ez a vizsgálódási módszer alkalmas a különböző szervezetek (felsőoktatási intézmények), közösségek (romániai magyar diákok), társadalmi világok és szubkultúrák (romániai magyarság) feltérképezésére is (Babbie, 1988: 344). Hozzá kell tenni, hogy az elemzett interjúkból megdönthetetlen állításokat nem lehet levonni, ugyanakkor ezek a bepillantások megerősítették a romániai magyar fiatalok továbbtanulási esélyeit vizsgáló meghatározó eleméletek téziseit. A felhasznált interjúk számát érheti kritika, de ahogy Kvale is fogalmazza „*a világ megértésének egy személyen alapuló tapasztalatainak meghatározása a cél, egyetlen alany is elegendő*” (Kvale, 2005: 108).

Kulcsszavak: romániai magyar fiatalok, továbbtanulás, határon túli magyarok, kisebbségek

A romániai magyar fiatalok társadalmi helyzetét meghatározó tényezők

Jürgen Zinnecker elmélete szerint a fiatalok ifjúsági életszakasza jelentős mértékben osztállyspecifikusan meghatározott. Ez azt jelenti, hogy szülők, a család anyagi helyzete és társadalmi pozíciója alapjaiban determinálja a fiatalok továbbtanulási idejét, tehát az iskolai korszak hosszát és időtartamát egyaránt. Megfigyelhető ugyanakkor egy ellentétes folyamat is, amikor a fiatalok kilépnek a szülők társadalmi réteghelyzetéből, ez az ún. intergenerációs társadalmi mobilitás (Zinnecker, 1993:7). Az individualizáció a fiatalok számára egy igen szerteágazó mobilitási lehetőséget nyitott meg Európában. Egy másik jelenség, ami hatással van a fiatalok továbbtanulási időtartamára csak a kelet-közép-európai társadalmakban figyelhető meg, ugyanis Veres Valér „Az erdélyi fiatalok társadalmi strukturális helyzete és jövőtervezése” című

2005-ös tanulmánya szerint a fiatalok életét külön befolyásolja a társadalmi-gazdasági átmenet a tervgazdaságra épülő államszocialista diktatúráról a piacgazdaságra épülő demokráciára, melyben az ifjúság egy sajátos funkciót tölt be. Egyrészt, mert a rendszerváltás sikerességének vannak generációváltással kapcsolatos összefüggései, másrészt pedig a különböző országok közötti gazdasági-társadalmi eltérések is szerepet játszanak. Veres tanulmányában a fiatalok jövőtervezésének vizsgálatakor a népességalapú megközelítést választotta. Ezek három fő részre bonthatók: az átmenet időzítése, az átmenet szakaszai és az átmenetek, mint az életút meghatározó történései. Veres a különböző életszakaszok közötti átmenetet a rájuk jellemző életesemények bekövetkezését életkor szerinti időzítésével vizsgálta. Ezek olyan életesemények, amelyeket a népesség többségének tagjai megélték vagy meg fognak élni.

A tanulmány központi kérdése, hogy mik azok a tényezők, amik a romániai magyar fiatalok jövőtervezését befolyásolják. Kérdésként merül fel továbbá, miszerint az életszakaszok közötti átmenet rétegfüggők-e, és amennyiben igen, milyen mértékben van ez összefüggésben az etnikai hovatartozással. A különböző országokban élő, ám ugyanazon etnikumú magyar kisebbségi fiatalok életeseményeinek időzítése mennyire tér el egymástól és a helyi nem magyar többségtől? Veres hipotézise szerint az etnikai hovatartozás nem meghatározó tényezője a fiatalok jövőterveinek, sokkal inkább hatással van a helyi társadalom gazdasági állapota, a magyar oktatás és kultúra intézményesülése, a globalizáció térnyerése és a helyi reakciók a magyar fiataloknak a többséghez való viszonya. Fontos megjegyezni, hogy a magyar fiataloknak további kihívást jelent Magyarország közelsége és azok a döntések, amelyeket a szociális összehasonlítások viszonylatában (a helyi centrumok és perifériák, valamint a magyarországi centrum, Budapest) hoznak meg (Veres, 2015: 23-24). A fiatalok továbbtanulási motivációinak feltérképezésekor fontos megvizsgálni a romániai magyar fiatalok társadalmi struktúrában elfoglalt helyét. Erdélyben az első világháború előtt a romániai magyarság sokkal jobb társadalmi struktúrával rendelkezett, mint a helyi többség, azonban a kommunizmus végére ez a helyzet teljesen megfordult. A rendszerváltás után a romániai magyarság fokozatosan igyekszik javítani a társadalmi struktúrában betöltött helyét, ugyanakkor vannak olyan foglalkozási státuszcsoportok, ahol küzdelemmel teli és hosszadalmas ez a folyamat. Ugyanakkor, alapvetően pozitív változás történt a romániai magyarságra nézve, mivel Romániában is kiépült a demokratikus intézményrendszer és a szabad választások eredményeként a magyarok bekerültek a helyi és országos döntéshozó végrehajtó testületekbe. Ennek köszönhetően egyértelműen javultak a romániai magyarok társadalmi pozíciói (Veres, 2015: 25). Veres Valér Mozaik 2001 keretében elvégzett survey kutatásában 1946 romániai magyart kérdezett meg társadalmi strukturális háttérükről. A kutatás szerint a székelyföldi magyar fiatalok több mint 90 százaléka 5000 főnél kisebb, többnyire falusi településeken vagy 50 000 fő alatti kisvárosokban él. Az itt élő családapák nagy része nem rendelkezik semmilyen szakképesítéssel, és az is megállapítható, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya is - különösen a rurális vagy kisvárosi településeken - alacsony a magyar népesség körében. A kutatás

szerint az anyák iskolai végzettsége alapvetően alacsonyabb, mint a férfiaké, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 4-5 százalékkal kisebb, a szakképesítéssel nem rendelkezők aránya pedig 10 százalékkal nagyobb. Az imént említett jelenség fontosságát a tanulmány szerzőjének kutatásában részt vett egyik interjúalánya is felvázolja: *„fontos megnézni azt, hogy Romániában a román fiatalok hány százaléka jár egyetemre és mekkora a román társadalomban az egyetemi végzettek aránya (úgy tudom 16 % jelenleg) és mekkora a romániai magyarok egyetemi végzettségűek aránya (ami úgy tudom 12,9 %). Itt jól láthatjuk a különbséget. Véleményem szerint a magyar fiatalok kevesebben mennek egyetemre és kevesebben is fejezik be, mint a román fiatalok, ami egy nagyon szomorú dolog hiszen az erdélyi magyarság így gyakorlatilag egyre versenyképtelenebb a román rendszeren belül is, nem beszélve arról a nyugati viszonyokat. Sajnos ez oda vezet, hogy egy olyan öngerjesztő rendszer alakult ki mostanra, aminek nem találjuk az ellenszerét. Se magán egyetemi szférában, sem állami egyetemi szférában”* (4. interjú).

A romániai magyar fiatalok életszínvonalbeli jellegzetességei, különbségei

Veres Valér kutatása során az is láthatóvá vált, hogy a gazdaságilag aktív apák körében Romániában a magyarok vonatkozásában a legnagyobb a munkanélküliség, 12 százalék körülire tehető minden almintában. A szociológus ennek lehetséges okát az urbanizáltsági arányban látja, ugyanis a kutatás szerint az erősebben urbanizált közösségekben a tanulók száma is magasabb. Magyarázata szerint nagy a településtípusok közötti esélyegyenlőtlenség, a kisebb településeken kevesebb a tanulási lehetőség és alacsony színvonalú az oktatás és a szülők között is kevesebb a magasabb iskolázottságú és társadalmi státuszú. Ennek okán érthető, hogy a fiatalok esélye a továbbtanulásra kisebb, mint a nagyobb városokban. A kutatás a befejezett tanulmányokkal rendelkező fiatalok iskolázottságát vizsgálva kimutatta, hogy szembevetve alacsony a székelyföldi magyar fiatalok körében a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya. A családok anyagi helyzetének vizsgálata során, a kutatás szerint, a romániai magyar kisebbség lakta területen általános életszínvonalbeli különbségek figyelhetők meg más ország magyar kisebbség lakta régióival összevetve. Eltérések figyelhetők meg a fiatalok országos átlagbérei és a fővárostól távol eső, gazdaságilag elmaradottabb, szegényebb mezőgazdasági vidékein élő fiatalok át-

lagbére között is, mivel az utóbbi jóval alacsonyabb az országoshoz képest. A kutatás azt feltételezi, hogy a belső-erdélyi fiatalok életszínvonala magasabb, mint a vajdaságiaké, a székelyföldieké az utóbbiakéhoz hasonló, és mindegyik lényegesen magasabb a kárpátaljainál (Veres, 2015: 26-29). A szerző kutatásának második interjúalanya, a Partiumi Keresztény Egyetem egy oktatója úgy véli, hogy a romániai magyar diákok pályaválasztását nagymértékben befolyásolja a család pénzügyi helyzete, lakhelyének földrajzi elhelyezkedése és a kisebbség lakta régiókra jellemző életszínvonalbeli különbségek: *„nekünk 2012-ben volt egy felmérésünk öt egyetemről, hogy ki miért választ egyetemet és mi áll a választási hátterében. Ott igazából kiderült az, hogy mi egy olyan egyetem vagyunk, aki hozzáférhetővé teszi a továbbtanulást a hátrányos helyzetben lévő diákok számára is. Merthogy a hallgatóink, akik egy vidéki, falusi közegeből jönnek nagyrészt, hogyha mi nem lennénk, ők nem biztos, hogy el tudnának menni egyetemre. Tehát egy esélyt adunk a környéken élő fiataloknak, akik nem tehetők. Ezek a diákok nem butábbak, nem rosszabb tanulók, csak egyszerűen nem tehetős annyira a család, hogy legyen esélye akár külföldi egyetemet választani. Ez egy fontos pillére ennek a kis térségnek és a magyar közösségének, mert mi megpróbálunk közösségi egyetemenként működni, a magyar közösségért, az identitásunk védelme és megőrzése érdekében”* (2. interjú).

A romániai magyar fiatalok jövőtervezése, továbbtanulási céljai

Az előbbieken ismertetett kutatás tényadatai függvényében érdekes megvizsgálni a romániai magyar fiatalok jövőtervezését, továbbtanulási céljait és annak szempontjait. Veres Valér szociológus kutatása eredményeiben az is látható, hogy a nagyvárosokban élők nagyobb arányban tervezik tudatosan a jövőjüket, mint a kisebb településeken élők. A korábbi kimutatással összhangban az is elmondható, hogy a jobb anyagi helyzetben lévő fiatalok inkább tervezik a jövőjüket, mint a rosszabb helyzetben lévők, és ez az összefüggés minden régióra egyaránt érvényes. Veres Valér kutatás során megvizsgálta azokat a személyeket, akiknek vannak az elkövetkező öt évre vonatkozó elképzeléseik. Ezeknek a személyeknek egy listából ki kellett választaniuk a számukra legfontosabb jövőre vonatkozó céljaikat. Bár a válaszok megoszlának, az mégis megállapítható, hogy a jövőtervekre vonatkozó válaszok hasonló felosztással rendelkeznek.

A leggyakrabban megjelölt tervek sorrendben:

1. továbbtanulás,
2. lakásvásárlás- és felújítás,
3. családalapítás,
4. önálló életvitel,
5. megfelelő munkahely megszerzése.

A válaszok legfőképp a társadalmi származási háttér változóitól függenek. Az egyik lényeges változó ebben az esetben is az élettervezést erősen meghatározó szellemi környezet, amelyet az apa iskolázottsági szintjével mért a tanulmány. A válaszokból kiolvasható, hogy minden régióban markáns szerepe van a származási kulturális tőkének². A szerző kutatásában részt vett interjúszemélyek is megkérdezésre kerültek a romániai magyar középiskolai diákok továbbtanulási céljáról, szempontjairól. Több interjúalany véleménye szerint meghatározó szempont az imént említett származási kulturális tőke, mivel a családi háttér alapjaiban determinálja a fiatalok pályaválasztási szempontját mind ideológiai, mind pénzügyi szempontból. A 6. interjúalany részletesen beszámol a családi háttér, a pénzügyi tényező, valamint a falusi, vidéki jellegzetesekéről és nehézségekről, mely tényezők véleménye szerint mind befolyásolják a romániai magyar fiatalok pályaválasztását: *„mi elég sokat foglalkozunk ezzel, kutatásokat végzünk, hogy hol és hogyan születik meg a döntés a diákok továbbtanulását illetően. Azt érzem, hogy Erdélyben, kiváltképp Székelyföldön a szülők, sőt a nagyszülők is beleszólnak ebbe a döntésbe. Persze a végső döntést azért nagy eséllyel az érettségiződiák hozza meg.*

Ez sok mindentől függ. Függ az iskolától, hogy mennyire foglalkozik a pályaeorientációval, mennyire figyelnek oda erre a kérdésre a középiskola felsőbb éveiben. Függ a családi háttértől is, hogy mire készíti fel a szülő a gyereket a pályaválasztás módszertanára. Nyilván számít a távolság is, hogy milyen távol van az illető képzőhely. Bizony Székelyföldön a pénz is számít, mert itt azért az ország szegényebb vidékének számítunk és a családok nagy részének nincs lehetősége, hogy a nagyon drágának számító Kolozsváron taníttassa a gyermekét 3-4-5 évig, úgyhogy a pénzügyi tényezők is sokszor meghatározzák, hogy hova tudják elküldeni a gyermeket. Azt látom egyébként, hogy

aki tehetősebb körülmények között él az külföldre küldi a gyermeket.” (6. interjú)³

A romániai magyar fiatalok továbbtanulási esélyeit vizsgáló elméletek

Csata Zsombor 2005-ös kutatásában megvizsgálta azokat a legfontosabb elméleteket, amelyek az iskolázottsági esélyegyenlőtlenségeket magyarázzák. Az iskolázottsági esélyegyenlőtlenségek vizsgálata és magyarázata kapcsán a nemzetközi szakirodalomban több elmélet látott napvilágot, amelyeket az alábbiakban kerülnek ismertetésre:

Az egyik elmélet, az ún. *modernizációs elmélet*, amely szerint az oktatási rendszer az ipari társadalom funkcionális elvárásainak megfelelően bővül és az iskolázottság egyre fontosabb szerepet játszik a státusmegszerzésben. Az elmélet hipotézise szerint az iskolai szelekciói meritokratikus alapokra helyeződik, emiatt a származás hatása csökken az iskolázottsági esélyek meghatározásában. Egy másik elmélet a modernizációs elmélet teljes ellentétként értelmezhető, mivel az elmélet hipotézise szerint az iskolai esélyegyenlőtlenségek a radikális társadalmi átalakulások ellenére is fennmaradnak. Ennek megalapozottsága az, hogy az egalitarizmus és a társadalmi rétegzettség között állandó ellentmondás feszül, amelynek eredménye egy trendnélküli fluktuáció az egyenlőtlenségek alakulásában.

Léteznek olyan elméletek az iskolázottsági esélyegyenlőtlenségekre vonatkozóan, amelyek kifejezetten a társadalmi státusz generációk közötti reprodukciójának magyarázataira összpontosítanak: az előbbieken a továbbtanulást befolyásoló tényezőknél már említésre került a „kulturális tőke” fogalma, amely egyben az iskolázottsági esélyegyenlőtlenség egy további elmélete is. Az elmélet klasszikus megfogalmazása szerint ez azt jelenti, hogy az alacsonyabb iskolai képzettségű szülők gyerekei eleve rosszabb helyzettel indulnak az iskolai képzésben, mivel nincsenek azoknak a képességeknek és tudásnak a birtokában, amelyeket általában a család közvetít és amelyek nélkül szinte lehetetlen az iskolai előrehaladás.

²A kulturális tőke Pierre Bourdieu szerint olyan készségekből, ún. kulturális kompetenciákból áll, amely a hétköznapi érintkezéstől a társadalmi érvényesülésen át – egészen valamely szakma professzionális gyakorlásáig – alapvető ismeretelemeket tartalmaz. a magatartásformák összessége. Minderről ld. részletesen: Pierre Bourdieu (1983/1998): Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke.

³Jelenleg nincs rendelkezésre álló hivatalos adat, tanulmány ami ennek arányát és összetételét vizsgálja.

Ennek okán az iskolai képzésben leginkább értékelt kulturális erőforrások: a domináns társadalmi értékek ismerete, a nyelvi képességek és az ehhez kapcsolódó interakciós stílusok elsajátítása. Mindezek elsajátításakönnyebb a tanultabb családokból származó gyerekek számára, és ez esélyegyenlőtlenségeket okoz az iskolai előrehaladásban. A kulturális tőke elméletének létezik egy radikálisabb formája is, ami az oktatási rendszer sajátosságaiban látja a probléma okát. Az elmélet szerint az oktatási rendszer a tehetségfelfedezés feladatának ellátása, valamint az oktatás kínálta lehetőségek mindenki számára való hozzáférhetővé tétele helyett, sokkal inkább a társadalmi kontroll intézményeként működik. Ezt az elmélet az uralkodó társadalmi osztály befolyásával magyarázza, ami nagy hatással van az oktatás szerkezetére és tartalmára és a hatalmát arra használja fel, hogy a domináns kultúra értékeit érvényesítse az oktatásban és mindenekelőtt ezt kéresse számon az iskolai előrehaladás feltételeként. A reprodukciós hipotézisek egy másik elmélete, az ún. „új osztály” elméletek, amik az iskolai egyenlőtlenségek magyarázatában a hatalmi tényezőnek tulajdonítják a legnagyobb szerepet. Az elmélet magyarázata szerint a posztindusztériális társadalmakban a hatalommal a közös tulajdon felett rendelkező vagy a nagy volumenű kulturális tőkét birtokló személyek rendelkeznek, akik monopolizálják a társadalmi pozíciók és privilégiumok elosztásában elsőrendű szerepet játszó iskolarendszer legrangosabb intézményeit. Ennek okán az elmélet szerint felértékelődik a réteghelyzet szerepe az iskolai előremenetelben, amely a társadalmi egyenlőtlenségek további elmélyüléséhez vezet (Csata, 2015: 81-83).

Létezik egy másik reprodukciós elmélet, ami a család kulturális erőviszonyai helyett az anyagi háttér hatását tartja megalapozottabbnak. Az elmélet Boudon nevéhez fűződik, aki szerint bár az iskolai képzés első szakaszában a kulturális hatások fontosak (ezeket elsődleges tényezőkként definiálja), ugyanakkor az elmélet nem ad kellő magyarázatot arra a helyzetre, amikor az oktatás expanziója révén az iskolai képzés alacsonyabb szintjein megnyílnak a kapuk az alacsonyabb társadalmi-gazdasági háttérű diákok számára is. Boudon az iskolai életutat átmenetek sorozataként mutatja be, amikor az egyes iskolai szakaszok végén a tanulóknak és családjának döntenie kell a továbbtanulásról és az iskola megválasztásáról. Boudon elmélete szerint a magasabb szinten való továbbtanulás vagy a tanulmányok befejezése egy racionális döntés eredménye, amely alapvetően az anyagi

helyzet és a remélt eredmény (pl. piacképes tudás, jól fizető munkahely) által meghatározott költség-hason modellemben. Az elmélet szerint ahogyan haladunk a magasabb iskolai szintek irányába, úgy helyeződik át a hangsúly a másodlagos hatásokra az iskolai egyenlőtlenségek magyarázatában (Boudon, 1974: 15). Ennek az elméletnek a megalapozottságát a szerző kutatásának több interjúalánya is alátámasztotta. A szerző kutatásának egyik interjúalánya szerint a romániai magyar diákok továbbtanulásának célját alapjaiban határozza meg a család anyagi háttere: *„a magyar diákok továbbtanulását nem annyira távolság, mint inkább a távoli egyetemi központokban való létfenntartás határozza meg. Például Kolozsvár kifejezetten drága városnak tekinthető az utóbbi időben. Nagyon magasak az albérletek árai, nincsenek helyek a bentlakásokban és drága a megélhetés is. Ezek a szempontok sokat nyomnak a latba, amikor a továbbtanulásra vonatkozó döntéseket hozzák a fiatalok és a családjaik, különösen akkor amikor a diák lakóhelyéhez közel elérhető egy hasonló szak. A család anyagi helyzete miatt sokszor kénytelenek lemondani a megélhetési feltételek romlanak, az életszínvonal csökken, az anyagi terhek növekednek. Tehát ezek az anyagi szempontok és megfontolások egyre erősebbek ebben a tekintetben”* (3. interjú).

Ezt az álláspontot erősíti meg a kutatás 8. interjúalánya is, aki véleménye szerint *„a diák pályaválasztása az anyagi helyzet a függvényében változik. Tehát nyugati egyetemre beiratkozni, a szülők pénztárcájának a mélységétől függ. Természetesen, ha a nyugati egyetem összetételkezik egy rendkívül tehetséges erdélyi magyar gyerekekkel, akkor nyilvánvaló, hogy az intézmény fizet neki ösztöndíjat, tehát ez a kitörési lehetőség fennáll, de kimagaslóan és kivételesen tehetségesnek kell lenni ahhoz, hogy valaki szegényként eljusson neves nyugati egyetemekre. Hozzá kell tenni, hogy a nagyobb távolság miatt már egy magyarországi egyetemi képzés is annyira megnöveli a költségeket, hogy a magyar diák inkább itthoni környezetben tanul tovább, ahol viszonylag széles kínálatból választhat képzést.”* (8. interjú).

Boudon elméletét többen továbbgondolták, köztük Gouldthorpe is, aki Boudon elméletét a racionális döntéseméleti modellemben vázolta fel. Gouldthorpe a döntéseméleti perspektíva mellett a boudoni elmélet két specifikusabb elemét emeli ki.

Ezek közül az első, az „*aspirációk pozicionális elmélete*” amely szerint iskolázottságra való egyéni törekvéseket az egyének osztálypozíciójához mérten kell értelmezni és nem abszolút módon. Ezt az elmélet azzal magyarázza, hogy például a munkás- illetve a hivatalnokosztály gyerkeinek azon törekvése, hogy egyetemet végezzenek, nem kezelhető ugyanazon a szinten, mivel ebben az esetben a munkáscsaládból származó gyermekek aspirációi magasabbak. Az elmélet szerint ugyanakkor a munkásosztályból származó fiatalok nyilvánvaló iskolázottsági esélyhátránya mögött nem valamiféle „aspirációs szegénységet” kell feltételezni, hanem sokkal inkább azt, hogy nagyobb „társadalmi távolságot” kell megtegyenek ahhoz, hogy egy egyetemi oklevél birtokába jussanak. Goldthorpe ezen álláspontja tulajdonképpen a kulturális tőke elméletének egyfajta kritikájaként fogható fel, hiszen az aspirációk mértékét tekintve nem feltételez osztályspecifikus eltérést, ezzel párhuzamosan azonban pedig úgy gondolja, hogy nincs nyilvánvaló bizonyíték arra sem, hogy az iskolázottsági esélyegyenlőtlenségek növekedtek volna az oktatás expanziójával.

Goldthorpe további kritikáját a boudoni elmélettel kapcsolatban az iskolázottsági esélyek másodlagos hatások szerepeivel kapcsolatban fogalmazza meg. Goldthorpe magyarázata szerint a „társadalmi távolság” eltérő lehetőségeket és korlátokat jelent egy adott iskolai szint elérésében. Elmélete szerint a különböző társadalmi helyzetű családokban más és más költség-haszon modellek érvényesülnek, amikor az iskola megválasztásáról a diákok döntenek. Goldthorpe szerint a családi jövedelem továbbra is nagymértékben befolyásolja azt, hogy az oktatással kapcsolatos lehetséges alternatívák közül melyiket választják a diákok, szemben a liberális elmélettel, amely szerint a taníttatás költségei a gazdasági növekedés és a növekvő átlagkereset miatt egyre csökkenő befolyással vannak az iskolai döntésekben. Goldthorpe állítását a különböző társadalmi rétegek jövedelmének eltérő fluktuációjával (mint az életkor szerinti kereseti görbe különbözőségében, valamint az oktatási támogatások nem méltányos elosztásával) magyarázza. Az elmélet szerint racionális döntés „haszon” oldalán az elérni kívánt célok (jobb munkahely, jobb osztálypozíció) sikerének becslése áll, amely az elmélet szerint a maga során szintén nem független az osztályhelyzettől. Ennek magyarázata, hogy az előnyösebb társadalmi

helyzetű családokra nagyobb nyomás nehezedik abban a tekintetben, hogy társadalmi pozíciójuk megtartása érdekében ún. „defenzív kiadásokként” nagyobb befektetéseket rendeljenek alá gyerekeik iskoláztatásában. Goldthorpe következtetése tehát az, hogy a fennmaradó iskolázottsági esélyegyenlőtlenségeket nem az osztálykultúra vagy a kulturális tőke terminusaiban észrevehető, hanem a Boudon által javasolt racionális cselekvési modell alapján (Goldthorpe, 1996:11). Az előbbiekben ismertetett elmélettel szemben is számos kiritka fogalmazódott meg, akik szerzői úgy vélik nem feltétlenül van ellentmondás a racionális döntéselmélet és az osztályspecifikus társadalmi normák felismerése között. Ezt azzal magyarázzák, miszerint annak ténye, hogy az emberek olyan értékeket és normákat követnek, amelyekhez emocionálisan kötődnek, nem feltétlenül jelenti azt, hogy ezek alapján irracionálisán fognak cselekedni. A kritikusok szerint tehát az iskolaválasztás, valamint az iskolai karrier alakulásának vizsgálatakor az osztályspecifikus kulturális normatív hatásokat és a költség-haszon modell által meghatározott döntéselméleti megfontolásokat egyaránt figyelembe kell venni.

A következő elmélet az iskolai esélyegyenlőtlenség vizsgálata során az *iskolázottsági egyenlőtlenségek időbeni (különböző életkori kohorszok közötti) változásának* magyarázatára összpontosítanak. Ennek egyik legmarkánsabb állítása szerint, amennyiben az iskolalátogatási arányok az idők folyamán növekednek, az iskolázottsági esélyegyenlőtlenségek szükségképpen csökkenni fognak. Az elmélet szerint e mögött az az elgondolás áll, miszerint az alacsonyabb társadalmi-gazdasági státusú rétegek körében relatíve nagyobb arányban növekedhetnek az iskolalátogatási arányok, míg a felsőbb rétegek mutatói már alapjaiban jobbak és gyorsabban elérhetik a felső határt. Az elmélet szerint tehát az iskolázottsági esélyeket a különböző rétegek kiinduló helyzetétől és a különböző iskolai szintek telítettsége determinálja. Husley és munkatársai szerint az oktatás kiterjedésének korai szakaszában (amikor az egyes iskolai szintek telítettségi foka még alacsony és nagyok az iskolázottsági egyenlőtlenségek), az alacsonyabb társadalmi rétegek körében ugyan relatíve erőteljesebben növekszik a magasabb iskolai képzésben részesülők száma, ez ugyanakkor a felsőbb rétegekkel szemben nem javít az iskolázottsági esélyeiken (abszolút értelemben véve ebben a szakaszban a növekedés még mindig nagyobb a magasabb társadalmi-gazdasági státusú

rétegeknél). Az elmélet szerint az iskolázottsági esélyek növekedése és ezáltal az egyenlőtlenségek csökkenése az oktatás expanziójának későbbi szakaszában várható, amikor magasabb státuszúak körében az adott iskolai szinten tanulók száma eléri a telítettségi fokot (Bloosfeld-Shavit 1993:46).

A következő meghatározó elmélet Maré nevéhez fűződik, aki új korszakot nyit meg az iskolázottsági esélyek vizsgálatában. Maré ugyanis az oktatás expanziójának hatását leválasztja a tanulók szelekciójának folyamatáról. Olyan modellt dolgozott ki, amelyben az iskolai életutat a különböző iskolai szintek közötti átmenetek folyamataként fogható fel. A logisztikus regresszió módszerére alapozott eljárás külön vizsgálja az egyes iskolai szintekre történő átmenet valószínűségét (annak a valószínűségét, hogy a pl. a tanuló érettségi után egyetemen tanuljon) és külön a származás hatását ezekre a valószínűségekre. Maré módszerének lényege, hogy a társadalmi-gazdasági háttér hatását becsli az egyes iskolázottsági szintről a másikra való fejlődés logaritmikus valószínűségére. Így Maré a „tisztá” esélyeket vizsgálja, kiszűrve az iskolázottság széleloszlásainak változását, vagyis azt, hogy az emberek iskolázottabbak lesznek a képzési időtartam növekedésének köszönhetően. Az iskolai egyenlőtlenségek magyarázatában a kulturális normatív vagy anyagi tőke kérdéskörének vitájával kapcsolatban Maré úgy gondolja, hogy az általa vizsgált népességben a magasabb társadalmi-gazdasági státusz szociálpszichológiai előnyei a magasabb iskolai szinteken a legfontosabbak, a gazdasági előnyök viszont

a főiskolai képzést megelőző évek iskolai előremenetében bizonyulnak hasznosabbnak (Maré, 1980: 75). Az iskolázottsági esélyek magasabb szinten történő kiegyenlítődének magyarázatában kialakult egy másik szemlélet is, amely Müller nevéhez köthető. Müller érvrendszere szerint a társadalmi háttér hatása azért érvényesül erősebben az iskolai életpálya korai szakaszában, mert a fiatal tanulók sokkal kiszolgáltatottabbak a szüleik preferenciáinak és anyagi helyzetének, mint idősebb társaik, akik iskolai karrierjükéről önállóbban döntenek. Maré és Müller idézett megállapításai az azonos kohorszokba tartozó tanulókra vonatkozna, viszont Maré módszere arra is lehetőséget teremt, hogy a társadalmi-gazdasági státusz hatásának változását a kohorszok között is megvizsgálhassuk.

A *differenciált szelekció elméletének* állítása szerint a társadalmi háttér hatása a korai iskolai átmenetekben kohorszról-kohorszra csökken, a magasabb iskolai szinteken pedig kohorszról-kohorszra növekszik. A hipotézis szerint, amennyiben a különböző háttérű társadalmi rétegek egyre nagyobb hányada vesz részt egyre magasabb szintű képzésben, a képességek és a motivációk tekintetében egyre egyenlőbbek lesznek, minek következtében a társadalmi-gazdasági háttér szelekciós szerepe a magasabb iskolai szinteken értékelődik fel. Az *iskolai életpálya elméletének hipotézise* ezzel szemben azt állítja, hogy a társadalmi származás hatása kohorszról-kohorszra az egyre magasabb iskolai szintre történő átmenet során csökken. Az iskolai életpálya elmélete szerint ugyanis az oktatás expanziójával egyre több alacsonyabb társadalmi

rétegből származó fiatal számára válik elérhetővé az általános és a középfokú oktatásban való részvétel, ennek okán tehát ebben az iskolai szakaszban a szülői befolyás szerepének csökkenése miatt a társadalmi származás hatása is csökken. Az iskolai életút kései szakaszában a társadalmi hatás szerepe továbbra is kicsi lesz, hiszen az idősebb tanulók eleve függetlenebbek a családjuk preferenciáitól és anyagi helyzetétől.

Csata Zsombor kutatásában az előbbieken ismertett iskolázottsági esélyeket meghatározó elméletek, a magyar oktatási rendszer sajátosságai, valamint az empirikus adatok mentén vizsgálta az erdélyi magyar fiatalok iskolázottsági esélyeit. A kutatás során arra a következtetésre jutott, hogy a rendszerváltás alapjaiban determinálta a romániai magyar diákok továbbtanulási esélyeit. Következtetései szerint a jelenlegi iskolai szint kohorszok szerinti megoszlásai magukon viselik a rendszerváltás után szinte állandóan átalakuló romániai oktatási szerkezet alapvető jegyeit. Ennek megfelelően a rendszerváltást követő időszakban több fiatal hagyta abba tanulmányait már az általános iskola befejezése előtt, csökkent a szakiskolai képzésben résztvevők relatív aránya és emelkedett a líceumban tanulóké.

A beiskolázási számok folyamatos növelése miatt egyre több fiatal tanul tovább egyetemen. Eszerint kimutatható, hogy Csata Zsombor ezen megállapításai megegyeznek Veres Valér korábban ismertetett állításaival.

Csata Zsombor 2005-ös, „Az iskolázottsági esélyek társadalmi meghatározottsága az erdélyi magyar fiatalok körében” c. kutatásában arra a megállapításra jutott, hogy a származás (képzettségi háttér és vagyoni helyzet) meghatározó ereje az alacsonyabb iskolai szintektől a magasabbak irányába csökken. Ugyanakkor a továbbtanulás magyarázatában a középiskolai szinten a vagyoni helyzetnek, a felsőfokú szinten pedig a képzettségi háttérnek van elsőrendű szerepe. Csata Zsombor kutatásának további megállapítása szerint a középiskolai továbbtanulásnál megszűnni látszanak a nem specifikus különbségek, ezzel szemben növekedett a nők esélyhátránya az egyetemre való belépéskor. Kutatása szerint az alacsonyabb származási kategóriába tartozó lányok a középiskolai felvételnél kisebb, az egyetemi felvételnél viszont nagyobb eséllyel indulnak, mint a hasonló helyzetű fiú társaik. Ugyanakkor a képzettségi háttér hatása az alsóbb szintektől a felsők fele intenzívebben csökken a fiúknál, mint a lányoknál.

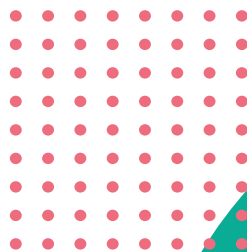
Csata Zsombor a romániai magyarok továbbtanulási esélyeit vizsgálva a származás hatását is vizsgálta. Ezt tekintve kohorszok szerint is szignifikáns eltéréseket tapasztalt, melyből az iskolázottsági esélyek időbeni alakulására vont le következtetéseket. Lineáris regressziós modelljeik azt mutatták, hogy a legmagasabb iskolai szint elérésének képzettségi háttér szerinti meghatározottságát illetően a két idősebb kohorsz között nincs számottevő változás, a 15-19 éveseknél kapott adatok alapján azonban annak csökkenése várható. Ennél számottevőbb időbeli elmozdulásokat jegyeztek az egyes iskolai szinteken, különösen a független változóként bevont töketényező parciális hatásait illetően. Eszerint mind a középiskolai, mind az egyetemi továbbtanulásban egyre nagyobb relatív szerepet kap a vagyoni helyzet, a képzettségi háttér szerepe úgy tűnik, hogy az egyes szinteken belüli differenciálódásban játszik fontos szerepet, így a magasabb képzettségi háttérű fiatalok egyre inkább választanak szakiskola helyett líceumot, főiskola helyett egyetemet (Csata: 2015: 75-107). Az előbbieken ismertetett következtetés alátámasztja a szerző kutatásában végzett interjúalanyainak véleményét, miszerint a romániai magyar diák vagyoni és képzettségi helyzete markánsan befolyásolja a továbbtanulásának esélyét és irányát.

Következtetések és összegzés

A tanulmány megvizsgálta Románia népességének iskolázottság szerinti összetételének alakulását, különös tekintettel a romániai magyarokra, ezen felül a tanulmány külön kitért arra is, hogy a különböző korcsoportokban

hogyan alakul a felsőoktatásban a romániai magyar továbbtanulók aránya a romániai össznépességhez képest. A tanulmány arra a következtetésre jutott, hogy a romániai magyarok a mai napig alulreprezentáltak a felsőoktatásban, a romániai magyar egyetemi végzettségűek aránya elmarad a román társadalom az egyetemi végzettségéhez képest. A tanulmány vizsgálódása során láthatóvá vált, hogy a romániai magyar diákok kevesebben végeznek egyetemet, mint a román fiatalok. Kevesebben mennek egyetemre és kevesebben is fejezik be, ezáltal egy olyan öngerjesztő folyamat indult el, melynek következményeképp a romániai magyarság versenyképtelenebb a román rendszeren és a nyugati rendszeren belül egyaránt. Mindemellett a tanulmány a romániai magyar fiatalok továbbtanulását meghatározó tényezőinek vizsgálatára fókuszált, kiemelve azokat az életszínvonalbeli, társadalmi, valamint strukturális helyzetből adódó sajátosságokat, amik a romániai magyar fiatalok továbbtanulását determinálják és amelyek megmagyarázzák az előbbieken ismertetett aránybeli különbséget a felsőfokú végzettség vonatkozásában. A tanulmány a romániai magyar diákok továbbtanulási lehetőségeinek és esélyeinek vizsgálata során bebizonyosodott, hogy a pénzügyi feltétel egyértelműen meghatározó tényező a pályaválasztásnál, így például nyugati egyetemet legtöbb esetben csak tehető anyagi háttérrel rendelkező diákok választanak. Ennek okán a tanulmány rávilágított arra, hogy a romániai magyar diákok továbbtanulásának célját alapjaiban határozza meg a továbbtanuló fiatal családjának anyagi háttere.

A tanulmány egy másik következtetése, hogy a romániai magyar diák vagyoni és képzettségi helyzete markánsan befolyásolja a továbbtanulásának esélyét és irányát is. A továbbtanulást meghatározó feltételek és célok vizsgálata során az is láthatóvá vált, hogy a romániai magyar diákok pályaválasztásában az anyaországi kötődés is meghatározó tényező. A romániai magyar fiatalok sok esetben arra is törekednek, hogy magyar környezetbe kerüljenek, ahol nem kisebbségi státuszban élnek ezáltal a magyarországi egyetemek elszívó hatásával is egyértelműen számolnia kell a romániai magyar egyetemeknek. A tanulmány mindemellett bemutatta azokat a meghatározó elméleteket, amelyek a romániai magyar fiatalok iskolázottsági esélyegyenlőtlenségeit vizsgálják, kiegészítve a szerző kutatásában részt vett interjúalanyok véleményével.

Irodalomjegyzék

- Bloosfeld, Hans Peter - Shavit Yossy. (1993): *Persistent Inequality: Changing Educational Attainment in Thirteen Countries*. Boulder, Colo: Westview Press.
- Barna Gergő (2016): Az oktatás számokban. A romániai magyar közoktatás 1990 és 2014 között. In: Barna G., Kapitány B., Kiss T., Márton J., Toró T.: *Iskolák veszélyben. Tanulmányok a Székelyföldön kívüli magyar oktatás helyzetéről*. Kolozsvár: Nemzeti Kisebbségkutató Intézet. 11–32.
- Bárdi Nándor (2008): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*, Budapest: Gondolat Kiadó.
- Bodó Barna, Márton János. (2012): Magyar iskolaválasztás Erdélyben. *Kisebbségkutatás*, 21. 3. 418–472.
- Bourdieu Pierre (1983/1998): Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In Lengyel György és Szántó Zoltán (szerk.). *Tőkefajták: A társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája*. Aula, Budapest.
- György és Szántó Zoltán (szerk.). *Tőkefajták: A társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája*. Aula, Budapest.
- Csata István (2005): Az erdélyi magyar fiatalok értékeiről. In: *A perifériáról a centrumba: az erdélyi fiatalok helyzetképe az ezredforduló után*. pp. 133-161.
- Csata Zsombor (2004): Iskolázottsági esélyegyenlőtlenségek az erdélyi magyar fiatalok körében. *Erdélyi Társadalom: Szociológiai Szakfolyóirat: A Kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Szociológia Tanszéke Magyar Tagozatának Folyóirata 2: (1)* pp. 99-132.
- Csata Zsombor (2005): Az iskolázottsági esélyek társadalmi meghatározottsága az erdélyi magyar fiatalok körében. In: *A perifériáról a centrumba: az erdélyi fiatalok helyzetképe az ezredforduló után*. pp. 75-107.
- Csata Zsombor, Dániel Botond (2006): Pályakezdő fiatalok a munkaerőpiacon. *Erdélyi Társadalom: Szociológiai Szakfolyóirat: A Kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Szociológia Tanszéke Magyar Tagozatának Folyóirata 4: (1)* pp. 7-27.
- Earl Babbie (2001): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó, Budapest.
- Erdei Itala - Papp Z. Attila (2001): A romániai magyar hallgatók a felsőfokú képzésben. In: Bodó Barna (szerk.): *Romániai magyar évkönyv 2001*. Szórvány Alapítvány-Polis, Temesvár-Kolozsvár.
- Flóra Gábor, Szilágyi Georgina, Victor Roudometof (2005): Religion and National Identity in Post-Communist Romania. *JOURNAL OF SOUTHERN EUROPE AND THE BALKANS* 7: (1) pp. 35-55.
- John Harry Goldthorpe (1996): Class Analysis and the Reorientation of Class Theory: the Case of Persisting Differentials in Educational Attainment. *British Journal of Sociology*, 47.
- Jürgen Zinneker (1993): A fiatalok a társadalmi osztályok terében (első kiadás 1986). In: Gábor K.(szerk.): *Civilizációs korszakváltás és ifjúság*. Szociológiai műhely, Szeged.
- Kapitány Balázs (2016): Lemorzsolódási pontok a romániai magyar oktatási rendszerben. In: Barna G., Kapitány B., Kiss T., Márton J., Toró Tibor: *Iskolák veszélyben. Tanulmányok a Székelyföldön kívüli magyar oktatás helyzetéről*. Kolozsvár: Nemzeti Kisebbségkutató Intézet. 61–98.
- Mandel Kinga Magdolna (2001): Iskolázottsági egyenlőtlenségek Székelyföldön. *Educatio*, Budapest, 2001/2, p 397-402.
- Robert D. Mare (1980): Social Background and School Continuation Decisions. *Journal of the American Statistical Association* 75.
- Steinar Kvale (2005): Az interjú. Bevezetés a kvalitatív kutatás interjútechnikáiba. *Jószöveg Műhely*, Budapest.
- Veres Valér (2005): Az erdélyi fiatalok társadalmi strukturális helyzete és jövőtervezése. In: *A perifériáról a centrumba: az erdélyi fiatalok helyzetképe az ezredforduló után*. pp. 23-53.
- Veres Valér (2005): Az erdélyi magyar fiatalok nemzeti identitását meghatározó tényezők. In: *A perifériáról a centrumba: az erdélyi fiatalok helyzetképe az ezredforduló után*. pp. 177-193.
- Veres Valér (2012): Decentralizáció, minőségbiztosítás és kisebbségi oktatási jogok Romániában az új tanügyi törvényben. *Pro Minoritate*, 2012/1.

Az YZ Folyóirat kiadását az Erasmus+ támogatta a PRIME projekt keretében.

A projekt címe és azonosítója:

„Promoting and Improving Existing Methods of Youth Participation”

2022-1-HU01-KA220-YOU-000089532

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

PRIME
DIÁKÉRDEKKÉPVISELET
NEM KÖZÉPISKOLÁS FOKON.

KIK VAGYUNK?

Hazánk ifjúságának szócsöve vagyunk nem csak itthon, de Európában is. Számos érdek-képviselési fórum és tanács

tagjaként képviseljük a fiatalok érdekeit az adott szervezet asztalánál ülve, így többek között jelen vagyunk a Nemzeti Tehetségügyi Koordinációs Fórumban és a Nemzeti Fenn tartható Fejlesztési Tanácsban is.

Ifjúsági szervezetként kiemelt stratégiai partnerségi kap csolatot ápolunk a Kulturális és Innovációs Minisztéri ummal, a Területfejlesztési Minisztériummal és a Tempus Közalapítvánnyal biztosítva ezáltal a szilárd és hatékony érdekképviselést.

MIÉRT VAGYUNK?

• hogy edukáljunk!

Tréningek segítségével a fiatalok problémamegoldó és kommunikációs készségeit, az érvelési technikájukat. Növeljük közéleti aktivitásukat.

• hogy támogassunk!

A fiatalokat mentorprogramok és vezetői készségeket fejlesztő programok által. Tagszervezeteinket a szolgáltatási portfóliónk segítségével közel 15 területen.

• hogy képviseljünk!

A mindennapi problémákat, az azokra adott megoldási javaslatokat, az ifjúság és a velük foglalkozó civil szervezetek érveit és érdekeit a dön téshezők előtt.

• hogy összehozzunk!

Rendezvényeink, önkéntes- és mentorprogramjaink által közösségeket kovácsolunk össze.

• hogy ösztönözzünk!

Ösztönözzük az ifjúság és a civil szektor vállalkozási kedvét, támogassuk az innovatív ötleteiket.

PROJEKTJEINK

ÉPÍTSD FEL!

A települési szinten működő diák- és ifjú sági önkormányzatok számára találkozási pontot generál, képzéseket és szerve zetfejlesztést biztosít, pályázati lehetőségeket és szakmai támogatást nyújt.

KÖZÉLETI MENTORPROGRAM

A tehetséges fiatalok közéleti aktivitását fokozza, a társadalmi felelősségvállalást erősíti a felnövekvő generációk körében.

LÉPJ FEL!

Célja, hogy egy hazai turné alkalmával országos szinten felmérje és összegezze a fiatalok problémáit, majd azokra meg oldási javaslatokat dolgozzon ki.

SZÓLJ BELE!

Az Ifjúsági Párbeszéd projekt megvalósí tása. A hazai fiatalok becsatornázása EU-s szinten az őket érintő ügyek és kérdések kapcsán.

PRIME

DIÁKÉRDEKKÉPVISELET
NEM KÖZÉPISKOLÁS FOKON.

DIYO

• **PRIME:** A „Promoting and Improving Existing Methods of Youth Participation” (röviden: PRIME) projekt célkitűzése az iskolai keretek közötti és önkormányzati ifjúsági részvételi formák értékalapú fejlesztése a Kárpát-medencében (Magyarország, Szlovákia, Románia), a mai fiatalokkal foglalkozó szakemberek (pedagógusok, ifjúsági referensek) leginkább indokolt problémáira reagálva.

• **DIYO:** A „Promoting dialogue between European youth organisations for inclusive democratic participation in Europe” (röviden: DIYO) projekt célkitűzése, hogy a fiatalok aktív demokratikus állampolgárságra nevelését a tradicionális értékek integrálásával újragondoljuk, hogy az (ismételten) felkerüljön az értékalapú ifjúsági munka napirendjére. Ezzel támogatva az ifjúsági szervezetek és képzők / ifjúságsegítők munkáját, Európa-szerte egyre több gyermek és fiatal számára (18-29 évesek) életképes választási lehetőséget adva az érdemi, tradicionális értékek mentén szerveződő szerepvállalásra az európai közéletben.

KÖZÖSSÉGKÉPZŐ

SZABADEGYETEM

• **Közösségképző:** Az ifjúsági szektor utánpótlásképzését biztosítja, a 35 év alatti szakemberek és önkéntesek vezetőképzése.

• **Szabadegyetem:** Célja a fiatalok megszólítása, edukálása egy több napos, szórakoztató nyári program keretei között.

Y.Z. SZAKMAI FOLYÓIRAT

• **Y.Z. szakmai folyóirat:** A folyóirat célja, hogy közérthető módon rendszeresen biztosítson szakmai tartalmakat érdekes és fontos témákban.

DIGITÁLIS VALÓSÁGOK

• **Ifjúságsszakmai konferenciák:** Igyekszünk minden évben az ifjúságsszakmához kapcsolódóan olyan konferenciákat rendezni az érdeklődők számára, melyek aktuálisan kapcsolódnak az ifjúságot érintő problémákhoz, valamint lehetőséget biztosítanak a fiataloknak a fejlődésben és a jó gyakorlatok elsajátításában. Ilyen konferenciánk például a Digitális Valóságok, a Roma Ifjúsági Konferencia, valamint az Ifjúsági Munka Konferencia.

SZÁMADATOK

106

tagszervezet

7

fős elnökség

közel
100 EZER

megszólított fiatal

több, mint

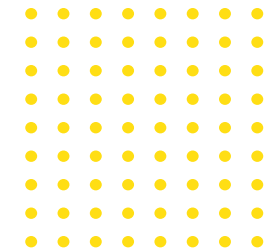
15

projekt évente

5

munkacsoport

A jövő(de)t képviseljük!

PRIME
DIÁKÉRDEKKÉPVISELET
NEM KÖZÉPISKOLÁS FOKON.

SZÓLJ BELE!
IFJÚSÁGI PÁRBESZÉD

LÉPJ FEL!
KÖZÖSSÉGI FÓRUM

**NIT KÖZÉLETI
MENTORPROGRAM**

ÉPÍTSD FEL!
DIÁKSZERVEZET-FEJLESZTÉS

**NIT
SZABADEGYETEM**

**NIT
KÖZÖSSÉGKÉPZŐ**

DIGITÁLIS VALÓSÁGOK
ISMERD A JÖVŐD!

TALK WITH NIT
KÖZÉLETRŐL KÁVÉ KÖZBEN

Y.Z.

**A NIT IFJÚSÁGSZAKMAI
FOLYÓIRATA**

**NEMZETI
IFJÚSÁGI
TANÁCS**

yzfolyoirat.hu
ifjusagitanacs.hu
facebook.com/HungarianNYC
instagram.com/ifjusagitanacs/
youtube.com/@nemzetiifjusagitanacs2142